

**TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİ
ÖĞRENCİLERİN OKULLARDA SOSYALLEŞME SÜRECİNDEKİ
UYUM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Merve Uyduran

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2020

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Merve

Soyadı : Uyduran

Bölümü : Eğitim Yönetimi ve Denetimi

İmza :

Teslim tarihi : 20/08/2020

TEZİN

Türkçe Adı: Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Okullarda Sosyalleşme Sürecindeki Uyum Problemleri ve Çözüm Önerileri

İngilizce Adı: Adaptation Problems and Solution Suggestions in the Socialization Process in Schools of Syrian Students within the Scope of Temporary Protection in Turkey

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Merve UYDURAN

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Merve UYDURAN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Okullarda Sosyalleşme Sürecindeki Uyum Problemleri ve Çözüm Önerileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ferudun SEZGİN

(Eğitim Bilimleri ABD, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN

(Eğitim Bilimleri ABD, Başkent Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Serkan KOŞAR

(Eğitim Bilimleri ABD, Gazi Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 06/08/2020

Bu tezin Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Araştırma süreci boyunca geri bildirimleri ile çalışmama yol göstererek yürüdüğüm yola ışık tutan bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Ferudun SEZGİN'e sonsuz teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alarak tez çalışmama katkı sağlayan ve görüşlerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN ve Doç. Dr. Serkan KOŞAR'a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitim sürecim boyunca daima bana destek olan Gazi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı öğretim üyelerine ve birlikte eğitim aldığım tüm arkadaşlarıma, meslektaşlarıma destekleyici tutumlarından dolayı teşekkür ederim.

Yaşamımın her alanında yanımda olan ve beni her zaman destekleyen annem Fatma UYDURAN, babam Hilmi UYDURAN, ağabeyim Süleyman UYDURAN, ablam Dilek AKOLUK, kardeşlerim Sefa UYDURAN ve Yunus Emre UYDURAN'a teşekkür ederim.

Bir ömrü beraber yaşamaya karar verdiğimiz andan itibaren benim lisansüstü eğitimlerimin içinde kendini bulan ve bana rahat bir çalışma ortamı sağlamak için her türlü fedakârlığı yapan sevgili eşim Hakan UYDURAN'a çok teşekkür ederim.

**TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİ
ÖĞRENCİLERİN OKULLARDA SOSYALLEŞME SÜRECİNDEKİ
UYUM PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Merve Uyduran
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2020

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecinde yaşadıkları uyum problemlerini ortaya koyarak problemlerin çözümüne yönelik okul yöneticisi, öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak öneriler geliştirmektir. Araştırmada bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseninden bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem ve doküman analiz formları ile toplanmıştır. Formlar araştırmanın amacı ve problem durumu çerçevesinde ilgili literatür incelenerek oluşturulmuştur. Oluşturulan formlar uzman görüşüne başvurulduktan sonra gerekli ekleme ve çıkarmalar yapılarak geliştirilmiştir. Görüşmeler önceden alınan randevulara göre yapılmış ve katılımcıların izni ile ses kaydına alınmıştır. Ses kaydına alınan görüşmeler deşifre edilerek metin dosyası haline getirilmiştir. Araştırma verilerini toplamak için Şanlıurfa ili Viranşehir ilçesinde bulunan bir ortaokuldaki bir yönetici, dört öğretmen ve 12 Suriyeli öğrenci olmak üzere toplamda 17 katılımcı ile 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı ikinci döneminde araştırma yapılmıştır. Verilerin analizi için betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Katılımcı görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçlerini başta dil problemi olmak üzere; kültürel farklılıklar, okul terki, çocuk işçiliği, maddi yetersizlikler, yaş farkı, ara sınıftan okula başlamak, akran zorbalığı gibi sorunların olumsuz etkilediği bulgularına ulaşılmıştır. Fakat Türkçeyi öğrendikçe ve okulda yapılan sosyal, kültürel, sportif etkinliklere katıldıkça okul kültürüne uyum sağlamaya başladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda başta dil problemini çözmek için Türkçe hazırlık sınıfları açılması

önerilirken sosyalleşme süreçlerinde yaşanan sorunlara yönelik ise okulda yapılan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılım sağlanarak okul kültürüne uyum sağlamaları, çok kültürlü etkinlikler yapılması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Suriyeli öğrenciler, sosyalleşme süreçleri, uyum problemleri
Sayfa Adedi : xv+141
Danışman : Prof. Dr. Ferudun SEZGİN

**ADAPTATION PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS IN
THE SOCIALIZATION PROCESS IN SCHOOLS OF SYRIAN
STUDENTS WITHIN THE SCOPE OF TEMPORARY PROTECTION
IN TURKEY
(Master's Thesis)**

**Merve Uyduran
GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
August 2020**

ABSTRACT

The aim of this research is to develop solution suggestions to Syrians students' adaptation problems, based on the opinion of the school administrator, the teachers and the students by means of propounding adaptation problems of Syrians students within the scope of temporary protection in Turkey. In accordance with this purpose, the holistic-single case study pattern from qualitative research method and case study design was exercised in the study. Criterion sampling technique, one of the purposive sampling method, was applied in determining the participants. Survey data were collected with semi-structured interview, observation and document analysis forms that developed by the researcher. Forms were created by reviewing the respective literature within the framework of the purpose of the research and the problem situation. The created forms were developed by making necessary additions and subtractions after consulting with the expert opinion. The interviews were conducted according to the appointments made in advance and recorded with the permission of the participants. The interviews recorded in voice recordings were deciphered and converted into text files. In order to collect the research data, a research was conducted with a total of 17 participants, including one administrator, four teachers and 12 Syrian students, in a secondary school in the Viranşehir district of Şanlıurfa province in the second term of the 2018-2019 academic year. Therefore, a secondary school was established in 2014 in the Viranşehir district of Şanlıurfa province. Descriptive analysis method was exercised in order to analyze the data. Findings were revealed according to the participants' submissions, in which the socialization processes of Syrian

students were affected in a negative way by the problems such as cultural differences, dropout, child labour, financial incapacities, age difference, starting school from the superior class, peer bullying and the most notably the language problem. However, as they learn Turkish language and participate in social, cultural and sports activities at the school, it has been concluded that, they begin to adapt to school culture. In this context, it is primarily recommended to establish Turkish preparatory classes to solve the language problem and as for solving the problems of socialization process, it is offered that organizing multicultural activities by participating in social, cultural and sports activities in the school.

Key Words : Syrian students, socialization processes, adaptation problems
Page Number : xv+141
Supervisor : Prof. Dr. Ferudun SEZGİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi.....	7
Varsayımlar	7
Sınırlılıklar.....	7
Tanımlar.....	8
BÖLÜM II.....	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9

Göç.....	9
Zorunlu Göç.....	10
Küresel Göçler	11
Türkiye’de Göç.....	11
Mülteci.....	12
Sığınmacı.....	13
Geçici Koruma.....	13
Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	14
Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Çocukların Eğitimi	17
Uluslararası Belgelerde Çocukların Eğitimine Yönelik Düzenlemeler	21
Ulusal Belgelerde Çocukların Eğitimine Yönelik Düzenlemeler	22
Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Çocukların Eğitiminde Ön Plana Çıkan Sorunlar	26
Dil Eğitimi.....	26
Kültürel Etkileşim.....	27
Okullarda Kayıt Sorunları.....	28
Ara Sınıftan Okula Dâhil Olmak.....	29
Çocuk İşçiliği	29
Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocukların Rehabilitasyon Süreçleri.....	30
Türkçe Öğretimi ve Materyal Eksiklikleri	31
Suriyeli Öğretmenler	32
Okulu Terk Etme	33
Yönetici ve Öğretmenlere Yönelik Kapsayıcı Eğitim	35
Kültürel Farklılıklar ve Asimilasyon Endişesi	35
Maddi Sıkıntılar	36
Eğitim Hakkı ile Bilinçlenme	36

Eğitim Sorunu	36
Rehberlik Eğitimleri	37
Sosyalleşme	37
Sosyalleşme Süreçleri.....	38
Uyum	39
Uyum Sorunları.....	41
<i>Travma Sonrası Stres Bozukluğu</i>	41
<i>Akran Zorbalığı</i>	42
<i>Eğitim Ortamlarında Şiddet ve Şiddet Eğilimli Çocuklar</i>	43
<i>Çocuk İstismarı</i>	43
<i>İhmal</i>	44
Sığınmacıların Uyum Sürecinin Hızlandırılması	45
İlgili Araştırmalar	45
BÖLÜM III	49
YÖNTEM	49
Araştırmanın Deseni	49
Katılımcılar	50
Veri Toplama Araçları	52
Verilerin Toplanması	54
Verilerin Analizi	55
BÖLÜM IV	59
BULGULAR	59
Yönetici-Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	59
Suriyeli Öğrencilerin Okula Kayıt Yaptırırken Göz Önünde Bulundurdıkları Husurlara İlişkin Bulgular	59
Suriyeli Öğrencilerin Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	62

Suriyeli Öğrencilerin Okula, Arkadaşlarına ve Öğretmenlerine Bakış Açılarına İlişkin Bulgular	65
Suriyeli Öğrencilerle İlgili Okulda Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bulgular ...	68
Suriyeli Öğrencilerin Okuldaki Sosyalleşme Süreçlerinde Karşılaştıkları Zorluklara İlişkin Bulgular	78
Suriyeli Öğrencilerin Duygu, Düşünce ve Yaşantılarını Materyallerine (Resim, Yazı, Şiir, vb.) Aktarmalarına İlişkin Bulgular	82
Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyum ve Sosyalleşmelerine Yönelik Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular	83
Suriyeli Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Ders İşlerken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bulgular	85
Suriyeli Öğrencilerin Teneffüslerdeki Gözlenen Davranışlarına İlişkin Bulgular.....	87
Suriyeli Öğrencilerin Akademik Başarılarının Arttırılmasında Sosyal İçerilmelerinin Sağladığı Katkılara İlişkin Bulgular.....	89
Suriyeli Öğrencilerin Okul Kültürüne Uyum Sağlamasında Sosyal Faaliyetlere Aktif Olarak Dâhil Edilmelerinin Sağladığı Katkılara İlişkin Bulgular	90
Suriyeli Öğrencilerin Okulda Sosyalleşme ve Uyum Sorunlarının Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular	92
Suriyeli Öğrencilerin Okulda Sosyalleşme ve Uyum Sorunlarının Çözümüne Yönelik Ek Görüş ve Önerilere İlişkin Bulgular.....	95
Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Teneffüslerde Gözlemlerine İlişkin Bulgular	97
Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Dokümanlarının Analizine İlişkin Bulgular	100
Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Resimlerine İlişkin Bulgular.....	100
Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Metinlerine İlişkin Bulgular.....	101

BÖLÜM V	103
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	103
Tartışma	103
Sonuç	106
Öneriler	109
KAYNAKLAR.....	113
EKLER	122
EK 1. Yönetici-Öğretmen Görüşme Formu.....	123
EK 2. Öğrenci Görüşme Formu.....	128
EK 3. Öğrenci Gözlem Formu	133
EK 4. Doküman Analizi Formu	136
EK 5. Tez Çalışması İzin Belgesi	138
EK 6. Dokümanlardan Seçkiler	139
EK 7. Gözlemden Seçkiler	141

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayıları</i>	20
Tablo 2. <i>Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrencilerin Okullaşma Oranları</i>	20
Tablo 3. <i>Araştırmaya Katılan Yönetici-Öğretmenlere İlişkin Demografik Özellikler</i>	51
Tablo 4. <i>Araştırmaya Katılan Öğrencilere İlişkin Demografik Özellikler</i>	51

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ÇOÇA	İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HRW	İnsan Hakları İzleme Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
ORSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
PIKTES	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
TDK	Türk Dil Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YÖBİS	Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları bulunmaktadır.

Problem Durumu

Türkiye, coğrafi konumu itibariyle sığınmacılar için Avrupa kıtasına ulaşmada köprü işlevi görmektedir. Mülteci göçlerinin yoğun olarak yaşandığı ülke olan Türkiye, komşu ülkeler tarafından sığınmacılar için önemli bir ülke olarak değerlendirilmiştir. Türkiye toprakları, tarihte birçok ulusa kapılarını açarak göç olaylarına maruz kalmıştır (Harunoğulları, 2016, s. 33). Tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapan Türkiye’de, birçok kavmin göçüp konduğu bu topraklarda, geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok sayıda kültür bir arada yaşamaktadır. Farklı kültürlerin bir arada yaşayabilmesi için Kartarı’ya (2014) göre insanların uyum yeteneği, hoşgörü ve konukseverliği ile farklılıklara rağmen bir arada yaşama becerisi gibi birçok özellik gereklidir.

Toplumsal değişimin en önemli unsurlarından biri olan göç, hem göç alan hem de göç eden toplumların tüm değer yargılarını değiştirerek yeni bir toplum yapısı ortaya çıkarmaktadır. Göç edenler, katıldıkları topluma uyum sağlayıp sosyalleşerek sosyal ortamlarını yeniden yapılandırmak durumundadırlar. Bu bakımdan göç olgusu sıradan bir yer değiştirme hareketi değil aynı zamanda psikolojik ve toplumsal boyutları olan çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Karasu, Göv & Bağrıaçık, 2017, s. 20). Castle ve Miller’e (2008) göre zorunlu göç; göçmenleri, mültecileri, ülke içinde yerinden edilenleri, kalkınmadan kaynaklı olarak yerinden edilenleri kapsamaktadır. Bu kavram bireylerin göç etmeyi düşünmedikleri halde farklı zorlayıcı unsurlardan dolayı yaşamları tehlikede olanların ettikleri göç türüdür. Erder (2015), zorunlu göç edenlerin kendi yaşam

ortamlarından mallarını ve mülklerini terk ederek bazen hiç geri dönmek üzere istemeden uzaklaşmalarının onları diğer göç edenlerden ayırdığını ifade etmektedir (s. 35).

Türkiye'ye farklı sebeplerden dolayı göç ile gelenlerin sayısı oldukça fazladır. Suriye'de 2011 yılında başlayan şiddet ortamı ve savaş milyonlarca insanı can güvenliğinden dolayı komşu ülkelere sığınmak zorunda bırakmıştır (Emin, 2016, s. 7). Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihi ve coğrafi ortaklığının vermiş olduğu yakınlık ile zor durumda kalan en uzun kara sınırına sahip olduğu Suriye halkına kapılarını açarak üzerine düşen insanlık görevini yerine getirmektedir. Türkiye, Suriyeli vatandaşların yaşadıkları insanlık dramına sessiz kalmamış, açık sınır uygulamasıyla milyonlarca insanı misafir etmiş ve himayesi altına almıştır. Suriye'de yaşanan insani krizin büyümesi sonucunda sınır bölgelerinde meydana gelen toplu nüfus hareketleri sonucunda Türkiye'ye girişlerine izin verilmiştir. Giriş yapan Suriyeliler kayıt altına alınmış ve alınmaya da devam etmektedir (Kap, 2014, s. 30).

Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin nasıl isimlendirileceği ilk başta hukuki tartışmalara neden olmuştur. Suriyeliler için "mülteci, misafir, sığınmacı" gibi farklı isimler kullanılsa da ilk başta tam olarak birlik sağlanamamıştır (Levent & Çayak, 2017, s. 23). Böyle bir durum karşısında Bakanlar Kurulu, 22 Ekim 2014 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 91. maddesi uyarınca geçici korumaya yönelik bir yönetmelik yayımlamış ve bu yönetmelikle birlikte Suriye ve diğer ülkelerden Türkiye'ye gelen sığınmacıların statüsü "geçici koruma" ismi ile resmîleşerek birlik sağlanmıştır. YUKK'un geçici koruma rejimi, kimlik belgeleri de olmayanlar dâhil, tüm Suriyeli sığınmacıları kapsamaktadır. Orhan ve Gündoğar (2015), geçici koruma rejimi ile Suriyelilere sınırsız kalış zorla geri gönderilmeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren düzenlemelere erişimi içerecek şekilde koruma ve yardım sağlanmakta olduğunu belirtmiştir (s. 13).

Türkiye, 2011 yılından itibaren başta Suriye'ye sınır illerde olmak üzere birçok ilde geçici barınma merkezi kurmuştur. Bunun yanında geçici barınma merkezleri dışındakilerle birlikte milyonlarca geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ev sahipliği yaparak sağlık, eğitim ve gıda yardımı sağlanmaktadır. Türkiye, Suriyelilere yalnızca geçici ev sahipliği yapmamakta aynı zamanda onları kriz sonrası dönem için de hazırlamaktadır. Tanrıku (2017), Suriye'ye en uzun sınırı olan ülke olarak Türkiye'nin hem tarihi bağı hem de sığınmacılara yönelik ahlaki ve hukuki sorumlulukları çerçevesinde sığınmacılara karşı en kucaklayıcı ülke olduğunu ifade etmektedir. Türkiye, tarihi misyonu gereği Suriye'de yaşanan insanlık dışı muamelelere kayıtsız kalmamış gerek sınırları içerisindeki geçici

barınma merkezlerinde ve çeşitli illerde gerekse Suriye sınırları içerisindeki geçici barınma merkezlerinde ve çeşitli yerleşim yerlerinde bu trajediden etkilenen Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamıştır.

Türkiye’de 21.02.2019 tarihi itibarıyla geçici koruma kapsamındaki Suriyeli vatandaşların sayıları 3.635.841 olmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Bölgedeki diğer ülkelere kıyasla Türkiye, Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasına ev sahipliği yaparak üç buçuk milyondan fazla Suriyeli ile dünyada en fazla sığınmacı bulunduran ülkedir. Suriye sınırına yakın Türkiye’nin 10 ilinde 23 barınma merkezi, geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için oluşturulmuştur (Çelik, 2018, s.130). Fakat, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre Türkiye’deki Suriyelilerin çok azı barınma merkezlerinde ikamet ederken çok büyük kısmı ise 81 ile dağılmıştır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaklaşık %15.3’ü İstanbul’da ve %12.4’ü Şanlıurfa’da yaşamaktadır (GİGM, 2019).

Karasu (2016), ilk başta misafir olarak görülen Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki savaşın uzaması ile beraber kalıcı olduklarını ifade etmektedir. Şanlıurfa’da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunları tespit ederek çözümler geliştirmeyi amaçladığı çalışmada kent merkezinde iki farklı anket uygulayarak misafirliğin uzamasıyla birlikte sorunların da arttığı sonucuna ulaşarak sorunları çözmenin tek yolunun “sağlıklı bir uyum süreci” olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda sağlıklı bir uyum süreci için Avrupa Birliği (AB) tarafından yayımlanan belgede eğitimin göçmenler için hem kişisel vasıfların artırılmasında gerekli olduğu hem de çocukların yaşadıkları topluma uyum sağlamalarında önemli bir sosyalleştirici olduğu belirtilmiştir.

Durgel ve Yağmurlu’nun (2014) ifade ettiği üzere göç alan topluluklarda göç eden kişilerdeki artış beraberinde çocukların uyum sorunlarını ve eğitimde fark edilebilir problemleri ortaya çıkarmaktadır (s. 4). Seydi (2014), Suriye’deki savaştan en fazla etkilenen konulardan birinin çocukların eğitim süreçleri olduğunu ifade etmiştir (s. 268). Ünal (2013), geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaklaşık üçte birinin zorunlu eğitim çağında olan 5-18 yaş grubunda yer aldığını ve örgün eğitim imkânlarına ulaşmadan büyüdüklerini ifade etmiştir (s. 107). Çocukların eğitim almalarında ailenin ekonomik durumları oldukça etkilidir. Ailelerin çocuklarının eğitim harcamalarını karşılayamaması, gelirlerinin düşük olması gibi nedenlerden dolayı aile bütçesine katkı sağlayabilmek için çocuklar çalışmak zorunda kalarak okula devamı engellenmekte, okul terki meydana gelmekte ve yetersiz eğitim nedeni ile ileride vasıfsız iş gücü oluşmasına

yol açmaktadır (Karaman & Özçalık, 2007, s. 37-38). Tor'un (2010) da ifade ettiği gibi zorunlu eğitim çağında olup çocuk işçi olarak çalışmak suretiyle eğitimden yoksun kalanların ileride kişisel ve toplumsal zararlara neden olacağı düşünülmektedir (s. 31).

Türkiye ve Suriye'nin kültürleri tarihsel bağlamda benzer olarak düşünülse de geçici koruma kapsamındaki çocuklara farklı gelebilmektedir. Bu çocukların yeterli düzeyde Türkçe bilmemeleri, düzensiz bir yaşam biçimlerinin olması, maddi sıkıntılar nedeni ile aile bütçesine katkı sağlayabilmek için çocuk işçi olarak çalışmak zorunda olmaları onların eğitimden uzaklaşmalarına yol açmaktadır. Türk eğitim sistemi hâlihazırda kendi içinde sistem tartışmaları yaşarken geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitimi için yasal mevzuattan tutun da yetişmiş eğitim iş görenlerinin yetersiz olması, fiziki şart ve imkânların bu ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte olmayışı gibi nedenler eğitim alanındaki sorunları tetiklemektedir. Uzun yıllardır Türkiye'de yaşayan geçici koruma kapsamındaki çocukların karşılaştıkları sorunların başında dil sorunu, kültürel farklılıklar, uyum sorunları, dışlanma, okul terki, çocuk işçiliği gibi sorunlar yer almaktadır.

Harunoğulları (2016) Suriyeli sığınmacı çocuk işçilerin sosyo-mekânsal ve sosyo-ekonomik durumlarını irdelemek amacıyla yaptığı çalışmasında eğitim hakkından yoksun kalan çocukların karşılaştıkları sorunları değerlendirmiştir. Çalışmada Suriyeli çocukların yoksulluk, ebeveynlerinin maddi sıkıntılar çekmesi üzerine ailelerine destek olmak isteği çocuk işçiliği üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu tür etkenlerden dolayı çocuk işçi olan Suriyeli çocukların çok fazla sosyal, fizyolojik ve psikolojik sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir (s. 29).

Suriye'den Türkiye'ye göç eden Suriyeli ailelerin 12 yaşından büyük kız çocuklarını okula göndermek istememeleri ve erkek çocuklarını çocuk işçi olarak çalıştırmaları eğitimlerini yarıda bırakmalarına sebep olmuştur (Erdoğan & Ünver, 2015, s. 21). Suriyeli çocukların kötü muhitlerde edinin çok üstünde bedellerle hayat sürmeye çalışmaları, çevrelerine güvenememeleri, maruz kalınan istismarlar, ihmal vb. durumlar nedeniyle de sorunlar yaşamaktadırlar. Çocuğun bakımını üstlenmiş olan kimselerin; çocuğun barınma, beslenme, giyinme, eğitim alma, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalması ihmaldir. İhmal, çocuğun öncelikle beden sağlığını sonra ruh sağlığını ve gelişimini her yönden olumsuz olarak etkilemektedir (Aktekin, 2017, s. 125).

Tanrikulu (2017), çalışmasında geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin nüfusunun büyük oranda gençlerden oluşması, hem eğitim hem de uyum açısından avantajlı olduğu kadar iyi yönlendirilmemesi halinde risklere de işaret etmektedir. Geçici görülen

Suriyelilerin kalıcı olmaya başlamasıyla birlikte eğitim politikalarının belirlenmesi ve planlanmasının daha da önem kazandığı, eğitim sayesinde Suriyeli genç kuşağın uyum sürecinin hızlandığı, ülkeye ekonomik, sosyal, kültürel anlamda güç katacağı sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Yiğit (2015), “sığınmacı çocukların eğitime istekli olmakla birlikte uyum konusunda sorunlar yaşadıklarını tespit ederek Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) sığınmacı çocukların eğitimine yönelik bütüncül ve alana yönelik bir eğitim politikasının olmadığı” sonucuna ulaşmıştır. Oysa MEB 2014/21 sayı ve 23.09.2014 tarihli “Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” adlı genelge yayımlayarak geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitim hakkını güvenceye alıp eğitim hizmetleri sunarak alana yönelik politika oluşturmuştur. Sadece ulusal politikalar geliştirmekle kalmayarak Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi projesi kapsamında MEB ile AB Türkiye Delegasyonu arasında Türkiye’deki mülteciler için mali yardım programı anlaşması çerçevesinde sözleşme imzalanmıştır. Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunda MEB’in faaliyetleri desteklenmiştir. Bu proje ile AB geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların Türkiye’deki eğitime erişimine katkı sağlamak için geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonundaki çabalarında MEB’e destek vermiştir.

GİGM tarafından yayımlanan verilere göre Şanlıurfa, İstanbul’dan sonra en çok geçici koruma kapsamındaki Suriyelileri barındıran ikinci kent olması ile dikkat çekmektedir (GİGM, 2019). Şüphesiz Suriye sınırına yakın bir kent olan Şanlıurfa, Suriye’deki iç savaş ve şiddet ortamından olumsuz etkilenen kentlerin başında yer almaktadır. Suriye’den Türkiye’ye göç dalgası beraberinde çok fazla sorunu getirmiş ve yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarmıştır. Üçte biri zorunlu eğitim çağında olan Suriyelilerin yeterli düzeyde Türkçe bilmemeleri, okulda ve sosyal yaşamda zorluklar yaşamaları, diğerleriyle iletişim kuramamaları, uyum ve sosyalleşme sorunlarını ortaya çıkarmaktadır.

Literatür incelendiğinde Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin kentle uyum sorunları, dışlanma, maddi yetersizlikler, çocuk işçiliği gibi temel sorunları ele alınmıştır. Eğitim konusunda yapılan araştırmalarda ise okullara kayıt sorunları, dil problemi, okul terki, devamsızlık, yabancılarla Türkçe öğretmek adına çalışmalar, akademik başarısızlık, kız çocuklarının okula gönderilmemesi ve uygulanan eğitim politikaları gibi sorunlar ele alınmıştır. Suriyeli çocukların çocuk işçi olarak çalıştırılmasından dolayı sosyal, fizyolojik, psikolojik, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini olumsuz etkileyen ortak sorunlara ulaşılmıştır. Ancak ortaokul çağında olan geçici koruma

kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme süreçlerindeki yaşanan uyum problemlerini doğrudan araştıran ve bu problemlerin çözümüne yönelik öneriler geliştiren topluma dâhil olmaya yönelik ilgili araştırmaya rastlanmamıştır. Bu konu ile ilgili araştırmanın yapılmaması literatürde önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu açıklamalar ile birlikte Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan ortaokul çağında olup geldikleri ülkede eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmış çocuklar, okullara devam ederlerken okullarda yaşadıkları sosyalleşme süreçlerindeki uyum sorunlarını belirleyerek bunlara yönelik kalıcı çözüm önerileri geliştiren bu araştırmanın literatürdeki eksikliğin giderilmesi ve literatüre katkı sağlaması bakımından önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadıkları sosyalleşme süreçlerindeki uyum problemlerinin tespit edilerek problemlerin çözümüne yönelik öneriler geliştirilmesidir.

Bu temel amaç doğrultusunda daha detaylı bulgulara ulaşmak için aşağıda belirtilen alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Okuldaki yönetici, öğretmen ve öğrencilerin okullarında bulunan Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçleri hakkında görüşleri nelerdir?
2. Okuldaki yönetici, öğretmen ve öğrencilerin okullarında bulunan Suriyeli öğrencilerin uyum sorunları hakkında görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenler, ders işlerken hangi sorunlarla karşılaşmaktadır?
4. Geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrenciler teneffüste gözlemlendiklerinde nasıl davranmaktadırlar?
5. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin dokümanları incelendiğinde duygu, düşünce ve yaşantılarını dokümanlarına nasıl aktarmaktadırlar?
6. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin sosyal içerilmeleri okulun kültürüne uyum sağlamaları ve akademik başarılarının arttırılmasında hangi katkıları sağlar?
7. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullardaki sosyalleşme ve uyum problemlerine dair çözüm önerileri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Eski çağlardan günümüze kadar savaşlar, kıtlıklar, felaketler ve güvenlik tehditlerinden dolayı insanlar bulundukları yerlerden daha güvenli yerlere göç etmek durumunda kalmışlardır. Göç, sonuçlarından dolayı sosyal, kültürel, siyasi ve eğitimsel açıdan etkileri fazla hissedilen nüfus hareketidir. Özellikle de toplumların en savunmasız grubunu oluşturan çocukların doğdukları ülkeden başka ülkeye göç etmeleriyle eğitim hakları kesintiye uğrayabilmektedir. En temel insan hakkı olan eğitim hakkına erişim, bulundukları ülke topraklarında bütün çocuklara bağımsız olarak sağlanması gerekir. Eğitim hakkı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 26. maddesinde garanti altına alınmıştır. Buna göre her çocuk temel yaşam becerilerini öğrenebilecek, öz saygıyı ve özgüveni geliştirerek kendisini güçlendirecek eğitimi alma hakkına sahiptir.

Eğitim, kriz durumlarında bile hayatın normal seyrinde sürdürülebilmesi açısından sosyalleşme ile birlikte destek sağlar. Bu yüzden geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitim ihtiyaçları olabildiğince karşılanarak onların okullaşması için gerekli tedbirlerin alınması önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti devleti, gerek uluslararası sözleşmelerle gerekse Anayasanın ilgili maddeleri gereğince sağlanması gereken eğitim hakkını Suriyeli öğrencilere vermektedir.

Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerle ilgili literatür incelendiğinde, okullarda sosyalleşme süreçlerindeki uyum sorunlarını doğrudan inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı, bu çalışmanın geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum sorunlarını ortaya çıkararak sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmesiyle okullarda paydaşların farkındalığını artıracak ve eğitim sistemine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formlarında bulunan sorulara verilen cevaplar, katılımcıların doğal görüşlerini yansıtmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Şanlıurfa ili Viranşehir ilçesindeki bir ortaokulda bulunan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşanan sosyalleşme süreçlerindeki uyum problemlerinin araştırılması ile sınırlıdır.

Tanımlar

Geçici Koruma: YUKK’a göre “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyerek sığınmak için kitleler halinde sınırlara gelen ya da sınırları geçerek haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan koruma” olarak ifade edilmektedir (Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

Sığınmacı: YUKK’a göre “Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, mülteci olarak kabul edilmemektedirler ve Suriye’deki iç savaş ve şiddet ortamının olduğu yerlerden kitleler halinde gelenlere ilişkin” sığınmacı kavramı kullanılmaktadır (Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Türk Dil Kurumu (TDK) ise “Yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2019).

Uyum: TDK, toplumsal çevreye veya bir duruma uyma, uyum sağlama, intibak, entegrasyon olarak tanımlar (TDK, 2019). İnsanlar ve kişiler arasında uyuşma, anlaşma olduğu ifade edilebilir. Yeni bir duruma, bir ortama ya da çevreye uyma, alışma anlamında olup bu çalışmadaki kapsamı Suriyeli sığınmacıların ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldıklarından bulundukları ortamlara alışmalarını kapsamaktadır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesine, temel kavram ve terimlerin açıklanmasına ve ayrıca araştırma ile ilgili literatüre yer verilmiştir.

Göç

Eski çağlardan günümüze savaşlar, kıtlıklar, felaketler ve güvenlik tehditleri nedeniyle insanlar bulundukları yerlerden daha güvenli başka yerlere göç etmek zorunda kalmışlardır (Bülbül & Köse 2010; Yılmaz, 2014). Birçok sosyal bilim kavramı gibi göç kavramı da çeşitli tanımlamalara sahiptir. Genel olarak göç; belirli bir kişi veya grubun sembolik, idari veya coğrafi bir sınırın ötesine geçerek yeni bir yerleşim alanında yeni toplumsal ilişkilere doğru hareketi olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından ise göç “nedeni ne olursa olsun süresi ve yapısı itibarıyla gerek ülke içinde gerekse uluslararası bir sınırı geçen insanların yer değiştirmesiyle meydana gelen nüfus hareketleri” olarak ifade edilmektedir (IOM, 2009, s. 22). Bu bağlamda göç genellikle bireysel veya toplu nüfus hareketleri olarak da ifade edilebilir.

İnsanların dini, siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine yaşamını devam ettirmek amacıyla hareket etmesine göç denilmektedir. Daha kapsamlı ifade edilirse Saraçlı (2011) göçü, bireysel veya toplu halde insanların daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak ve zulme uğramamak amacıyla ülke içinde yer değiştirmeleri veya başka ülkeye gitmeleri olarak ifade etmiştir. Castles ve Miller (2008) ise göçü topluluklar halinde gerçekleşen ve etkileşimlere açık olan dinamik bir olgu olarak ifade etmiştir.

Tarihi şekillendiren faktörlerden biri olan göç, insanoğlunun tarih sahnesine çıktığı günden bugüne birçok nedene dayanan ve sıklıkla karşılaşılan bir olgudur. Göçün tarihine

bakıldığında, insanlığın ilk çağına dayanmaktadır. İlk çağlarda insanlar; yoksulluk, doğal afetler, din, savaş ve çatışma gibi birtakım sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere göç ederek yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır (Kaypak & Bimay, 2016, s. 88).

Emiroğlu ve Aydın (2003) göçü “insanın coğrafi hareketliliği ve bu hareketliliğin yol açtığı nüfus dinamiği” olarak tanımlar. Göç; sebep, süreç ve sonuçları bakımından çeşitlilik gösteren beraberinde birçok sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve demografik değişimi getiren sosyal çalışmalara da sıklıkla konu olan, toplumsal bir mesele haline gelmiştir. Toplumsal meselelerin başında gelen göç olgusu yalnızca yaşanan ortamın fiziksel olarak değiştirilmesi ile sınırlı kalmayarak hem göç eden göçmenlerin hem de göçü kabul eden toplumların gelenek görenek gibi unsurlarının asimile olması ile yeni bir toplum yapısını ortaya çıkarmaktadır (Karasu vd., 2017, s. 20). Bu bağlamda nüfus hareketine katılanlar geldikleri toplumda sosyalleşme süreci yaşayarak yaşamlarındaki birçok unsuru en baştan şekillendirmek durumunda kalmaktadırlar.

Özdemir (2008) göç hareketinin her ne kadar fiziksel yer değiştirme hareketi olarak düşünülse de sebep ve sonuçları ile toplumlarda çok fazla değişiklikler yarattığı ifade edilmektedir (s. 8). Tunç (2015) ise göçün bir yer değiştirmeden ziyade göç edenlerin yaşamlarını geçirmek için geldikleri topluma yerleşmeleri konusunu ele alan toplumların düzenlerini ve ülkelerin politikalarını etkileyen bir olgu olduğunu belirtmiştir (s. 30). Göç olgusu sonuçları yönünden sadece sosyal değil, kültürel, ekonomik, siyasi ve eğitimsel açıdan etkileri fazla olan bir nüfus hareketi olarak değerlendirilmektedir. Göçün şekilleri çok farklı özelliklerde ortaya çıkmaktadır ve genellikle göçün temelinde gönüllülük esası vardır (Kaypak, 2014, s. 128-130). Fakat bireylerin hayatlarını sürdürdükleri ortamın koşulları bazen yaşanamaz hale gelir, tam da bu noktada göç zorunlu hale gelmektedir.

Zorunlu Göç

Zorunlu göç; çevresel ve doğal afetlerden deprem, büyük yangınlar, iklim değişiklikleri gibi sebeplerle olabileceği gibi iç savaş, şiddet, güvenlik tehdidi gibi unsurdan dolayı da gerçekleşmektedir. Elbette ki iç savaşın, şiddetin ve güvenlik tehdidinin ortaya çıkarmış olduğu zorunlu göç, göç türleri arasında en trajik ve travmatik olanıdır (Özkarslı, 2014; Sezgin & Yolcu, 2016). Keser’in (2011) de ifade ettiği gibi zorunlu göçte kişi ya da gruplar, doğrudan kendilerinin taraf olmadıkları çatışma ve savaşların nesnesi durumuna gelebilmektedir.

Pala (2013) zorunlu göç kavramını devletin, kendi vatandaşı olan ya da olmayan çok sayıda insanı zorlayıcı yöntemler kullanarak yeniden iskân etmesi olarak ifade etmektedir (s. 8). Özkarslı (2014) ise zorunlu göçün çevresel ve doğal afetlerden depremler, büyük yangınlar, iklim değişiklikleri gibi sebeplerle olabileceği gibi savaş, şiddet gibi nedenlerle de gerçekleşebileceğini ifade etmiştir (s. 9). Bu bağlamda zorunlu göç, beşeri veya doğadan kaynaklanan nedenlerden dolayı hayatları tehlikede olan insanların yaşamlarını sürdürebilmek için zorunlu olarak gerçekleştirdiği nüfus hareketleri olarak ifade edilebilir.

Küresel Göçler

Dünya genelinde küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası göçlerin sayısı gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Dünya genelinde tek nüfus yapısına sahip yerleşim yeri bulmak mümkün olmamaktadır. Devletlerarası sınırların aşılması ile meydana gelen göçler, ülkelerinin sınırlarını aşarak diğer ülkelere geçilmesi ile meydana gelmektedir. Küreselleşme ile hızlanan uluslararası göçler yalnızca fiziksel yer değiştirme hareketi olarak görülmemesi gereken sosyal ve psikolojik boyutları olan bir olgudur (Karasu vd., 2017, s. 26).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), küresel ölçekte sayıları artan göçmen çocukların göç esnasında ve sonrasında birçok engelle ve zorluklarla karşılaşarak mücadele etmek durumunda kaldıklarını belirtmiştir (UNESCO, 2008). Toplumun en savunmasız grubunu oluşturan çocukların, doğdukları ülkeden başka bir ülkeye göç etmeleri halinde daha fazla ilgiye, desteğe ve korunmaya gereksinimleri olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de Göç

Türkiye, coğrafi konumu ve önemli göç yolları üzerinde bulunmasından dolayı tarihten günümüze pek çok göç süreçlerine tanıklık etmiş ve ev sahipliği yapmıştır. Tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapan Türkiye’de, birçok kavmin göçüp konduğu bu topraklarda, geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok sayıda kültür bir arada yaşamaktadır (Harunoğulları, 2016, s. 33). Türkiye’nin bulunduğu coğrafya, insanoğlunun tarih sahnesine çıktığı günden bu yana Doğu ve Batı toplumları arasında bir köprü görevi görmektedir. Özellikle göçmenlerin Avrupa’ya ulaşmasında kapı işlevi gördüğü söylenebilir. Türkiye’ye çeşitli sebeplerden dolayı göç edenlerin sayısının fazla olduğu

düşünülmektedir. Suriye’de yaşanan kriz ve savaş milyonlarca insanın yerlerinden olmasına ve Türkiye’ye göç etmelerine sebep olmuştur. Suriye’de yaşanan çatışmaların düzensiz göç akımını ciddi boyutlara çıkardığı düşünülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti devleti tarihi ve coğrafi ortaklığının vermiş olduğu yakınlık ile zor durumda kalan en uzun kara sınırına sahip olduğu Suriye halkına kapılarını açarak üzerine düşen insanlık görevini yerine getirmektedir. Türkiye, Suriyeli vatandaşların yaşadıkları insanlık dramına sessiz kalmamış açık sınır uygulamasıyla milyonlarca insanı misafir ederek koruma altına almıştır. Suriye’de yaşanan insani krizin büyümesi sonucunda sınır bölgelerinde meydana gelen toplu nüfus hareketleri sonucunda Türkiye’ye girişlerine izin verilmiştir. Giriş yapan Suriyeliler kayıt altına alınmış ve alınmaya da devam etmektedir (Kap, 2014, s. 30). Türkiye’ye gelen Suriyelilerin hukuki statüleri göç ettikleri ilk yıllarda belirsizliklere neden olmuş ve Suriyeliler için çeşitli ifadeler kullanılmıştır. Aşağıda Suriyeliler için kullanılan mülteci, sığınmacı ve geçici koruma kavramları alt başlıklar halinde daha ayrıntılı olarak ifade edilmiştir.

Mülteci

Mülteci; Irkı, dini, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi olarak ifade edilmektedir (IOM, 2009, s. 43). Başka bir deyişle mülteci, ülkesindeki siyasal olaylar ve iç savaş yüzünden isteyerek ya da zorla ülkesini terk etmek durumunda kalan yabancı bir ülkenin vatandaşlığı veya korumasına geçmeyen kişilerdir (Çelikel & Gelgel, 2014, s. 18).

Mülteciler, bir ülkede dayanılması zor şartlardan ve karşılaştıkları sorunlardan uzaklaşma arayışında olan insanlar olarak ifade edilebilir. Söz konusu insanlar, öncelikle can güvenliklerini ve özgürlüklerini teminat altına alabilmek için ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemektedirler. Uzun süren mülteci durumu ise zorunlu sebeplerden dolayı ülkesini terk etmesinin ardından uzun zaman geçmesine rağmen tekrar ülkesine gidemeyen ya da gittiği ülkede kamp ve barınma merkezlerinde hayatlarını sürdürmeleriyle ortaya çıkmaktadır.

Sığınmacı

Sığınmacı, ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir (IOM, 2009, s. 49). Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorunda kalırlar. Kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilme durumları söz konusudur.

Acer, Kaya ve Gümüş (2010) sığınmacıları, “bir ülkeye kabul edildikten sonra mülteci statüsü için başvuruda bulunan kişiler” olarak ifade etmektedir. Ancak “sığınma başvurularının her ülkenin kendi yasal mevzuatına ve uluslararası hukukuna göre değerlendirildiği” belirtilmiştir. “Başvurusu onaylanmayanlara ise ikamet izni verilerek insani gerekçelerden dolayı ülkede kalmalarının sağlanması gerekliliği” vurgulanmıştır (s. 13). Bu bağlamda, “sığınmacıları kabul eden ülkeler, onları koruyarak yaşamlarına devam etmelerini sağlamakla yükümlü” oldukları söylenebilir. Fakat sığınmacıları kabul eden ülkelerin nüfus hareketleriyle tek başlarına yeterli olması mümkün olamayacağından dolayı uluslararası birlik sağlanması gerekli görülmektedir (Haddad, 2008, s. 2-3).

Geçici Koruma

Uluslararası Göç Örgütüne ait Göç Terimleri Sözlüğünde (IOM, 2009) ifade edildiği gibi geçici koruma, menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda geçici koruma, devletlerin geri göndermeme çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden belirli haklar sağlamayı hedefleyen pratik ve tamamlayıcı çözüm olarak ifade edilebilir. GİGM tarafından Türkiye’de Suriyelilere uygulanan geçici korumanın üç temel unsuru aşağıda ifade edilmektedir:

- Güvenli topraklara erişime izin verilmesi
- Geri gönderme yasağının uygulanması
- Temel ve acil insani ihtiyaçların karşılanması

Geçici koruma; bireysel uluslararası koruma başvuru mekanizmasının etkin bir şekilde uygulanmasının mümkün olamayacağı ölçüde kitlesel göç hareketinin olduğu durumlarda, Bakanlar Kurulu kararı ile yürütülen acil ve geçici bir koruma tedbiridir (GİGM, 2017, s. 75). Bu bağlamda alınan karar ile Suriye’den Türkiye’ye sığınarak kayıt altına alınan Suriyelilere “geçici koruma statüsü” verilmektedir. Bu araştırmada Türkiye’de kayıt altına alınan Suriyelilere yönelik “geçici koruma” ifadesi kullanılmaktadır.

Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Türkiye’de insanların göç hareketliliğinin etkisinin en fazla hissedildiği dönem 2011 yılının mart ayı olmuştur. Arap Baharı olarak nitelendirilen bu tarihin ilk hareketi Tunus’ta başlamış olmakla beraber bu hareketlerin özellikle Arap ülkelerinde reform talep eden toplumların Suriye’ye sığraması ve bir iç savaşın başlamasıyla yayılımcı bir nitelik kazanmıştır. İç karışıklıklar uzadıkça, savaş mağduru olan bireyler hem kendi canlarını hem de ailelerinin canlarını kurtarmak amacıyla topluluklar halinde, kendilerine en yakın komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Meydana gelen çatışmalardan en çok etkilenen ülkelerden biri de hiç kuşkusuz sınır komşusu olması nedeni ile Türkiye olduğu söylenebilir.

Savaş mağduru olan insanlar Türkiye’ye göç ettiklerinde, onlara sığınma ve barınma imkânı Geçici Koruma Yönetmeliği ile sağlanmaktadır. Daha önce Türk yasalarında yer almayan, kitlesel akın durumlarında sağlanacak olan geçici koruma sistemi, 6458 sayılı YUKK ile Türk hukuk sistemine dâhil olmuştur. Bakanlar Kurulu, YUKK’un “91. maddesi uyarınca 22 Ekim 2014’te geçici korumaya ilişkin bir yönetmelik” yayımlamıştır. Yayımlanan yönetmelikle birlikte Türkiye’de kayıt altına alınan Suriyelilerin statüsü “geçici koruma” altında resmîleşmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Bununla birlikte Türk Göç Hukukunun oluşmasına imkân sağlanmıştır. İlk başta Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin hukuki statüsü hakkında birlik sağlanamamışsa da bu gelişme ile yasal bir dayanak kazandırıldığını söylemek mümkündür.

Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıların bir bölümü, sınıra yakın yerlerde oluşturulan güvenli bölgelerdeki kamplara “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı” tarafından yerleştirilmiştir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin büyük bir bölümü ise kendileri için uygun şehirlere yerleşerek ülke geneline dağılmışlardır. Bu sebeple Türkiye’nin birçok şehrinde geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere rastlamak mümkündür.

Geçici koruma statüsündeki insanların Türkiye’de kalıcılığına yönelik tartışmalar gün geçtikçe artan bir yoğunlukla devam etmektedir. AB Geçici Koruma Yönetmeliği’nde belirlenen iki yıllık azami süre, Türk mevzuatında bulunmamaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde Suriye vatandaşları iç savaş ve can güvenliğine dair tehditler devam ettiği müddetçe Türkiye topraklarında ikamet etme hakkına sahiptir (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 13). Geçici korumanın başlangıç ve bitişinin ne zaman olacağı, hangi bölgelerde ve kimleri kapsadığına ilişkin karar verme yetkisi Bakanlar Kurulundadır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 22. maddesi uyarınca sığınmacılara, ikamet izni yerine geçmeyen bir geçici koruma kimlik belgesi verilmektedir. Bu kimlik kartının sadece yasal ve sosyal işlerin yürütülmesi amacıyla verildiği, kamplarda ve kamp dışında sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine erişimi düzenlenmesini sağladığı yönetmelikte ifade edilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

GİGM tarafından 13.03.2019 tarihi itibarıyla yayımlanan “Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler” başlıklı veriler incelendiğinde 2019 yılında yaklaşık 3.635.841 Suriyeli sığınmacılara geçici koruma statüsü verilmiştir. Daha önceki yıllara ait verilere bakıldığında; 2012 yılında 14.237, 2013 yılında 224.655, 2014 yılında 1.519.286, 2015 yılında 2.503.549, 2016 yılında 2.834.441, 2017 yılında 3.426.786, 2018 yılında 3.623.192 Suriyeli sığınmacılara geçici koruma statüsü verilerek kayıt altına alınmaları sağlanmıştır (GİGM, 2019). GİGM ait veriler incelendiğinde; 2013 yılından sonra özellikle 2014 yılı itibarı ile Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısında ciddi bir artış yaşandığı fark edilmektedir. Bunun nedeni Suriye’deki iç savaşın sürmesi ile beraber Türkiye’ye göçlerin de devamının yanında 2014 yılında “YUKK’un” yürürlüğe girmesi bununla birlikte kayıt sürecinin daha sistemli yürütülmesinin etkili olduğu düşünülebilir.

Göç sürecinin başında Suriye’deki iç savaş ve şiddet ortamının kısa sürede biteceği ve Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin kısa süre içinde geri dönecekleri düşünüldüğünden göç edenlere yönelik ilk olarak uzun vadeli politiklar oluşturulmamıştır. Çelik (2018), Türkiye’nin Suriye’ye yakın illerinde Suriyelilerin kalmaları için kamplar kurularak sosyal yardımlar yapılmasına rağmen Türkiye geneline dağılmalarının önüne geçmek amacıyla çalışma yürütülmediğini ifade etmiştir (s. 66).

GİGM tarafından yayımlanan “Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı” verilere bakıldığında Türkiye’deki Suriyelilerin 81 ile dağıldığı görülmektedir (GİGM, 2019). Bazı illerde yoğunlaştıkları, özellikle 2018 yılındaki verilere bakıldığında Şanlıurfa’nın İstanbul’dan sonra en çok geçici koruma kapsamındaki

Suriyelileri barındıran ikinci kent olması ile dikkat çekmektedir. Şüphesiz sınıra yakın bir kent olmasından dolayı Şanlıurfa'nın Suriyelileri barındıran kentlerin başında geldiği söylenebilir.

GİGM tarafından 13.03.2019 tarihinde yayımlanan “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımları” verileri incelendiğinde; Şanlıurfa'da il nüfusu ile karşılaştırıldığında geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin dağılımı %22 olduğu görülmektedir. Türkiye nüfusu ile kıyaslandığında ise Türkiye’de kayıt altına alınan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin oranı yaklaşık olarak %5’tir (GİGM, 2019).

GİGM tarafından 21.02.2019 tarihi itibarıyla yayımlanan “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımları” incelendiğinde; geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin %31’i Şanlıurfa'nın üç ilçesinde bulunan barınma merkezlerinde olduğu ifade edilebilir (GİGM, 2019). Fakat Türkiye genelinde yaşayan Suriyelilerin %4’ü geçici barınma merkezinde yaşarken %96’sı geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadırlar. Çelik’in (2018) de ifade ettiği gibi geçici barınma merkezlerinde iş imkânının olmaması, hareket alanının yeterli olmaması ve geçici koruma merkezlerinin dışarıya kapalı olması sebebiyle izolasyon hissi yaratması gibi sebeplerden dolayı sığınmacıların büyük çoğunluğunun yaşamak için bu alanları tercih etmedikleri söylenebilir (s. 70).

GİGM tarafından 13.03.2019 tarihi itibarıyla yayımlanan “Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları” incelendiğinde; 3.644.342 Suriyeli yabancının 1.385.431’inin 0-14 yaş grubunda olduğu, 823.984’nün 15-24 yaş grubunda olduğu 1.434.927’sinin ise 25 ve üzeri yaşlarda olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de bulunan Suriyeli çocuk ve gençlerin sayısı: 0-4 yaş grubu 488.382 kişi iken 5-18 yaş grubu 1.170.100 kişiden oluşmaktadır. Suriyeli nüfusun büyük bir kısmı gençlerden oluştuğu görülmektedir. 0-18 yaş arası Suriyeli nüfusu 1.658.482’dir. Toplam Suriyeli nüfus içerisinde bu yaş grubu %45.5 civarında olduğu söylenebilir (GİGM, 2019).

Suriye’de 2011 yılında başlayıp halen devam eden iç savaş sebebiyle Türkiye’ye sığınan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin durumu yukarıda sayısal değerlerle sunulmuştur. Kayıt altına alınan Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımları gözden geçirildiğinde çocuk ve genç nüfusunun yoğunlukta olduğu görülmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaklaşık olarak %32’sinin zorunlu eğitim çağında olan yaş grubunda yer aldığı söylenebilir. Bu bağlamda Seydi (2014) Suriye’de yaşanan iç savaş ve şiddet ortamından en fazla etkilenen konuların başında çocuk ve gençlerin eğitimlerinin geldiğini

belirtmektedir (s. 268). Ünal (2013) bu konuya ilişkin göç eden çocukların eğitim haklarından yoksun kalarak büyüdüklerini ifade etmiştir (s. 107).

Zorunlu eğitim çağında olan Suriyeli öğrencilerin yeterli düzeyde Türkçe bilmedikleri düşünülürse okulda ve sosyal yaşamlarında iletişim kurmakta ve uyum sağlamakta çeşitli sorunlar ortaya çıkacaktır. İletişim kurmak, toplumlara uyum sağlamak ve topluma dâhil olmak açısından ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Karataş'a (2015) göre topluma dâhil olma; kişisel olarak, sosyal bağlantılar kurma, arkadaş edinme gibi kültürel oluşumlarla sağlanır. Bu bağlamda toplumsal dâhil olma, zorunlu eğitim çağında olan çocuklar için de okullarda gerçekleşmektedir. Okul toplumun kültürünü, düzenini ve yapısını koruyarak yeni nesillere aktarır (Özdemir, Yalın & Sezgin, 2012). Bu yüzden sosyal bir sistem olarak okulun topluma karşı sorumlu olduğu düşünülürse geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli çocukların göç ettikleri ülke olan Türkiye'de eğitim haklarından yoksun kalmaması ve eğitimlerine devam etmeleri adına Türkiye'de sunulan eğitim hizmetlerini ele almak yerinde olabilir.

Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Çocukların Eğitimi

Suriye'de yaşanan iç savaş neticesinde Türkiye'ye yoğun bir göç dalgası yaşanarak Türkiye Cumhuriyeti devletinin hemen hemen bütün kurumları savaş mağduru insanların ihtiyaçlarını gidermek için çaba göstermiştir. Kızıl ve Dönmez (2017) "Türkiye, güçlü tarihi ve kültürel bağları bulunan ve yaşadıkları iç savaş sebebiyle ülkesine sığınan Suriyeli sığınmacıların eğitimi ile ilgili diğer ülkelere örnek olabilecek kararlar aldığını" belirtmiştir. Fakat Yıldırım'ın (2018) da ifade ettiği gibi göçün ilk yıllarında, resmî makamların eğitimle ilgili ortaya koyduğu kayda değer belge ya da açıklamaya rastlanmamıştır (s. 138).

Kızıl ve Dönmez (2017), "Türkiye'nin sığınmacıların eğitimi konusunda çeşitli politikalar uyguladığını, bu konu üzerinde ilk olarak savaşın kısa sürede biteceği ve sığınmacıların ülkelerine geri dönecekleri düşüncesinin etkili olduğu ancak savaşın uzaması ile birlikte eğitimde uygulanan politikalarda değişikliğe gidildiği" ifade edilmiştir. Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik izlenen politikalar, ilk etapta Suriyelilerin geri dönecekleri varsayımı üzerinden geliştirilmeye çalışılmış ve kısa vadeli bu politikalar sadece kamp içindeki Suriyeli çocuklara yönelik hazırlanmıştır. Öncelikle 2012 yılında MEB tarafından Suriyelilere Türkçe öğretmek yerine Arapça müfredatını uygulamıştır. Fakat Suriyelilerin Türkiye'ye göçünün üzerinden yaklaşık olarak sekiz yıl geçmesi üzerine Suriyelilerin

yakın bir zamanda geri dönmeyecekleri anlaşılmıştır. Bununla birlikte eğitim gibi önemli bir alanda genelge ve yönetmelikler yayımlanmasıyla birlikte eğitim hakkından mahrum olmamaları için Suriyeli öğrencilere destek verilmiştir.

MEB'in eğitim alanında ilk yasal düzenlemesi, 26 Nisan 2013 tarihli “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler” konulu genelgedir. MEB bu genelge ile kamp dışında misafir edilen Suriyeli vatandaşların zorunlu eğitim çağında olan çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve Suriyeli vatandaşlar tarafından açılan ortamların fiziki olarak sağlıklı ve yeterli donanımına sahip olup olmadığının belirlenmesini istemiştir (MEB, 2013). 26 Eylül 2013 tarihli “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” konulu ve daha kapsamlı bir genelge çıkarılmıştır. Bu genelgenin temel amacı geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli vatandaşların zorunlu eğitim çağındaki çocuklarına sağlanan eğitim hizmetlerinin belirli bir standartta gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda her iki genelge ile geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilere kamplarda Geçici Eğitim Merkezleri ve diğer eğitim kurumlarında eğitime devam edebilecekleri belirtilmiş olup Suriyeli öğrencilerin devlet okullarına kayıt olmasına yönelik hak verilmemiştir (MEB, 2013). Fakat 23 Eylül 2014 tarihli “Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” başlıklı genelge önceki genelgelere göre daha kapsamlı olup Suriyeli öğrencilerin sadece kamplarda yer alan Geçici Eğitim Merkezlerinde değil devlet okullarına da kayıt olma hakkı verilmektedir (MEB, 2014). Bu genelge, zorunlu eğitim çağında olan Suriyeli çocuklara sunulan eğitim hizmetlerinin belirli bir standart oluşturularak eğitim hakkının güvence altına alınması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

MEB tarafından yayımlanan 23 Eylül 2014 tarihli ve 2014/21 sayılı Genelge ile geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin eğitim öğretim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bir yol haritası belirlenmiş ve bu genelgeyle birlikte eğitim kurumlarına kayıt, gönüllü öğretmenler, çeşitli kurslar ve resmî belgeler alanında düzenlemeler yapılmıştır. 2014/21 sayılı Genelge Suriyeli ve resmî kayıt altına alınmış çocukların, MEB'e bağlı okullarda ya da Suriyelilere yönelik olarak oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim alabilecekleri ifade edilmektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), 2015, s. 1). Geçici eğitim merkezlerinde verilen eğitimin amacı, kitlesel olarak Türkiye'ye akın etmiş yabancı öğrencilerin, ülkelerinde yarım bırakmak zorunda kaldıkları eğitimlerine devam edebilmelerini, ülkelerine döndüklerinde veya Bakanlığa bağlı her tür

ve derecedeki eğitim kurumuna geçmek ve eğitimlerine Türkiye’de devam etmek istemeleri durumunda sene kaybını önleyecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine sosyal içerilmeleri, eğitimsiz kaldıklarında pek çok riski beraberinde getireceği için önemli bir konu olarak düşünülmektedir. Eğitimden yoksun kalan çocuklar, ilk olarak yaşam için gereken bilgi ve tecrübelerden mahrum kalarak düşük ücretle çalışan niteliksiz bireyler ve kayıp nesil olacakları düşünülebilir. Aksine kaliteli eğitimle birlikte Suriyeli çocukların savaş, şiddet ve yerinden edilme nedeniyle yaşadıkları psikolojik sorunlar hafifleyerek okuldaki sosyalleşme süreçleri ile birlikte Türk eğitim sistemine sosyal içerilmeleri düşünülmektedir.

MEB ve AB’nin birlikte gerçekleştirdikleri “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” kapsamında “Geçici Eğitim Merkezlerinin üç yıl içerisinde kademeli halde kapatılmasını ve Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemi müfredatına tabi olmalarını öngörmekle beraber Suriyeli öğrencilerin dil ve kültürlerini korumak istedikleri zaman seçmeli dersler okuyabilecekleri” belirtilmiştir. Ayrıca “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” kapsamında 2016 yılı sonunda “Türkçe öğretimi için toplamda 4200 sınıf öğretmeni, Türkçe öğretmeni ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni alımı yapılacağına ilişkin duyuru yapılmış ve gerekli alımlar yapılmıştır” (MEB, 2016).

2016 yılında MEB bünyesinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı “Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı” kurulmuştur. Ayrıca topluma uyumu hızlandırmak için yine Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı olarak halk eğitim merkezinde Suriyelilere yönelik Türkçe dil kursu açılmıştır. Sağlanan hizmetlere bakıldığında; tüm sığınmacılar halk eğitim merkezlerinde açılan Türkçe dil kurslarına ücretsiz olarak kayıt yaptırabilmektedirler. “2015 yılı MEB verilerine göre bu kurslara yaklaşık 80 bin kişinin katıldığı” bilinmektedir. Kayıt altına alınan sığınmacı nüfusu göz önüne alındığında katılım oranının düşük olduğu söylenebilir. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından Suriyelilerin Türkiye’de kalış süresinin uzaması ve bazılarının vatandaşlık verilmesi ile birlikte toplumsal uyum ve kültürel etkileşimin zorunlu olduğu düşünüldükçe Türkiye’nin bu konuyu eğitim ve sivil toplum üzerinden gerçekleştirmesi öngörülmektedir (ORSAM, 2016). Bu bağlamda yıllara göre Türkiye’de eğitime erişim sağlayan Suriyeli öğrencilerin sayıları resmî okul, Geçici Eğitim Merkezi ve toplam olarak Tablo 1’de sunulmuştur (MEB, 2018).

Tablo 1

Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayıları

Dönem	Resmî Okul	Geçici Eğitim Merkezi	Toplam
2014-2015	40.000	190.000	230.000
2015-2016	62.357	248.902	311.259
2016-2017	201.505	291.039	492.544
2017-2018	387.849	222.429	610.278
2018-2019	531.586	96.841	645.140

Tablo 1’de görüldüğü gibi yıllara göre Türkiye’de eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında resmî okullarda 40.000 öğrenci eğitimine devam ederken geçici eğitim merkezlerinde bu sayı 190.000’dir. 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında yaklaşık olarak devlet okullarının beş katı öğrenci geçici eğitim merkezlerinde eğitimine devam ederken 2017-2018 Eğitim-Öğretim döneminde ilk kez devlet okullarında bulunan Suriyeli öğrencilerin sayısı geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören öğrencilerin sayısını geçerek yaklaşık olarak iki katına çıkmıştır. Bunun nedeni geçici eğitim merkezlerindeki öğrencilerin resmî okullara yönlendirilerek aşamalı olarak geçici eğitim merkezlerinin kapatılmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında ise resmî okullarda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin geçici eğitim merkezlerine oranla beş katına çıktığı görülmektedir. Ayrıca yıllara göre Türkiye’de eğitime erişim sağlayan Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranları çağ nüfusu, resmî okullar ve geçici eğitim merkezleri olarak Tablo 2’de sunulmuştur (MEB, 2018).

Tablo 2

Yıllara Göre Türkiye'de Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrencilerin Okullaşma Oranları

Dönem	Çağ Nüfusu	Okullaşma Oranları	Resmî okullar	Geçici Eğitim Merkezleri
2014-2015	756.000	%30	%17	%83
2015-2016	834.842	%37	%20	%80
2016-2017	833.039	%59	%41	%59
2017-2018	976.200	%63	%64	%36
2018-2019	1.047.536	%62	%85	%15

Tablo 2’de çağ nüfusuna göre Türkiye’de eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrencilerin oranları verilmektedir. Buna göre çağ nüfusu artmasına rağmen okullaşma oranlarında artış gözlenmektedir. 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında okullaşma oranı %30 iken 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında bu oran %62 ile iki katına çıktığı görülmektedir. 2014-2015

yıllarında resmî okullarda okullaşma oranı %17 iken geçici eğitim merkezlerinde %83'tür. İlk defa 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında resmî okullardaki Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranı geçici eğitim merkezlerindeki oranı geçmiş ve 2018-2019 yılında resmî okullarda çok ciddi bir artış ile %85 okullaşma oranına ulaşılmıştır. Geçici eğitim merkezleri ve devlet okullarındaki Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranları ele alındığında devlet okullarında okullaşma oranlarının yükselerek bu doğrultuda hareket etmesi eğitim sürecinin daha sağlıklı şekilde devam ettiğini ve Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine dâhil edilmekte olduğunu göstermektedir.

Uluslararası Belgelerde Çocukların Eğitimine Yönelik Düzenlemeler

Türkiye, Birleşmiş Milletler tarafından 1948 yılında yayımlanan *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*'ni ilk onaylayan ülkeler arasında yer alarak insan hakları konusunda önemli sözleşmelere taraf olmuştur. Bu bildirge eğitim hakkına yönelik ilk yasal dayanak olması bakımından önemli görülmektedir. Söz konusu bildirgede (Madde 26) herkesin eğitim hakkına sahip olduğu vurgulanarak ilköğretimin zorunluluğundan ve eğitimin ilk kademelerinin parasız olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Verilecek olan eğitimin bireyin kişiliği, insan hakları ve özgürlükler çerçevesinde yapılandırılması üzerinde durulmaktadır. Ayrıca "bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, saygı ve dostluğun güçlendirilmesi" üzerinde durulmaktadır (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948). Eğitim haklarına ilişkin uluslararası düzenlemelerden bir diğeri olan 10898 sayılı *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*'nin onaylanması hakkındaki kanunda mültecilerin eğitime ilişkin (Madde 22) şu ifadelerle yer verilmiştir:

- Taraf olan ülkeler, mültecilerin eğitimine dair vatandaşlarına uyguladıklarının aynısını uygulayacaklardır
- Taraf olan ülkeler mültecilere yönelik temel eğitim dışındaki eğitimler konusunda ve özellikle de yabancı ülkelerin okullarında alınmış sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması harç ve eğitim bursları alanlarında genel olarak aynı koşullar içinde yabancılara tanınanlardan daha az uygun olmayacak şekilde davranacaklardır (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 1951).

Eğitim konusuna değinen uluslararası sözleşmelerden biri olan *Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme* Türkiye'de 11 Ağustos 2003 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu sözleşmenin 10, 13 ve 14. maddelerinde herkese eşit eğitim hakkı tanınarak ayırım yapılmadığı, insan hakları ve temel özgürlüklere olan saygının esas alındığı eğitimin Birleşmiş Milletler barışını korumaya yönelik faaliyetleri güçlendirecek şekilde olduğuna

değinilmiştir (Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1966).

25175 sayılı *Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme* kapsamında doğrudan eğitime ilişkin olmamakla beraber her çocuğun hiçbir ayırım gözetilmeksizin koruma tedbirlerinin ailesi ya da devleti tarafından alınması hakkına sahip olduğu ifadesi (Madde 24) yer almaktadır (Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1976). Eğitim hakkına ilişkin bir diğer uluslararası sözleşme ise *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* olduğu görülmektedir. Söz konusu sözleşmede eğitim ile ilgili taraf devletlerin çocukların eğitim hakkını kabul ederek bu hakkının fırsat eşitliği bağlamında gerçekleştirilmesine ilişkin eğitimden beklenen amaçlara değinilmektedir. Ayrıca ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız hale getirilmesi, okullara düzenli olarak devamın sağlanmasına ilişkin ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlemlerin alınması konusunda düzenlemelere yer verilmektedir (Madde 28). Söz konusu bu sözleşme uluslararası alanda çocukların korunmasına ilişkin düzenlenmiş ilk bildiri olma özelliği göstermiş ve sözleşmede çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca gelişimine uygun şartlar içinde bulundurulması ve hayatlarını devam ettirebilecekleri düzeye getirilmesi gerektiğine (Madde 29) değinilmektedir (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1995).

24445 sayılı *Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi* kapsamında 18 yaşının altında olan herkesin çocuk sayıldığına, çocukların ücretsiz temel eğitim almalarına, maruz kalınan koşullar nedeniyle çocukların sağlık, güvenlik ve ahlaki gelişimleri açısından zararı olabilecek bütün kötü işlerden uzaklaştırılmasına ilişkin gerekli önlemlerin alınmasına (Madde 7) yer verilmektedir (Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi, 1999).

Yukarıda belirtilen uluslararası belgeler genel olarak değerlendirildiğinde; Türkiye'nin eğitim ve eğitim hakları ile ilgili uluslararası gelişmeleri takip ederek söz konusu düzenlemelere Resmî Gazete'de yer verdiği görülmektedir.

Ulusal Belgelerde Çocukların Eğitime Yönelik Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın *Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler* başlığı altında eğitimle ilgili olarak kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı,

ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu, devlet okullarında parasız ve eğitim öğretim faaliyetlerinin hiçbir şekilde engellenmeyeceği (Madde 42) ifade edilmiştir. Ayrıca yabancıların eğitim de dâhil olmak üzere temel hak ve hürriyetlerde Türk vatandaşlarıyla eşit tutulduğuna ilişkin (Madde 16) ifadeler yer almaktadır (T.C. Anayasa, 2012). Bu bağlamda Suriyeli öğrenciler de “yabancılar” ifadesi içerisinde değerlendirilerek Türk vatandaşları ile aynı eğitim haklarına sahip oldukları görülmektedir.

222 sayılı *İlköğretim ve Eğitim Kanunu* 1961 yılında 10705 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu kanunda millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ilköğretimin temel eğitim ve öğretim olduğu (Madde 1), mecburi ve devlet okullarında parasız olduğu (Madde 2) ve ilköğretimin 6-14 yaş grubunu kapsadığı (Madde 3) belirtilmektedir (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1961). 2005 yılında kabul edilen *Çocuk Koruma Kanunu* 25876 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu kanunda “çocuğa ilişkin kararların alınmasında ve uygulanmasında çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitim ve öğreniminde kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğun desteklenmesi (Madde 4) temel ilkeleri esas alınmaktadır. Koruyucu ve destekleyici tedbirler kapsamında olan eğitim tedbirinde (Madde 5) “çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına, iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine” ilişkin gerekli tedbirlerin alınmasına yer verilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

2013 yılında kabul edilen *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* 28615 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu kanunda “başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyelerinin, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanacağına” (Madde 89) değinilmektedir. Aynı kanunda “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” (Madde 91) ifadesi yer almaktadır (YUKK, 2013).

YUKK’un 91. maddesi kapsamında sığınmacılara yönelik 22.10.2014 tarihli ve 29153 sayılı “Geçici Koruma Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğin 28. maddesinde eğitim hizmetleri yer almaktadır. Söz konusu maddeler aşağıda ifade edilmektedir:

(1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında MEB’in kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Bu kapsamda;

- a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.
- b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, MEB'in ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.
- c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir.
- (2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir.
- (3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, MEB veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır.
- (4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir. (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

MEB tarafından 24936 sayılı *Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik* 2002 yılında yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğin amacı, göçmen işçi çocuklarının eğitim öğretimi ile ilgililerin görevlerine ilişkin ilke ve yöntemleri düzenlemek olarak ifade edilmiştir. Söz konusu yönetmelik, 2257 sayılı Göçmen İşçinin Hukuki Statüsüne İlişkin Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile 4058 sayılı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır. MEB'e bağlı müdürlüklerin görevleri 8. madde kapsamında aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

- a) Öğrencileri, olanaklar ölçüsünde kendi ülkelerinde devam ettikleri okula/bölüme/programa denk olan ve ikametlerine en yakın okula yerleştirir.
- b) Öğrencilerin, ülkemiz çocuklarına sunulan eğitim olanaklarından yararlandırılmalarını sağlar.
- c) Türkçe bilmeyen öğrencilere, Türkçe'nin öğretilmesi konusunda gerekli önlemleri alır.
- d) Öğrencilere, ana dillerinin öğretimi için olanaklar ölçüsünde kurslar düzenler.
- e) Göçmen işçilerin de yaygın eğitim yoluyla "Türkçe Öğrenme", mesleki eğitim yoluyla da "Beceri Kazandırma" kurslarından yararlanmalarını sağlar. (Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik, 2002).

MEB, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından, 23.09.2014 tarihli 2014/21 sayılı *Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi* yayımlanmıştır. Uygulanmaya devam edilen söz konusu genelge ile Türkiye'de yaşayan yabancıların eğitimleri konusunda oluşturulacak bakanlık ve il komisyonlarının görevleri, geçici eğitim merkezlerinde sürdürülecek eğitimin içeriği ve kayıt kabul için gereken koşullar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. MEB'e bağlı okullarda yürütülen yabancıların eğitim faaliyetlerinde yaşanan sorun ve karmaşanın giderilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca eğitim ile ilgili politikaların belirlenmesinde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2014).

Suriyeli çocukların eğitime erişimi, *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı* içeriğinde yer bulmuş ve planda Türkiye'deki geçici koruma kapsamında bulunan

çocukların eğitimleri ele alınmıştır. Bu çocukların Türk eğitim sistemine uyum sağlamalarına yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Söz konusu planda yer alan “bütün bireylerin eğitim ve öğretime eşit şartlar altında erişimini sağlamak” stratejik amacı doğrultusunda Türkiye’ye yaşayan mültecilerin eğitim öğretime erişim için belirlenen stratejiler içeren “Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların da bulundukları sürece eğitim görmelerini sağlamak üzere bu öğrencilerin eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.” ifadesine (Madde 7) yer verilmiştir (MEB, 2015, s. 35). Belirtilen Stratejik Planda “Mülteciler, geçici koruma altındaki yabancılar veya vatansız olarak yurdumuzda bulunanların denklik işlemlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve bu alanda eğitime ilişkin yaşanan genel sıkıntıların bertaraf edilmesi için uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde çalışmalar yapılacaktır” ifadesi (Madde 8) yer almaktadır (MEB, 2015, s. 35).

Aygül ve Eke’nin (2018) de ifade ettiği gibi “Stratejik Plan ile beraber MEB tarafından 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitimleri için yeni bir yol haritası çizilmiştir” (s. 144-145). MEB’in uluslararası belgeler ile sınır içinde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocuk ve gençlerin temel eğitim haklarına erişimine yönelik politikalara öncelik verdiği görülmektedir.

MEB 2018 Bütçe Sunuşu’nda Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik olarak yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında. “Bakanlığımız, ilgili bütün paydaşları ile iş birliği içerisinde, Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriye vatandaşlarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürüttüğü çalışmalar neticesinde Suriyeli çocukların kayıp nesil olmaması ve kendilerine güzel bir gelecek inşa edebilmelerini amaçlamaktadır” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2017, s. 96). Ayrıca MEB 2018 Bütçe Sunuşu’nda Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin eğitim ihtiyaçlarını gidermek amacıyla “Bakanlığımız, eğitim ihtiyaçlarını desteklemek amacıyla faaliyet yürüten Birleşmiş Milletler Kuruluşları, uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşları, paydaş kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ve ilgili diğer paydaşlar ile iş birliği içerisinde çalışmalarını sürdürerek uluslararası topluma örnek olacak projeler yürütmeye devam edecektir” ifadesine yer verilmiştir (MEB, 2017, s. 99).

Yukarıda yer alan ulusal düzenlemeler değerlendirildiğinde; Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli çocukların eğitimleri ile ilgili ulusal belgelerde yer alan düzenlemelerin uygulanmasına yönelik ayrıntılar dikkat çekmektedir.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Çocukların Eğitiminde Ön Plana Çıkan Sorunlar

Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik literatür tarandığında eğitimlerinde yaşanan sorunların benzer konularda olduğu tespit edilmiştir. Bu başlık altında Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadıkları sorunlar derlenerek literatüre yansıyan sorunlar tek tek ele alınmıştır.

Dil Eğitimi

Kartarı (2014) dilin bir kültür ürünü olduğunu ve bu nedenle de dilin ait olduğu kültürün değerlerini yansıttığını ifade etmektedir (s. 157). Dil, düşünce ürünü ve insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir iletişim aracı aynı zamanda bir toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran en önemli unsurdur. İnsanoğlu, varoluşundan bugüne duygu, düşünce ve isteklerini ifade edebilmek için dili kullanmıştır.

Dil eğitiminin temel amacı, bireylerin düşünce ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Bir toplumda dil, insanları birbirine yakınlaştıran en güçlü araçtır. Dili iyi öğrenmek ve düzgün konuşmak hem okul başarısı için hem de Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyum sağlamasında en önemli unsurdur (Kavcar, 1998).

Suriyeli çocukların geçici eğitim merkezlerinde iki yıl süreyle daha çok Arapça dili ağırlıklı olmak üzere eğitimleri yapılmış ve bu süre sonunda kademeli olarak kapatılarak Suriyeli öğrencilerin milli eğitim sistemine dâhil olmaları planlanmıştır. Geçici eğitim merkezlerinde ifade edildiği üzere daha çok Arapça dil eğitimi verilmiş ve bu durum eğitim gören Suriyeli öğrencilerin akademik başarıları ve okulu terk etme oranlarında tartışma konusu olmamıştır. Tanrikulu’nun (2017) ifade ettiği gibi “geçici eğitim merkezlerinin kapatılmasıyla yeni bir eğitim süreci başlayarak Türkiye eğitim sistemine uyum sağlamak önemli bir rol oynayacaktır. Bu suretle öğrencilerin karşılaşacağı önemli sorunlardan biri Türkçe dil bigisi olacaktır. Öğrencilerin okullarda başarı düzeylerini doğrudan etkileyecektir” (s. 132). Bu bağlamda Türkçe dil eğitimindeki akademik başarının ortalaması, Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranlarında ve motivasyonlarında belirleyici olmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadıkları en büyük sorun Türkçe dilini konuşamamalarıdır. Bu sorun onların diğer öğrencilerle iletişim kuramamalarına, sınıfta uyum ve kaynaşma gibi sorunlar yaşamalarına

ve sonuç itibariyle arkadaşları tarafından dışlanma ve ötekileşmelerine neden olduğu görülmektedir. Bu durum da Emin'in (2016) ifade ettiği gibi “öğrencilerin okul iklimine yabancılaşarak eğitimden uzak kalmasına, okul terkine ya da geçici eğitim merkezlerine gitmelerine” (s. 40) neden olmaktadır.

Genelde yeterli düzeyde Türkçe bilmeyen veya az bilen öğrenciler eğitimde zorluklar yaşadıkları için okulu yarıda bırakmaktadırlar. Bir başka konu ise bazı ailelerin çocuklarının Arapça dilini unutacağına dair endişelenmeleridir. Ancak yeterli düzeyde dil bilmeyen çocukların gerek okulda gerekse sosyal hayatta zorluklar yaşayacağı düşünülmektedir. Tanrikulu'nun (2017) da ifade ettiği gibi “dil sorunu yaşayan Suriyeliler kendi içlerinde yaşamaya devam ederek toplumun diğer kesimiyle iletişim kurmakta problem ve uyum açısından sorunlar yaşayacaklardır” (s. 132).

Çelik (2018) Suriyeli öğrencilerin eğitim ve uyum süreçlerinde karşılaşılan en önemli sorunun Türkçe dil öğretimi olduğunu belirtmektedir. Ancak hem devlet okullarında hem de geçici eğitim merkezlerinde Suriyeli öğrencilere verilen Türkçe derslerinin materyal ve eğitici eksikliğinden dolayı nitelikli yapılamadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda Emin (2016) “MEB'in görevlendirdiği öğretmenlerin yabancılara Türkçe öğretme konusunda yeterli formasyona sahip olmamalarının temel sorun olduğunu” belirtmiştir (s. 26). Büyükkız ve Çangal (2016) tarafından yapılan çalışmada “derste kullanılan materyallerin yetersiz olmasının öğrencilerin okuma becerisini olumsuz etkileyen bir unsur olduğu” ifade edilmiş ve öğretmenlerin görüşlerine göre; Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kültür aktarımının önemli olduğu ve sınıf ortamında kültürel öğelerin kullanılmasının öğrenmeyi arttırdığı belirtilmiştir (s. 1418-1419). Bu bağlamda dil öğretiminde kültür aktarımının önemli bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Doğutaş (2016) mülteci veya göçmenlerin yerleştikleri ülkelerin dilini öğrenerek öğretmenleri ve arkadaşları ile daha iyi iletişim kurduklarını ifade etmektedir (s. 6).

Kültürel Etkileşim

Göç ile birlikte Türk toplumuna giren Suriyeliler, yetiştikleri toplumun kültüründen farklı olduğu için kültürel farklılıklardan dolayı sorun yaşanması muhtemeldir. Sığınmacıların Türkiye'ye toplumsal etkileri farklı bir kültürün kitlesel göçle, hızlı ve yoğun bir biçimde girmesiyle sancılı süreçler yaşanmıştır. Karasu'nun (2016) belirttiği gibi “ilk zamanlarda kalıcı olarak görülmeyen Suriyeli sığınmacılar, Suriye'de yaşanan iç savaşın uzaması ile birlikte kalıcı hale gelmişlerdir. Özellikle barınma merkezlerinin dışında kalan

Suriyelilerin kentlerde ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar yaşadıkları ve bu sorunlara yönelik uyum sorunları ortaya çıktığı görülmektedir” (s. 995). Yaşanan sorunların çözümü için hiç şüphesiz karşılıklı anlayış ve sabır isteyen uzun bir süreç gerekmektedir. Bu bağlamda farklı kültürlerin ve toplumların kaynaşması için belirli aşamalar gerekmektedir (Tanrıkulu, 2017, s. 144). Güçlü (2014) kültür, uyum sağlayıcı ve insanların içinde yer aldıkları sosyal çevreyle ilişkilerini düzenleyici bir mekanizmadır (s. 11). Farklı kültürlerin bir arada yaşaması olan çok kültürlülük beraberinde fakhlıklara saygı ve beraberinde hoşgörüyü getirmektedir. Çok kültürlü toplumlarda birey hem kendi ana dilini korurken hem de geldiği toplumun dilini öğrenip geliştirmek durumundadır.

Okullarda Kayıt Sorunları

Suriyeli aileler, nüfusun fazla olduğu kentlerde çocuklarını okullara kayıt yaptırmakta sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Aynı zamanda bazı kentlerde Türk öğrencilerin de fazla olması nedeniyle okullarda boş kontenjan bulmanın zor olduğunu ifade etmiştir (Tanrıkulu, 2017, s. 133). Özellikle de Suriyeli nüfusun kalabalık olduğu Şanlıurfa, Hatay, İstanbul ve Kilis şehirlerinde daha fazla sıkıntılar yaşandığı düşünülmektedir.

MEB’in 2014 yılında yayımladığı yabancılara yönelik eğitim hizmetleri ile ilgili genelgede Suriyeli öğrencilere verilen yabancı tanıtma belgesi ile okullara kayıt yaptırmaya imkânı verilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli öğrencilerin devlet okullarında Türk öğrencilerle aynı eğitim imkânlarından faydalanmaya başladıklarını söylemek mümkündür. Aras ve Yasun (2016) “devlet okullarında eğitim almak isteyen Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerde olduğu gibi adreslerine en yakın devlet okullarına yerleştirildiklerini” belirtmiştir (s. 3). Yabancı tanıtma belgesi ile Suriyeli öğrencilerin okullara kayıt olmaları sağlanarak yabancı uyruklu öğrenci bilgi sistemine dâhil edilmelerinin yolu açılmaktadır.

Tanrıkulu (2017), “AB hibeleri kapsamında; Türkiye’de Suriyelilerin fazla olduğu bölgelerde 200’e yakın okul ve mobil taşınabilir derslikler yapılarak kontenjan sorunlarının azalacağı ve MEB tarafından 50 bin Suriyeli öğrencinin şartlı nakil desteğinden faydalanarak uzak yerlere gidecek öğrencileri taşıma işleminin de bu kapsamda karşılanacağı” ifade edilmektedir (s. 133-134).

Ara Sınıftan Okula Dâhil Olmak

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin eğitimi konusunda yaşanan sorunlardan bir diğeri ise ara sınıftan okula başlamaktır. 2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaştan dolayı Türkiye’ye gelen Suriyeliler ilk olarak hayatta kalma ve temel ihtiyaçlarını karşılama mücadelesi verdiği düşünülmektedir. Fakat Tanrıkulu’nun (2017) ifade ettiği gibi “uzun yıllardan sonra eğitim hayatlarına Türkiye’de devam etmek durumunda kalan Suriyeli öğrenciler, ara sınıflardan okula dâhil olmaktadır” (s. 134).

Türkçesi yeterli olan Suriyeli öğrencilerin MEB’e bağlı devlet okullarına kayıt yapmaları sağlanmış ve geçici eğitim merkezlerine kayıt yaptırmalarına müsaade edilmemiştir. Tanrıkulu (2017) “ara sınıflara dâhil olan öğrencilerin ise velilerinin talepleri doğrultusunda halk eğitim merkezleri veya özel kurslarda Türkçe öğrenmeye teşvik edildiği, buna rağmen ara sınıflara kayıtlı olan öğrenciler içerisinde sürekli devamsızlık yapan 20 bin civarında öğrenci olduğu” ifade edilmektedir (s. 134). Coşkun ve Emin (2016) öğrencilerin ailelerine destek olabilmeleri için okuldan daha çok çalışmayı tercih ettikleri ya da kız öğrencilerin evlendirildikleri ifade edilmiştir (s. 37). Bu bağlamda kayıt yaptırdıkları halde farklı nedenlerden dolayı okulları terk eden öğrencilerin sayısı azımsanmayacak düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Coşkun ve Emin (2016) eğitime uzun süre ara veren çocukların yeniden örgün eğitim sistemi içerisine alınmasının oldukça zor olduğu ifade edilmektedir (s. 37). MEB, uyum sağlamaları için Suriyeli öğrencileri okullara 1, 5 ve 9. sınıf düzeylerinde doğrudan kayıt yapsa da öğrencilerin büyük bir kısmı devamsızlık yapmakta veya okulu terk etmektedirler. Suriyeli öğrencilerin Türkçe dilindeki yetersizliklerinden dolayı sınıfa uyum sağlamakta zorlandıkları için okulu terk ettikleri düşünülmektedir. Tanrıkulu (2017) “ara sınıftan okula dâhil olan öğrencilerin psikolojik travma, dil bilmemelerinden ve kültürel farklılıklardan kaynaklı olarak dışlanma gibi sorunlar yaşadıklarını” (s. 134) ifade etmiştir. Bu bağlamda ara sınıftan okula dâhil olan Suriyeli öğrencilerin okullarda çeşitli sorunlar yaşadıkları düşünülmektedir.

Çocuk İşçiliği

Suriye’de yaşanan iç savaş ile birlikte Türkiye’ye göç eden milyonlarca Suriyeli, varlıklarından oldukları gibi Türkiye’ye geldiklerinde hayatlarına devam edebilmek ve barınmak için ilk başta varlıklarını harcamışlardır. Bununla birlikte yetişkin bireylerin

yoksulluğu, büyük oranda çocukları da etkilemektedir. Harunoğulları (2016) “ebeveynlerinin işsizliği ve yoksulluğu, çocuk işçilerin aile içerisindeki etkilerini ve konumunu değiştirmektedir. Ailenin gelir düzeyinin düşük olması, toplumda çocuk işçilerin sayısının artmasında önemli bir etken olarak görülmektedir” (s. 49).

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli ebeveynler, her ne kadar çocuklarının okuyarak kendilerine daha iyi bir gelecek kurmalarını isteseler de çocukların yetişkinlerden daha kolay iş bulmalarından dolayı okula gitmek yerine işe giderek çalışmaktadırlar (HRW, 2015, s. 30). Harunoğulları (2016), “ağır iş koşullarında düşük ücretle çalışmak zorunda kalan Suriyeli çocuk işçilerin çaresizlik duygusunu derinden yaşayarak hayallerini yitirdiklerini ve umutlarını kaybederek mutsuzluk ve yalnızlık duyguları içerisinde olduklarını” (s. 49) belirtmiştir. Özellikle de savaşta babasını kaybedenlerin çaresizlik ve yalnızlık duygularını daha derinden yaşadıkları düşünülmektedir.

Suriyeli çocukların okul terklerinin ve devamsızlıklarının fazla olmasında ailelerinin geçimini sağlayabilmek için çocuk işçi olarak çalışmaları etkili olmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli çocuk işçiler için eğitime erişim çok önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim alamayan çocuk işçilerin gelecekte toplumda vasıfsız bireyler olmasına yol açacaktır.

Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocukların Rehabilitasyon Süreçleri

Suriye’de yaşanan iç savaşın yarattığı stres ve endişeden dolayı çocukların öğrenme kapasitelerinin azalabileceği, duygusal olarak iyileşebilmeleri için psikolojik olarak destek almalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Geçici koruma kapsamındaki çocuklar da yetişkinler gibi travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyete yaşayabilmektedirler (Şeker & Aslan, 2015, s. 96). Fakat geçici koruma kapsamındaki çocukların psikolojik desteğe ulaşabilmesi her zaman için mümkün olmamaktadır. Bazı durumlarda aileler göç edilen toplumlara uyum sağlamaya çalışırken yaşadıkları zorluklar arasında çocuklarındaki sorunları fark edememekte bazen ise fark etmelerine rağmen yaşanan maddi sıkıntılar nedeniyle çaresiz kalmaktadırlar. Çelik (2018), gerek maddi gerekse manevi sorunlar yaşayan bu çocuklara psikolojik destek sunmada en uygun yerin okul olduğunu belirtmiş ve okullarda Suriyeli öğrencilerin yoğun olmasından dolayı yeterli sayıda rehber öğretmen olmadığı bu nedenle kişi başına düşen öğrenci sayısının çok yüksek olduğuna değinmiştir (s. 104). Rehber öğretmen konusunda sorunlardan biri yeterli donanıma sahip olmadıkları yönünde iken bir diğeri ise öğretmenlerin cinsiyetleri ile ilgilidir. Sadece bayan öğretmenin

bulunduğu ortamda erkek öğrenciler, sadece erkek öğretmenin bulunduğu ortamda ise kız öğrencilerin kendilerini ifade ederken rahat olamadıkları belirtilmiştir (Aras & Yasun, 2016, s. 7-8; ÇOÇA, 2015, s. 9; Sakız, 2016, s. 75).

Yıldız (2017) savaş nedeniyle oluşan travmatik yaşantılar sonucunda çocuğun içinde bulunduğu dünya ve kendisiyle çelişerek yanlış yorumlar yapıp istenmeyen tepki ve davranışlar sergileyebileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda geçici koruma kapsamında olan çocuklar ülkelerinde yaşanan iç savaş ve şiddet ortamını görmese dahi göç ettiği ülkeye uyum sağlamakta zorlanarak kendini yabancı ve dışlanmış hissettikleri düşünülmektedir. Çelik (2018), bu tür olumsuz duyguların önüne geçmek, geleceğe dair duyulan güvenin sarsılmaması ve sağlıklı bir şekilde hayat sürdürebilmek için psikolojik desteğin çok önemli olduğu belirtilmiştir (s. 104).

Geçici eğitim merkezlerinde ve okullarda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin sorunları çok fazla gündeme gelmediği görülmektedir. Tanrıkulu (2017) “savaş sonrası travma geçiren ailelerin ve çocuklarının rehabilitasyon merkezlerinde tedaviden geçirilmesi gerektiğini” belirtilmektedir (s. 136). Bu bağlamda özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların rehabilitasyon merkezlerinde eğitim görebilmeleri için Sağlık Bakanlığının izni olması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili yasal düzenleme olmadığı için Suriyeli aileler, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarını kendi imkânları dâhilinde Türk eğitim sistemine entegre etmeye çalıştıkları görülmektedir. Entegre edemeyen Suriyeli ailelerin ise çocuklarının özel eğitimlerinden dolayı Avrupa’ya göç ettikleri görülmektedir.

Türkiye’de özellikle 1.5 milyon sığınmacının yaşadığı Şanlıurfa ve Hatay sınır bölgelerinde ciddi anlamda psikososyal sorun ve travma sonrasında özel eğitime ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Söz konusu bölgelerde eğitim gören çocukların daha fazla travmatik etkiler yaşadıkları gözlenmektedir (Tanrıkulu, 2017, s. 137). Bu bağlamda söz konusu çocukların yaşadıkları travmaların etkilerinin silinebilmesi ve istenen akademik başarının oluşabilmesi için özel eğitimden geçmeleri gerektiği bilinmektedir. Bunun için ise rehabilitasyon merkezlerinin yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Türkçe Öğretimi ve Materyal Eksiklikleri

Suriye’de yaşanan iç savaş sonrası Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar misafir olarak düşünülerek geçici koruma statüsüne alınmış ve kısa vadede geçici eğitim politikaları oluşturulmuştur. Türkçe öğretim müfredatı, genel bir çerçevede oluşturularak yaş

gruplarına göre farklılık göstermemektedir. Türkçe öğretiminde materyal eksiklikleri olduğu için eğitim genel çerçevede verilmektedir (Tanrıkulu, 2017, s. 137). Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların geçici oldukları düşünüldüğünden ilk zamanlarda Türkçe öğretimi istenen seviyelere göre ve metodolojik olarak farklılık göstermemektedir.

Suriyeli sığınmacıların geçici olmadıkları anlaşıncı kısa vadeli politikalar yerine uzun vadeli politikalar belirlenerek MEB tarafından 12 farklı seviyede yaş gruplarına göre Türkçe öğretim müfredatı geliştirilmektedir. Tanrıkulu (2017), “MEB’in ilköğretim, ortaokul, lise ve yetişkin olmak üzere AB dil kriterleri çerçevesinde A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerinde müfredat geliştirdiğini” belirtmektedir (s. 137).

Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki öğrencilere yönelik devlet okulları ile geçici eğitim merkezlerinde okutulan öğretim programları farklı olması sebebiyle iki farklı şekilde eğitim verilmektedir. Devlet okullarında MEB Türkiye öğretim programı çerçevesinde Türkçe eğitimi verilirken geçici eğitim merkezlerinde ise MEB tarafından yayımlanan genelge ile yasal temele dayanan Suriye öğretim programı ve Arapça eğitimi verilmektedir. Çelik (2018), “Suriye ve Türkiye’nin eğitim sistemlerine ve öğretim programlarına yansıyan kültürel, sosyal ve tarihsel farklılıklar sebebiyle birbirinden oldukça farklı iki ülke oldukları için Suriye ve Türkiye öğretim programları arasındaki farklılıkların zaman içerisinde sorunlar yaratacağını” ifade etmektedir (s. 106). Bu bağlamda Suriyeli öğrencilere yönelik iki farklı eğitim verilmesinin geçici eğitim merkezlerinin kapatılmasından sonra çeşitli sorunlara neden olabileceği düşünülmektedir.

Suriyeli Öğretmenler

29594 sayılı *Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik* Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve söz konusu yönetmelikte belirtilen statüde olan kişilere çalışma izni verilmeye başlanmıştır (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016). 400 civarında öğretmenin liselerde ücretli öğretmen olarak istihdam edilmesine yönelik mevzuat tamamlanarak görev yapmaları sağlanmıştır (Tanrıkulu, 2017, s. 137-138). Bu bağlamda ihtiyaç olması durumunda istihdam edilen öğretmen sayısında artış olacağı düşünülmektedir.

Tanrıkulu (2017) “Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriye nüfusu içerisinde kalifikasyon bilgilerinin yeterince bilinmediğini” ifade etmektedir (s. 138). Bu bağlamda tam olarak meslek sahibi kişilerle ilgili yeterli veri olmadığı düşünülürse hangi alanda ve

nerede istihdam edilecekleri konusunda sıkıntılar yaşanması mümkündür. Bu bağlamda farklı mesleklerde olan kişiler geçici eğitim merkezlerinde ve okullarda eğitim vermek durumunda kalmaktadır.

Balkar, Şahin ve Babahan (2016), Suriyeli öğretmenlerin ücretlerinin yeterli olmadığı ve bunun da işe bağlanmaları konusunda olumsuz bir durum oluştururken aynı zamanda ücretin yetersizliğinden dolayı ek işlerde çalıştıklarını ifade etmişlerdir (s. 1304-1305). Suriyeli öğretmenlerin ücretlerini yeterli bulmamaları mesleki performanslarını ve bağlılıklarını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Okulu Terk Etme

Sosyal bir sistem olan okulun kendine özgü bir kültürü, amacı ve yapısı vardır. Katzenmeyer ve Moller'ın (2013) ifade ettiği gibi okul, farklı öğretme becerilerine ve öğrencilerin nasıl öğrendiği ile ilgili farklı felsefelere sahip, farklı kariyer ihtiyaçları olan işe bakış açıları ve başkalarıyla etkileşimleri farklı, farklı gelişim seviyeleri olan ve farklı yaşam standartlarına sahip insanlardan oluşmaktadır (s. 67). Okul; toplumun kültürünü, yapısını koruyarak yeni nesillere aktarmaktadır. Okulun bu işlevi toplumda kurumların istikrar ve sürekliliğini sağlamaktadır. Okulun ilerlemeci özelliği aynı zamanda toplumu çağın gerektirdiği değişime hazırlama görevini de önemli kılmaktadır. Schlechty'e (2011) göre okullar topluma hizmet etmek kadar toplumu meydana getirecek kapasiteyi de yaratmak durumundadır.

Açıkalın, Şişman ve Turan'a (2015) göre okul, bütün bireylerin birbirleriyle etkileşim ve iletişim içinde oldukları bir yaşama ve öğrenme alanıdır (s. 73). Katzenmeyer ve Moller (2013) kolektif bir anlayışın hakim olduğu okullarda başarılı bir şekilde çalışmak için ön şart; ekip çalışmasını yaygınlaştırma, sınıflarda olan bitenle ilgili ortak akıl yürütme ve birçok farklı rolü başarıyla oynama becerilerini geliştirmek olduğunu ifade etmiştir (s. 50). Sosyal bir sistem olarak okulun topluma karşı sorumlu olduğu düşünülmektedir. Sağlıklı bir sistem olarak okuldan kendi iç bütünlüğünü korurken çevredeki değişime uyum sağlaması beklenmektedir. Çelik'e (2015) göre topluluk olarak okul, öğrencilere çekirdek ailelerinde oluşturulan ilişki biçimine benzer bir sosyal ortam oluşturmakta ve onlara sosyal sermaye sağlamaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okulu terk etmeleri ile ilgili literatürde birçok sebep bulunmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) 2015 yılında

gerçekleştirmiş olduğu çalışmada okul terkinde başlıca sebeplerin; dil sorunu, ekonomik problemler ve toplumsal uyum sorunları ile ilgili olduğunu göstermektedir. Öztürk'ün (2015) ifade ettiği gibi okullarda konuşulan dilin Suriyeli sığınmacıların ana dillerinden farklı olması ve ülkelerin eğitim sistemlerindeki farklılıklar birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Dil ve iletişimin toplumların birbirlerine uyum sağlamalarında en etkili unsur olduğu düşünüldüğünde dil öğrenilmeden uyum sorunlarının ortadan kalkacağı düşünülememektedir. Bunun için geçici koruma kapsamında bulunan çocukların geldikleri ülkede konuşulan dilin öğrenilmesi ve içinde yaşadıkları toplumun geleneklerinin, kültürünün ve değerlerinin öğrenilmesi için eğitim süreçlerine dâhil olmaları gerekmektedir. Söz konusu önlemler alınmazsa çocukların okula dâhil olması sağlanamayarak okul terkine sebep olan unsurların önüne geçilemeyeceği düşünülmektedir. Bu konuda çocukların ulusal eğitim programlarına dâhil edilmesi için HRW (2015, s. 8) aşağıda belirtilen dört ana politikayı önermektedir:

1. Zorla yerinden edilmiş insanların eğitim haklarını ulusal yasalara ve politikalara dâhil etmek
2. Yerinden edilmiş çocukları ve gençleri ulusal eğitim sistemlerine dâhil etmek
3. Çeşitli ihtiyaçları karşılamak üzere hızlandırılmış ve esnek eğitim seçenekleri sunmak
4. Yeterli miktarda eğitilmiş ve motivasyonu yüksek öğretmenler sağlamak.

Türkiye tarafından Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlanan eğitim imkânları ve hizmetlerine bakıldığında yukarıda belirtilen politika önerilerinin pek çoğunun yerine getirildiği ve getirilmekte olduğu söylenebilir.

Ortaöğretimdeki okullaşma oranının az olmasında başlıca iki etken olduğu düşünülmektedir. İlk etken, erkek çocukların ailelerine maddi olarak destek sağlayabilmek için çalışmak zorunda olmalarıdır. Tanrıkulu'nun (2017) da ifade ettiği gibi Suriyeli erkek çocukların içlerinde bulundukları ekonomik sıkıntılar nedeniyle aileleri tarafından çalışmaya yönlendirilmesi okulu terk etmelerine neden olmaktadır (s. 138). İkinci etken ise Çelik'in (2018) ifade ettiği gibi Suriyeli sığınmacıların kız çocuklarını karma eğitim verilen eğitim kurumlarına göndermek istememeleri ve kültürleri gereği kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesidir (s. 83). Bu bağlamda Suriyeli kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri geleneğinden dolayı okulu terk ederek eğitimlerini yarıda bıraktıkları görülmektedir.

Yönetici ve Öğretmenlere Yönelik Kapsayıcı Eğitim

Geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonunda önemli olan etkenlerden başlıcası okulda öğretmen ve yöneticilerdir. Tanrıkulu'nun (2017) belirttiği gibi bilerek ya da bilmeyerek öğrencilere yönelik doğru olmayan söylemlerde bulunularak öğrenciler rencide edilebilmektedir (s. 140). Bu bağlamda farklı kültürlerden sığınmacı olarak gelen öğrencilere yönelik nasıl davranılması gerektiğine ilişkin öğretmen ve yöneticilere yönelik pedagojik eğitim gerekli görülmektedir. Bunun için Türkiye'de MEB tarafından Suriyeli çocukların yoğun oldukları bölgelerdeki okulların öğretmenleri ve yöneticilerine yarıyıl tatillerinde çocuk hakları konusunda olumlu bir tutum kazandıracak kapsayıcı eğitim seminerleri verilmektedir.

Kültürel Farklılıklar ve Asimilasyon Endişesi

İlgili literatür incelendiğinde Suriyeli ailelerin bazılarında çocuklarının kendi kültürlerini ve dillerini unutacaklarına dair endişe taşıdıkları görülmektedir. Tanrıkulu (2017) "Din Öğretimi Genel Müdürlüğü başta imam hatip liseleri olmak üzere tüm okullarda Suriye tarihini, kültürünü ve dilini öğrencilere aktarabilecek dersler oluşturma çalışmalarının başladığını" ifade etmiştir (s. 141). İsteyen öğrencilerin söz konusu dersleri seçmeli olarak almalarının kısmen de olsa ailelerin kaygılarının giderilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Çiftçi ve Aydın (2014) kültürel bağlılığın geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin eğitimleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve okulda ortaya çıkan kültürel farklılıkların sığınmacı öğrencileri hem sosyal hem de akademik alanda olumsuz yönde etkilediğini ifade etmektedir (s. 207). Bu bağlamda geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin kendi ülkelerinin kültüründen tamamen koparılmadan yaşanılan ülkenin kültürüne yakınlaştırılmaya çalıştırılması hem sosyal hem de akademik alanda olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Fakat Çiftçi ve Aydın'ın (2014) ifade ettiği gibi uygulamaya bakıldığında öğrencilerin başarı duygusunu yaşaması gerekirken okulda dersleri anlamakta güçlük çektikleri, başarısızlık, yetersizlik ve aşağılık duyguları yaşadıkları, kültürel farklılıklardan dolayı derslerden uzaklaşarak birçoğunun okulu terk ettiği görülmektedir (s. 211-212).

Maddi Sıkıntılar

Suriyeli ailelerin çocuklarını okula göndermek istememelerinin başlıca sebeplerinden biri özellikle büyükşehirlerde yaşayabilecek ekonomik durumlarının olmaması ve maddi sıkıntılar çekmeleridir. Bu sebeple birçok geçici koruma kapsamındaki çocuk, eğitim hayatını yarıda bırakıp ailelerine maddi destek sağlamak için çalışmak durumunda kalmaktadır (Tanrıkulu, 2017, s. 141).

Çocukların sağlıklı olarak yetişmelerinde ve eğitim görmelerinde ekonomik etkenler oldukça etkilidir. Karaman ve Özçalık'ın ifade ettiği gibi (2007) “çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, ailelerinin maddi durumunun yetersiz olması; çocuğun çalışmasına neden olmakta ve okula devamını engelleyerek okul terkine yol açmaktadır” (s. 37-38). Bu bağlamda eğitimden yoksun kalan çocukların ileride donanımsız ve vasıfsız iş gücü olacağı, kişisel ve toplumsal zararlara yol açacağı düşünülmektedir.

Eğitim Hakkı ile Bilinçlenme

Suriyeli öğrenciler ve aileleri bulundukları ülke tarafından kendilerine verilen yasal hak ve sunulan eğitim imkânları konusunda bilgi edinememelerinden kaynaklı olarak gereksiz bir mağduriyet yaşadıkları ilgili literatürde yer verilmiştir. Çelik (2018), Suriyeli çocukların ve ailelerin okullara kayıt yaptırmak için yasal haklarının olduğuna dair bilgiye erişmekte sorunlar yaşandığını belirtmektedir. Bu duruma ek olarak ÇOÇA (2015) yönetici ve öğretmenlerin de Suriyeli sığınmacılara sunulan haklardan habersiz olması nedeniyle Suriyeli öğrenci ve ailelerini yönlendirmede yetersiz kalmaları sorunların daha da büyümesine yol açmaktadır (s. 4-6). Bu bağlamda Suriyelilerin ne tür eğitim haklarına sahip oldukları konusunda yeterli bilgiye ulaşamadıkları düşünülmektedir.

Eğitim Sorunu

Suriye krizinin başlangıçta geçici olduğu düşünülürken zaman içerisinde krizin tahmin edilenden uzun sürdüğü görülmektedir. Yaklaşık olarak dokuz yıldır ister kamu kurumları isterse sivil toplum kuruluşları olsun başarılı çalışmalar yaparak gıda, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçların büyük bir kısmını karşılamaktadırlar (Tanrıkulu, 2017, s. 142). Suriyeli çocukların eğitime erişimlerinin sağlanması, eğitim haklarından yoksun kalmamaları ve kayıp nesil olmalarının önüne geçilmesinde hayati önem taşımaktadır (Çelik, 2018, s. 88). Kirişçi (2014) kayıp bir neslin topluma faydası olamayacağını suça

karışma ve toplumsal tehdit oluşturma ihtimalinin daha fazla olacağını belirtmiştir. (s. 31). Bu bağlamda geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilere verilecek olan eğitimin sadece onların geleceği için değil aynı zamanda içinde bulundukları toplumun da zarar görmemesi için gerekli görülmektedir.

Rehberlik Eğitimleri

Türkiye'ye yaklaşık üç buçuk milyon sığınmacının kısa süre içerisinde gelmesi, toplumun birçok kesiminde olduğu gibi eğitim kurumlarında rehber öğretmenlerinin hazırlıksız yakalanmalarına neden olmaktadır (Tanrikulu, 2017, s. 143). Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında travma yaşayarak farklı bir ortamda yaşamaya başlayan kişilere nasıl davranılması gerektiği önemli bir konu olarak görülmektedir. Bu bağlamda okullarda yönetici ve öğretmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Okullarda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin çok boyutlu ciddi sorunları ile karşılaşıldığı düşünülmektedir. Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları travma sonrasında en az hasar ile hayatlarına devam edebilmelerinde rehberlik hizmetlerinin önemi büyüktür (Tanrikulu, 2017, s. 143). Ayrıca Suriyeli öğrencilerin okullarda yaşadıkları sorunları en aza indirerek kendilerini geleceğe taşıyabilmeleri ve topluma ayak uydurabilmeleri açısından rehberlik edilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Kağnıcı (2017), Suriyeli çocuklara sağlıklı bir eğitim ortamı sağlayabilmek için özellikle bu çocukların okula uyum sürecinde okuldaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenlere çok ciddi rol ve sorumluluklar düştüğünü ifade etmektedir. Bu rol ve sorumlulukları sığınmacılara kültürel uyum süreci ve travma bilgisi, çok kültürlü psikolojik danışma ve hak savunuculuğu yeterlilikleri başta olmak üzere birçok yeterliliğe sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Sosyalleşme

Toplum biliminde ve sosyal psikolojide sosyalleşme, belirli bir toplumsal ve kültürel yapının içerisinde bireyler tarafından geçirilen süreç olarak ifade edilmektedir (Gündoğdu, 2013, s. 216). Tolan (1996) ise sosyalleşmeyi; belirli toplumsal yapının kültürünü oluşturan davranışlar, değer yargıları, tutumlar, bilgi, görgü ve hukuk normlarını kapsayan bireyin varoluşunun zorunlu şartlarını düzenleyen bir süreç olarak ifade etmiştir. Başka bir ifade ile sosyalleşme, içinde bulunulan toplumun eğitim ve kültürünü alarak topluma uyum

sağlayıp aktif katılım sağlanan bir süreç olarak düşünülmektedir (Gündoğdu, 2013, s. 216). Bu bağlamda içinde bulunulan toplumun kültürünü kuşaktan kuşağa aktarımını sağlayan bireylerin toplumun gelenek, görenek, bilgi ve becerilerini kazanmalarını içeren süreç olarak da ifade edilmektedir.

Sosyalleşme Süreçleri

Kartarı (2014), çocukların sosyalleşme süreci boyunca belirli bağlamlarda uygun etkileşim davranışlarının kural ve normlarını, iletişim yeterliliğinin önemli öğelerini, iletişimde amaçlara ulaşma ve gereksinimlerini karşılamalarını sağlayacak uygun ve etkin davranış kalıplarını, niyet ve isteklerini ifade edebilecekleri sözlü iletişim biçimlerini öğrendiklerini ifade eder (s. 164). Sosyalleşme süreçlerinin bireyin toplumda oynayacağı rollerle ilgili bilgi, tutum, değer yargıları ve davranışları oluşturduğu düşünülmektedir. Sosyalleşme, resmî ve resmî olmayan kaynaklar yoluyla oluşmaktadır. Resmî kaynaklar olarak okullar, toplumsal programlar ve çevresel yapılar görülürken resmî olmayan kaynaklar olarak ise aile, akranlar ve kitle iletişim araçları görülmektedir (Gündoğdu, 2013, s. 226).

Özkalp (2007) kişilerin sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilmeleri için bilgi, tekrar ve taklit, başkalarının tepkileri ve sosyal destek işlevlerinin birlikte meydana getirilmesi gerektiğini belirtmektedir (s. 115).

1. “Bilgi: Kişilerin toplumdaki rollerini öğrenmesi süreci” olarak ifade edilmektedir. Toplumdaki rollerin başarılı bir şekilde öğrenilmesiyle kişilerin sağlıklı bir şekilde sosyalleşme gerçekleştirdiği düşünülmektedir.
2. “Tekrar ve taklit: Toplumdaki davranışların bir kısmı deneme yanılma yöntemiyle ve tekrar ederek öğrenilmektedirler.” Çocuklar da doğru ve yanlış davranışlarını toplumda örnek aldıkları kişilerin davranışlarını taklit ederek öğrenmektedirler. Bu bağlamda çocukların örnek aldıkları modeller önemli olarak görülmektedir.
3. “Baskalarının tepkileri: Bireylerin davranışlarının oluşmasında toplumda kullanılan araçların başında tepkiler gelmektedir.” Toplum tarafından olumlu tepki gösterilen davranışlar takdir edilerek daha sık tekrarlanmasına neden olurken olumsuz tepki gösterilen davranışlar azalarak bitme eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda kişiler toplumun tepkileri doğrultusunda davranışlarını değiştirmektedir.

4. “Sosyal destek: Bireylerin yakın çevresinin; ailesi, akrabası ve arkadaşlarının yönlendirme ve teşviki” olarak ifade etmek mümkündür. Kişinin toplumsal rolleri benimsemesinde sosyal destek çok önemli görülmektedir (Gündoğdu, 2013, s. 227).

Uyum

Yaklaşık olarak üç buçuk milyon Suriyeli sığınmacı, sosyal uyum projeleri ile desteklenerek topluma uyumlarına katkı sağlanmaktadır (Tanrıkulu, 2017, s. 142). Suriyeli sığınmacıların kendi içlerinde farklı inanış ve kültüre mensup kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde topluma uyum sağlamalarında bu çeşitlilik gözetildiğinde daha kapsayıcı bir süreç olacaktır. Eğitim çağındaki Suriyeli çocukların doğru yönlendirme yapılması halinde uyum sağlamalarının yetişkinlerden daha kolay ve hızlı olduğu düşünülmektedir.

Uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerden kendi benliği ile birlikte çevresiyle arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi devam ettirebilmesidir (Köknel, 1989, s. 9). Uyum, çeşitli inanç ve kültürdeki grupların hem sosyoekonomik hem de kültürel olarak zamanla birbirlerine benzemesi ile farklılıkların azalması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yaşanılan kentle uyum süreci, kente gelen sığınmacıların kendi değer yargıları ve davranış biçimlerinden tamamen vazgeçmesine gerek kalmadan yaşanılan topluma anlamlı katkılar sağlanan süreci ifade etmektedir. Günümüzde ise kentle uyum; iş hayatı, barınma, sağlık ve eğitim, dil sorunu, politik alanda katılım, etnik ya da dini kimlikler arası etkileşim, cinsiyet, yaş ve etnik ayrımcılığı içeren ve sabır gerektiren çok yönlü politik bir süreci ifade etmektedir.

Sığınmacıların uyum sorunu kentsel mekânla doğrudan ilişkili olup birçok kurum, kuruluş ve kentsel alanda aktif birçok oluşumun katılımını gerektiren bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Sosyal ve ekonomik düzenlemeler, sağlık ve eğitim hizmetleri, iş olanaklarının artırılması, sağlıklı konut alanlarının temini sığınmacı nüfusun kapsamlı bir biçimde uyumu için temel taşları oluşturmaktadır (Kaya, 2009, s. 17). Özellikle sığınmacıların meslek sahibi olması kente uyum sağlama sürecinde hayati bir rol oynamaktadır.

Uyum süreci temelde üç farklı ölçütü içermektedir. İlki, hukuki ölçüttür. Göçmenin ev sahibi ülkede o ülke vatandaşlarının sahip olduğu yasal haklara sahip olmasıdır. İkincisi, ekonomik ölçüttür. Göçmenin kendisi ve ailesi için sürdürülebilir bir gelecek sağlayacak, yaşadığı ev sahibi ülke standartlarına uygun bir yaşamın maliyetini karşılayacak olanakları

sağlayacağı bir işinin olmasıdır. Son ölçüt, kültürel ve sosyal ölçüttür. Göçmenin ayrımcılık korkusu yaşamadan, içinde yaşadığı ülke ile sosyal, kültürel bağlar kurması, kendini ifade ederek mevcut kültürel ve sosyal yapıya katkıda bulunmasıdır (Fielden, 2008, s. 3).

Taştan, İrdem ve Özkaya (2018) Göç ve Uyum temalı konferansta, göç ve uyum konusu çeşitli boyutlarıyla ele alınmış olup özellikle Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yerel halkla toplumsal uyumu noktasında yaşanan sorunlar ele alınmış ve bu sorunların çözümü için önerilere yer verilmiştir. Konferansta öne çıkan tespitler, sorunlar ve öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- Uyum iki taraflı bir süreçtir. Göçmenin ev sahibi topluma uyumu kadar ev sahibi toplumun da göçmenlere uyum sağlaması önemli görülmektedir.
- Uyum çalışmalarında çift yönlü aktif bir etkileşim hedeflenmesinde fayda vardır. Örneğin okullarda Suriyeli çocukların entegrasyonuna katkıda bulunmak için uygulanan kültürel aktivitelerde Suriyeli çocukların homojen gruplar halinde mobilize edilmesinin yerine, Türk çocuklarla karma şekilde bu aktiviteler gerçekleştirilirse iki taraf arasında kaynaşma olmasına imkân sağlanır. Bu yaklaşım, uyuma yönelik her türlü plan, program ve uygulamanın esasını teşkil etmektedir.
- Uyum politikaları tek elden ve merkezi yaklaşımla yürütülmemesi, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da sürece dâhil edilmesi özgün koşulların gerektirdiği esnekliklere sahip uyum programlarının ortaya çıkması kolaylaşacaktır.
- Türkiye'de yerel halkın Suriyelileri ekonomik ve kültürel tehdit olarak algılamaları toplumsal uyumun önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.
- Göçmenlerin uyumu konusunda en önemli zeminlerden biri de eğitimidir. Eğitim yalnızca yetenek kazanma, bireysel gelişim sağlama ve rekabet gücü elde etme aracı olarak görülmemeli; eğitim kurumuna kayıtlı olmanın ve eğitim ortamında bulunmanın bile başlı başına entegrasyon için önemlidir. Özellikle okul çağındaki çocuklar için en iyi ve en güvenilir mekânın okul olduğu düşüncesinden hareketle, dil konusundaki yetersizliklere rağmen çocukların okula devamını sağlayacak yaklaşımlar geliştirmekte fayda olduğu söylenebilir (s. 51-52).

Uyum Sorunları

Geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin devlet okullarında bulunması ile birlikte yeni ve alışılmadık bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Öncelikle söz konusu çocukların yaşamış oldukları travma durumları ve bunlara bağlı olarak da geliştirdikleri davranış sorunları ortaya çıkabilmektedir. Okullarda karşılaşılan başlıca davranış sorunları; akran zorbalığı, şiddet davranışları, ihmal ve istismar gibi sorunlardır. Geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin yaşadıkları travmadan dolayı bu durumlara daha fazla maruz kaldıkları bilinmektedir. Sınıfında geçici koruma kapsamında öğrenci bulunan öğretmenlerin yukarıda sözü edilen olası durumlar ile mücadele ederek güvenli bir okul ortamı oluşturması için öncelikle bu durumları tanıması gerekmektedir. Böylelikle sorunları çözebilmek için bir adım atmış olacaklardır. Aşağıda yer alan alt başlıklarda okullarda sıklıkla karşılaşılan bazı sorunlar ve bunlara yönelik alınabilecek önlemler kısaca açıklanmıştır.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Travma günlük rutini bozan, ani ve beklenmedik bir şekilde gelişen, dehşet, kaygı ve panik yaratan, kişinin anlamlandırma süreçlerini bozan olaylar, “travmatik yaşantılar” olarak tanımlanabilmektedir. Kişi, travmatik olaylara fiziksel, duygusal, zihinsel, davranışsal ve sosyal tepkiler vermektedir. Stres ise günlük hayatta sıklıkla duyulan ruhsal bir gerilim hali olarak düşünülmektedir. Stres kişinin yeni duruma uyum sağlamada yaşadığı fiziksel ve duygusal zorlanma hali olarak da görülmektedir. Bireyin baskı altında hissettiğinde verdiği fiziksel, zihinsel, duygusal ve davranışsal tepkiler bütünü olarak değerlendirilmektedir (Aktekin, 2017, s. 97-98).

Coşkun ve Emin (2016) birçoğu tanık oldukları savaş nedeniyle travma yaşamış bir kısmı ise Türkiye’de doğduğu için hala çevresini tanımaya çalışan Suriyeli çocukların eğitim ortamlarına uyumunun sağlanması, bu çocukların travmalarını aşmalarında ve çevrelerini tanımalarında en belirleyici unsur olduğu düşünülmektedir (s. 40). Suriyeli öğrencilerin okulda bulunmaları, oyun ve diğer okul içi etkinliklere katılmaları, özellikle travmatik yaşantı dönemlerinde ihtiyaç duydukları süreklilik, değişmezlik ve normallik hissinin oluşmasına katkı sağlayabilir. Okulda bulunmak ve etkinliklere dâhil olmak çocukların gereksinimlerini daha kolay ifade etmelerine yardımcı olmaktadır. Çocukların mutlu ve sağlıklı büyümelerine yardımcı olacak, onları koşulsuz kabul edecek olan öğretmenler; eğitim ve öğretim görevlerinin yanı sıra, onların gelişimlerine, bireysel farklılıklarına ve

koşullarına uygun öğrenme ortamı yaratıp çocuklarla birlikte daha çok birlikte oldukları için onların gereksinimlerini herkesten daha iyi bilip gerektiğinde onlara yardım edebilirler. Yine daha ileri düzey psikolojik yardıma gereksinim duyan çocuklar öğretmenlerin gözlem ve yardımıyla belirlenebilmektedir (Aktekin, 2017, s. 104).

Genel olarak yetişkinler, çocuklarını başlarından geçen travmatik yaşantılarıyla ilgili konuşmaya teşvik etmenin doğru olmadığını düşünmekte ve onları kendi hallerine bırakmaktadırlar (Aktekin, 2017, s. 103). Yetişkinlerin bu varsayımı her zaman doğru olmayabilir. Çünkü bu durum çocukların yaşamış oldukları acı ve kayıplardan kendilerini koruma, durumdan uzaklaşma ihtiyacına dayanıyor olabilir. Bu sebeple birkaç kez konuşmayı denemek yeterli olacağı düşünülmektedir. Eğer çocuk hâlâ kendini ifade etmek istemiyorsa baskı yapılmaması gerekebilir. Çocuklarla geçirilen vakit dikkate alındığında; çocukların akran ilişkilerini, akademik başarılarını, oyunlarını ve iletişim becerilerini en iyi gözlemlene olanağına sahip kişiler öğretmenlerdir. Bu bağlamda öğretmenler mesleki donanım ve tecrübeleri sayesinde öğrencilerdeki davranış değişikliklerini ve davranışları farklı öğrencileri ayırt edebilirler. Bu farkındalık çocukların hayati derecede önemli değişimleri yaşanmasını sağlayabilir.

Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı bir birey ya da grup tarafından savunmasız olan bir kişiye karşı yapılan fiziksel veya psikolojik sonuçları olan ve süreklilik arz eden bir saldırganlık türü olarak bilinmektedir. Zorbalıkla mücadele öğrencilerin güvenli bir okul ortamında eğitim görmeleri için gereklidir. Bu mücadele incinmeye daha müsait yabancı uyruklu öğrenciler açısından daha önemlidir. Özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin okullarda akran zorbalığına varsa maruz kalma ihtimalleri yüksektir. Eğer okullarda böylesi bir durum söz konusu olursa aşağıda belirtilen öneriler kapsamında okulda zorbalıkla mücadele için bir strateji oluşturmak gerekmektedir (Aktekin, 2017, s. 110).

- Okuldaki zorbalık sorununun büyüklüğü ve zorbalık davranışı gösteren öğrenciler tespit edilmelidir.
- Zorbalık davranışları sergileyen öğrencinin iyi gözlenmesi ve hangi durumlarda, hangi sebeple zorbalık davranışlarını gösterdiği belirlenmelidir.
- Zorbalık davranışları asla görmezden gelinmemelidir.
- Öğrencilerin yalnızca olumsuz davranışları üzerinde durulmamalıdır. Olumlu özellikleri ve davranışlarına odaklanılmalı ve cesaretlendirilmelidir.
- Zorbalık davranışları sergileyen öğrencilere takınılacak tutum ve koyulacak kurallar net, açık ve tutarlı olmalıdır.

Coşkun ve Emin (2016) akran zorbalığı davranışlarıyla karşılaşan Suriyeli çocukların okula uyum sürecinin daha da zorlaştığı ve okul iklimine yabancılaşarak eğitimden uzak kalmalarına ve sonrasında da okulu terk etmelerine neden olduğu ifade edilmiştir (s. 40). Bu bağlamda akran zorbalığı ile mücadelede okullarda yukarıda belirtilen stratejilerin uygulanmasının Suriyeli çocukların okula uyumlarının ve devamlarının sağlanmasında önemli olduğu düşünülmektedir.

Eğitim Ortamlarında Şiddet ve Şiddet Eğilimli Çocuklar

Çocuklar içinde bulundukları olumsuz koşullardan, çıkış yolu bulamadıkları ya da sürekli göz ardı edildikleri ortamlarda şiddet eğilimli davranışlar gösterebilirler. Özellikle dil engeli ve geçmişten getirdiği travma yaşantıları olan çocuklar sıklıkla şiddet eğilimli davranışlara başvurabilirler. Aslan'a (2019) göre savaş travması göçmen öğrencilerin şiddete meyilli olmasına ve içe dönük yaşamalarına neden olmaktadır (s. 93).

Aktekin'e (2017) göre bazı durumlarda okulda fiziksel şiddeti engellemek mümkün olmayabilir (s. 115). Kavga eden öğrencileri ayırdıktan sonra şu önerileri dikkate alarak bir strateji geliştirebilir:

- Olayı kontrol altına alabilmek için öncelikle soğukkanlı olunmalıdır.
- Kavga eden öğrenciler güvenli bir ortama alınmalıdır.
- Öğrencilerin sakinleşmesi için sabırla süre tanınmalıdır.
- Öğrencilerin çatışma sürecindeki davranışları ile ilgili olarak geri bildirim verilmeli, olayın dışarıdan nasıl görüldüğü açıklanmalıdır.
- Öğrenciler sıra ile koşulsuz dinlenilmeli ve asla araya girilerek cümleleri bölünmemelidir.
- Gelebilecek anlık tepkilere hazırlıklı olunmalıdır.
- Objektif davranılmaya çalışılmalıdır.

Bu bağlamda öğretmenlerin şiddet içeren davranışlar sergileyen öğrencileri ayırdıktan sonra yukarıda yer alan önerileri uygulamaları güvenli okul ikliminin oluşmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Çocuk İstismarı

Türkiye'deki yabancı uyruklu çocukların dil bilmemeleri, kendilerini ifade etmekte güçlük yaşamaları, olumsuz ekonomik koşullar, ailelerinin ve çevrelerinin içinde bulundukları ruhsal karmaşalar onları istismar edilmeye daha açık bir hale getirmektedir (Aktekin, 2017, s. 120).

Aktekin'e (2017) göre araştırmalar sonucunda istismarın meydana gelme ihtimalinin nispeten daha yüksek olabileceği durumlar sıralanmıştır:

- Ailede psikolojik sorunları bulunan travma yaşamış yetişkinlerin bulunması.
- Ebeveynlerin üvey ya da ilgisiz olması.
- Ailede çocuk sayısının fazla olması.
- Aile içerisinde geçimsizlik bulunması ve şiddet bulgularına rastlanması.
- Ailede ekonomik sıkıntıların yaşanması ve işsizlik bulunması.
- Aile bireylerinin eğitimsiz olması.
- Çocuğun bazı engel durumlarının ve gelişimsel bozukluklarının bulunması.
- Çocuğun dil ve konuşma problemleri yaşaması.
- Çocukluk döneminde anne ya da babanın da istismara maruz kalmış olması.
- Annenin ya da babanın hayatta olmaması ya da çocuğu koruma görevini yerine getirmemesi.
- Ebeveyn-çocuk ilişkisinde bozukluklar bulunması.
- Ailenin misafirin çok olması.

Genel olarak bakıldığında çocukların savunmasız olduklarından çok çeşitli durumlarda ve kişilerden istismara maruz kalabildikleri görülmektedir.

İhmal

Çocuğun bakımını üstlenmiş olan kimselerin; çocuğun barınma, beslenme, giyinme, eğitim alma, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalması, gecikmesi ya da yapmaması durumuna ihmal denilmektedir. İhmal, çocuğun öncelikle beden sağlığını sonra ruh sağlığını ve gelişimini her yönden olumsuz olarak etkilemektedir (Aktekin, 2017, s. 125).

Aktekin'e (2017) göre ihmalin çocuk üzerindeki etkileri şunlardır:

- Çocukta gelişim bozuklukları görülür.
- Çocukta ölüme kadar varabilecek sağlık problemleri görülebilir.
- Çocuklarda davranış problemleri oluşur.
- Çocuklarda iletişim kurma ve odaklanma sorunları yaşanır.
- Çocukta hayata karşı güvensizlik ve korunmasızlık hissi oluşur.
- Çocukta madde bağımlılığı görülebilir.
- Çocuk suça yönelmeye açık hale gelir.

Türkiye'ye göç eden sığınmacıların hem ağır koşullardan gelmeleri hem de yeni bir ülkeye, kültüre uyum sağlamak zorunda olmaları sığınmacıların birçok noktada destek görme ihtiyacına neden olmaktadır. Göç süreci sonunda en çok destek ihtiyacı olan kesim ise çocuklardır. Çünkü çocuklar bu dönemde hem gelişimsel desteğe hem yaşadıkları travma olaylarını atlatmaya ve yeni geldikleri ülkeye uyum sağlamaya yönelik psikososyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Katılımcılar çocukların yaşadıkları travmaları atlatabilmeleri ve ülkeye uyum sağlayabilmeleri için onlara psikososyal destek sağlanması gerekmektedir.

Sığınmacıların Uyum Sürecinin Hızlandırılması

Türkiye'ye Suriye'den gelen göç dalgası ile birçok sorun beraberinde gelmekte ve yeni ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Sığınmacıların iletişim kurma, ülkeye uyum sağlamaları ve hayatlarını normale döndürebilmeleri önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Korkmaz (2016) Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların biyometrik kayıtları yapılarak sağlıklı bir veri tabanı kurulmasında önemli bir adım olduğunu belirtmiştir (s. 106). Kayıt sonrası verilen “geçici koruma kimlik belgesi” ile sağlık, eğitim ve sosyal yardım imkânlarından faydalanmaktadırlar. Aynı zamanda güvenlik güçlerince kontrollerinin yapılmasında kolaylık sağlanmaktadır.

Korkmaz (2016) geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaşadıkları kamplarda ve şehirlerde ekonomiyi etkilediklerini ifade etmiştir (s. 107). Söz konusu durumun ilerleyen süreçlerde içinde bulundukları toplum ile sığınmacılar arasında maddi konuda çatışmalara yol açacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda sığınmacıların sosyo-ekonomik sorunlarının çözülmesi ilerleyen süreçlerde yaşanması muhtemel sorunlar için önlem olacağı düşünülmektedir.

İlgili Araştırmalar

İlgili literatür incelendiğinde dil problemini ele alan ve Türkçenin yabancılara öğretimi üzerine yapılan çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Akkaya (2013) “Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları” isimli çalışmasında Gaziantep ilindeki bir gençlik merkezinde Türkçe öğrenen Suriyelilerin Türkçe diline ilişkin algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. İlgili çalışmanın sonucunda; araştırmaya katılan Suriyelilerin %3.8'inin olumsuz algılar oluşturduğu görülürken %96.2'sinin Türkçe ile ilgili olumlu algılar oluşturdukları tespit edilmiştir.

Seydi (2013) “Türkiye'deki Suriyeli Akademisyen ve Eğitimcilerin Görüşlerine Göre Suriye'deki Çatışmaların Suriyelilerin Eğitim Süreçlerine Yansımaları” isimli çalışmasında iç savaştan dolayı Türkiye'deki Suriyelilerin eğitim durumlarını ve Suriyelilerin eğitim alanında Türkiye'den beklentilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İlgili çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmesi yapılmış ve çalışmaya 15 Suriyeli akademisyen dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda Suriyelilerin kampların dışında da eğitim hayatlarına devam etmelerine ve üniversiteye geçişte şartların iyileştirilmesine yönelik talepleri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Erdoğan (2014) “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması” isimli çalışması ile Suriyelilerin toplumsal olarak kabul sürecinin nasıl yönetildiğini değerlendirerek sonraki yıllarda neler yapılabileceğine dair öneriler sunmaktadır.

Demirci (2015) “B1 Seviyesinde Türkçe Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Sesli Okuma Becerisiyle İlgili Tespitler” isimli çalışmasında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin sesli okuma becerileri üzerinde durarak öğrencilerin B1 seviyesine ulaşmalarına rağmen okuma becerilerinde birtakım hatalar yaptıklarını tespit etmiştir. Demirci (2015) söz konusu hataların dil, alfabe, ses ve yapı farklılıklarından kaynaklı olduğunu belirtirken öğrencilerin motivasyonlarının, okuma ile ilgili tutumlarının ve derste kullanılan materyallerin okuma becerisini etkileyen diğer unsurlar olduğunu belirtmektedir.

Dönmez ve Paksoy (2015) “Türkiye’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Türkçe Öğrenmede Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği” isimli çalışmasında, Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunları ele almıştır. Çalışma kapsamında 109 öğrenciye 22 sorudan oluşan anket uygulanarak veriler toplanmıştır. Toplanan verilerden yola çıkarak sorunlar tespit edilmiş ve sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Gün (2015) “Yabancılar Türkçe Öğretimi Veren Öğretim Elemanlarının Adıyaman İli Çadirkent Bölgesinde Türkçe Öğrenen Suriyeli Mültecilere Türk Kültürü Aktarımına İlişkin Görüşler” isimli çalışmasında; Adıyaman ilindeki çadirkentte Türkçe öğreten öğretmenlerin Türk kültürünü aktarmalarına ve öğretimine ilişkin görüşleri ele alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğretim elemanlarının görüşlerine göre; Türkçe’nin yabancı dil olarak öğretiminde kültür aktarımının önemli bir yere sahip olduğu ve kullanılan metinlerin kültür aktarımında kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Barın’ın (2015) “Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Karataş’ın (2015) “Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar İle Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Demir’in (2015) “Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler” ve Tunç’un (2015) “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme” isimli çalışmaları benzer şekilde Suriyelilerin durumlarını ele alan diğer çalışmalardır.

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Suriyeli misafirlerin eğitim sorunlarını ele alarak bu sorunların çözümüne yönelik 6 Eylül 2016 tarihinde “Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası” isimli bir çalışma düzenlemiştir.

Özer, Ateşok ve Komşuoğlu (2016), “Türkiye’nin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Eğitim Politikalarının Dönüşümü” isimli çalışmada Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin eğitim politikalarında ve mevzuatında ne tür değişimler gerçekleştiği tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada, sadece sığınmacı çocukların bireysel olarak değil dâhil oldukları toplumun ya da geri döndükleri ülkelerinin güvenli bir geleceğe sahip olabilmesi için eğitim konusunun öneminden bahsedilmiştir. Eğitim imkânlarından Türkiye sınırları içerisinde olan her sığınmacı çocuğun faydalanabileceği şekilde sunulmasına dair öneriler belirtilmiştir.

Uzun ve Bütün (2016), “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmada Suriyeli öğrencisi olan okul öncesi öğretmenleri ile görüşülen en önemli noktanın dil problemi olduğu ve Suriyeli öğrencilerin gerek akranları gerekse öğretmenleri ile iletişim kuramadıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle sosyalleşmede sorun yaşadıklarını ve grubun dışında kaldıklarını ifade etmişlerdir. Okula uyum sağlamakta ve akranları ile sosyalleşmede sorunlar yaşandığı için psikososyal desteğin önemi vurgulanmıştır.

Bozan ve Kaştan (2018) “Göç Yaşamış Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması” isimli çalışmada göç yaşamış öğrencilerin görüşleri doğrultusunda yoğun göçün eğitime etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; göç yaşamış öğrencilerin daha önceki arkadaşlarını ve öğretmenlerini özledikleri tespit edilmiş ve okulda yapılan sosyal etkinliklere katılmadıkları fark edilmiştir. Bu bağlamda göç yaşayan öğrencilerin diğer öğrencilere göre okula uyum sağlamalarının daha zor olduğu görülmektedir.

Çelik (2018) “Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler” isimli çalışmada Suriyeli çocukların yaşadıkları savaşın etkilerini en aza indirmede ve geleceklerini inşa etmelerinde en etkili aracın eğitim olduğunu belirtmiştir. Söz konusu çalışmada 2011 yılından itibaren Suriyeli çocuklara yönelik Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından sunulan eğitim hizmetleri ve bu eğitim hizmetlerinin süreç içerisinde geçirdiği değişiklik incelenmiştir. Bu süreçte yaşanan sorunlar tespit edilerek bu sorunların çözümüne yönelik eğitim sisteminin çok kültürlü bir yapıda uyarlanması için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Aslan (2019) “İlkokul ve Ortaokula Devam Eden Göçmen Çocukların Eğitim Sorunlarına Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri” isimli çalışmada okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda göçmen çocukların eğitim sürecinde karşılaştıkları eğitim sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; göçmen öğrencilerin iletişim problemleri, aile yapılarının farklı, karmaşık ve kalabalık olması, sokak hayatına bağımlı olunması, göçmen öğrencilerin arasındaki geçimsizlikler, uyumsuzluk, psikolojik durumları, kalabalık nüfus, ailenin ilgisiz ve eğitimsiz olması, beslenme, barınma, sağlık ve temizlik sorunları, Türk eğitim sistemine uyumda güçlük, savaş travmasından çıkamamış olmaları gibi temel sorunlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda tespit edilen sorunlara yönelik göçmen öğrencilerin uyum programına dâhil edilmeleri, travma nedeniyle psikolojisi bozulan çocuklara rehabilitasyon desteği sağlanması ve çocuk işçiliğinin önüne geçilebilmesi önerilerinde bulunulmuştur.

İlgili araştırmalar incelendiğinde Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları sorunların başında dil problemi geldiği görülmektedir. Dil problemini, çocuk işçiliği, maddi yetersizlikler, okul terki, kültürel farklılıklar gibi konuların izlediği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli çocukların bulundukları topluma uyum sağlamada sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. İlgili araştırmalarda genel olarak Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar ve eğitim politikaları incelenmiş olup tespit edilen sorunlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, katılımcılar, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi bulunmaktadır.

Araştırmanın Deseni

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki okullarda sosyalleşme süreçlerinde yaşadıkları uyum sorunlarını ortaya çıkarıp sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmesi amaçlanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2011) göre nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak ifade edilmiştir (s. 39). Durum çalışması, bir varlığın mekâna ve zamana bağlı tanımlandığı ve özelleştirildiği araştırma çeşididir. Durum çalışması örnek olay çalışması olarak da bilinmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014, s. 21). Bu çalışma nitel araştırma yönteminde, durum çalışması bütüncül tek durum desenindedir. Yıldırım ve Şimşek’in (2011) ifade ettiği gibi kendine özgü durumların çalışılmasında bütüncül tek durum deseni kullanılabilir. Bütüncül tek durum deseninde yapılan çalışmalar belirli bir konunun su yüzüne çıkması ve daha sonra yapılacak araştırmalara temel oluşturması ya da yol göstermesi açısından önemli görülmektedir (s. 290-291).

Miles ve Huberman (2019) iyi bir nitel verinin araştırmacıları yeni ve beklenmedik bulgulara götürebileceğini ve nitel veriye ilişkin başlangıç kavramlarının ötesine geçerek konunun kavramsal alt yapısına katkı sağlayabileceğini ifade etmiştir (s. 1). Nitel durum çalışmasının en belirgin özelliği belirlenen konu ile ilgili derinlemesine araştırma

yapmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 77). Derinlemesine araştırma yapmak için de genellikle birden fazla veri toplama yöntemi işe koşulmaktadır. Bu sayede veri doygunluğuna ve birbirini teyit edebilecek veri çeşitliliğine ulaşmak mümkündür. Durum çalışmasında amaç, belirli bir durumla ilgili sonuçlar ortaya çıkarmaktır. Yani bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılarak ilgili durumu nasıl etkiledikleri veya etkilendikleri üzerine odaklanılır.

Katılımcılar

Araştırmada çalışma grubu; amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örneklemeğe uygun oluşturulmuştur. Ölçüt örnekleme yönteminde örneklemin araştırma problemi ile ilgili belirlenen özelliklere sahip kişiler, nesneler, olaylar ve durumlardan oluşturulması olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2014, s. 91). Ölçüt örnekleme yönteminde söz konusu ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 112).

Balcı'nın (2007) ifade ettiğİ gibi amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı, kimlerin çalışma grubuna seçileceğİ konusunda kendi yargısını kullanmakta ve araştırmanın amacına en uygun çalışma grubunu belirlemektedir (s. 90). Araştırmada okul seçerken yeni kurulan bir okul olmamasına dikkat edilmiştir. Araştırmada uygulama yapılacak okulun seçiminde okul mevcudunun üçte birinin geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerden oluşması temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Belirtilen ölçütlere sahip olan okullar arasında araştırmacı tarafından uygun örnekleme yöntemi ile seçim yapılmıştır. Bu bağlamda Şanlıurfa ili Viranşehir ilçesinde bulunan 2014 yılında açılan 14 dersliğı, 24 öğretmeni ve 491 öğrencisi olan bir okul belirlenmiştir. Belirlenen bu okulda 491 öğrencinin 147'si geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrenciler olup okul mevcudunun yaklaşık olarak üçte birini oluşturduğı görülmektedir.

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan yönetici ve öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 3'te verilmektedir. Tablo 3 incelendiğİnde katılımcıların üçünün erkek, ikisinin kadın, yaş ortalamalarının 30, okuldaki hizmet sürelerinin çoğunlukla üç yıl, kıdemlerinin ortalama 3,5 yıl olduğı görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında dört katılımcı lisans mezunu iken bir katılımcı yüksek lisans mezunu olduğı görülmektedir. Katılımcılardan biri yönetici, biri Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında Türkçe öğreticisi, biri

gönüllü Suriyeli eğitici, biri Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen, biri Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenidir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Yönetici-Öğretmenlere İlişkin Demografik Özellikler

Kod	Eğitim Düzeyi	Kurumdaki Görev	Kıdem	Okuldaki Hizmet Süresi	Yaş	Cinsiyet
Y1	Lisans	Yönetici	4	3	28	Erkek
ÖG1	Lisans	Türkçe Öğreticisi	3	3	28	Kadın
ÖG2	Lisans	Psikolojik Danışman	3	3	25	Erkek
ÖG3	Yüksek Lisans	Gönüllü Suriyeli Eğitici	5	1	44	Erkek
ÖG4	Lisans	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	3	2	25	Kadın

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 4’te verilmektedir. Tablo 4 incelendiğinde 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde üçer öğrenci bulunduğu, yaş ortalamalarının yaklaşık olarak 13 olduğu, öğrencilerin altısının erkek, altısının kız ve okulda bulundukları sürenin ortalama iki yıl olduğu görülmektedir.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Öğrencilere İlişkin Demografik Özellikler

Kod	Sınıf	Yaş	Cinsiyet	Okulda Bulunduğu Süre (Yıl)
Ö1	5	11	Kız	1
Ö2	5	11	Kız	1
Ö3	5	12	Erkek	1
Ö4	6	12	Erkek	2
Ö5	6	13	Erkek	2
Ö6	6	13	Erkek	2
Ö7	7	14	Erkek	3
Ö8	7	13	Kız	3
Ö9	7	13	Kız	2,5
Ö10	8	14	Kız	1
Ö11	8	14	Kız	2
Ö12	8	14	Erkek	4

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları, gözlem formu ve doküman analiz formu kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011) görüşmeyi nitel araştırma yönteminde en sık kullanılan veri toplama aracı olarak ifade etmiştir (s. 119). Görüşmenin kişilerin görüşlerini, duygularını ve deneyimlerini iletişim yoluyla ortaya çıkarması yönünden oldukça etkili bir veri toplama aracı olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerini, duygularını ve deneyimlerini ortaya çıkarmak için yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Veri analizinin kolaylığı, görüşme yapılana kendini ifade etme kolaylığı ve derinlemesine bilgi sağladığı için bu form tercih edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2014, s. 152).

Nitel araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formlarının amacının görüşme yapılan kişilerin; hislerini anlamak, olay ve kavramları anlamlandırmalarını sağlamak ve konunun genel boyutlarına ilişkin bilgi edinmek olduğu düşünülmektedir. İnsanların yaşamında, görüşmenin önemli ve çok eski yeri olduğu bilinmektedir. Karasar (2016) bireylerin çeşitli konulara ilişkin bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası sebeplerinin öğrenilmesinde görüşmenin en kestirme yol olarak kullanıldığı belirtilmektedir (s. 210).

Yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulmadan önce araştırmanın amaçları ve alt amaçları göz önünde bulundurularak konu ile ilgili literatür taranmıştır. Yönetici-öğretmen görüşme formunda 12 ana soru, bir alternatif soru ve gerektiğinde kullanılmak üzere katılımcıların görüşlerini daha iyi organize edebilmek amacıyla 44 sonda sorusundan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Öğrencilere yönelik görüşme formunda ise dokuz ana soru ve 38 sonda sorusundan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Ardından bu sorular Prof. Dr. Ferudun Sezgin'in görüşlerine sunulmuştur. Prof. Dr. Ferudun Sezgin'in görüşleri doğrultusunda bazı soruların daha anlaşılabilir olması ve çok boyutlu olmaması önerilmiştir. Bu bağlamda yönetici-öğretmen görüşme formuna üç ana soru ve ikisi sadece yöneticiye sorulmak üzere beş sonda sorusu eklenip bir alternatif soru çıkarılmış ve sekiz sonda sorusunun ifadesi değiştirilmiştir. Öğrenci görüşme formuna ise üç ana soru, bir alternatif soru ve dokuz sonda sorusu eklenip yedi sonda sorusunun ifadesi değiştirilmiştir. Alanında uzman iki kişinin görüşlerine yönetici-öğretmen görüşme formunda 15 ana soru ve 49 sonda sorusu sunulurken öğrenci görüşme formunda 12 ana soru 47 sonda sorusu sunulmuştur. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda yönetici-öğretmen görüşme

formuna üç sonda maddesi, öğrenci görüşme formuna bir ana soru ve dört sonda maddesi eklenerek görüşme formlarına son hali verilmiştir. Bu bağlamda yönetici-öğretmen görüşme formu 15 ana soru ve 52 sonda sorusundan oluşurken (EK 1) öğrenci görüşme formu 13 ana soru, bir alternatif soru ve 51 sonda sorusundan (EK 2) oluşmaktadır.

Nitel araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama araçlarından bir diğeri ise gözlemdir. Yıldırım ve Şimşek (2011) gözlemi, herhangi bir ortamda veya kurumda ayrıntıları tanımlamak için kullanılan bir veri toplama aracı olarak ifade etmektedir (s. 169). Bir araştırmada gözlemin esasını insan davranışları ve hareketleri oluşturmaktadır. “Gözlenenler doğal ve açık bir yöntemle izlenir, kaydedilir, tanımlanır, analiz edilir ve yorumlanır. İnsanla ilgili olarak yapılan pek çok araştırma genel olarak gözlem içermektedir” (Büyüköztürk vd., 2014, s. 140).

Gözlem; gözlemcinin belli olay, oluşum ve davranışları tespit etme, anlama ve açıklama amaçlı bakışı ve dinleyişi ile veri toplama tekniğidir (Karasar, 2016, s. 200). Bu bağlamda araştırmacı tarafından öğrencilerin teneffüslerde sosyalleşme süreçleri ve uyum sorunlarına odaklanılıp söz konusu literatür çerçevesinde 20 soru hazırlanarak her bir soru için üç seçenek sunulmuş ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı belirtilmiştir. Ardından bu sorular Prof. Dr. Ferudun Sezgin’in görüşlerine sunulmuştur. Prof. Dr. Ferudun Sezgin’in görüşleri doğrultusunda her bir soruda bulunan üç seçenekten biri çıkarılmış ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına ilişkin ifadeler değiştirilmiş ve alanında uzman iki kişinin görüşü de alınarak öğrenci gözlem formuna (EK 3) son hali verilmiştir.

Yıldırım ve Şimşek’e göre (2011) doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olaylara ilişkin bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (s. 187-188). Dokümanların nitel araştırmalarda etkili kullanılması gereken önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin iç savaş ve göç sürecinde yaşadıkları sıkıntılar ile Türkiye’de okullarda yaşadıkları sosyalleşme süreçleri ve uyum sorunlarını resimlerine ve metinlerine yansıtma ile ilişkin toplamda 12 sorudan oluşan doküman analiz formu ilgili literatür çerçevesinde oluşturulmuştur. Ardından Prof. Dr. Ferudun Sezgin’in görüşlerine sunulmuştur. Prof. Dr. Ferudun Sezgin’in görüşleri doğrultusunda resimlerin ve metinlerin analizine ilişkin birer soru olmak üzere toplamda iki soru çıkarılmış ve iki sorunun ifadesi değiştirilmiştir. Bu bağlamda doküman analiz formunda öğrencilerin resimlerine ve metinlerine ilişkin beşer soru olmak üzere toplamda 10 sorudan oluşan doküman analiz formu (EK 4) alanında uzman iki kişinin görüşü de alınarak geliştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerini toplamak için 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı ikinci döneminde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan veri toplama araçları kullanılarak bir yönetici, dört öğretmen ve 12 öğrenci olmak üzere toplamda 17 katılımcı ile önceden alınan randevulara uygun zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yönetici-öğretmenlerle yapılan görüşmeler 23-41 dakika olmak üzere ortalama 33 dakika sürmüştür. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerle yapılan görüşmeler ise 13-22 dakika olmak üzere ortalama 17 dakika sürmüştür. Anlamayı derinleştirmek için görüşmeler esnasında sorulara ek olarak sonda soruları da sorulmuştur. Sonda soruları konuşma anında sorulan ve konuya ilişkin daha derinlemesine veri toplamaya ve verilerin zenginleştirilmesine yarayan sorulardır. Yıldırım ve Şimşek'in (2011) de ifade ettiği gibi sonda sorular görüşme sürecini daha doğal bir iletişim haline getirerek görüşme sürecine önemli katkılarda bulunur (s. 133).

Görüşme esnasında veri kaybını önlemek ve araştırmada verilerin geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formunun yanı sıra ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Ses kayıt cihazının kullanılabilmesi için oluşturulan ses kaydının sadece araştırmacı tarafından kullanılacağı, araştırmada yapılan görüşmelerin kimseyle paylaşılmayacağı, tamamen gizli tutulacağı yalnızca bilimsel çalışma için kullanılacağı belirtilmiştir. Ayrıca hiçbir şekilde isim verilmeyeceği ifade edilmiştir. Görüşme esnasında ses kayıt cihazı katılımcıların görebileceği yere konularak kayıt başlatılmış ve kaydın başarılı bir şekilde gerçekleşmesi sağlandıktan sonra yine katılımcıların görebilecekleri şekilde ses kayıt cihazı kapatılmıştır.

Nitel araştırmalarda verilerin birden fazla yöntemle elde edilmesi toplanan verilerin geçerliliğini arttırmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2011), nitel araştırmada; araştırmacı problemi derinlemesine incelemek ve ayrıntılı veri elde etmek istiyorsa görüşme yönteminin kullanılmasının uygun olduğunu fakat görüşülen kişinin doğru yanıt vermemesi veya söylediklerinde samimi olmakla birlikte içinde bulunduğu ortamı, davranışları yanlış algılıyorsa bu tür durumlarda gözlem yapmayı gerektirdiğini ifade etmiştir (s. 169). Gözlem; herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak için kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmada verilerin geçerliliğini sağlamak için veri çeşitlemesi yoluna gidilmiş ve teneffüslerde öğrencilerin sosyalleşme süreçlerine ve uyumlarına odaklanılarak ilgili literatür çerçevesinde uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından gözlem formu oluşturulmuştur.

Araştırmacı bu çalışmada katılımcı gözlemci rolünde olup öğrencilerin teneffüslerde doğal ortamlarında, sosyalleşme süreçlerine ve uyum sorunlarına odaklanarak davranışları yakından gözlemlenmiştir. Doğal ortamlarda gerçekleşen davranışların gerçeği daha yakından temsil ettiği ve elde edilen verilerin geçerliliğinin yüksek olmasına katkı sağladığı belirtilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 173). Öğrencilerin doğal ortamlarında gözlemlenmesinin ardından araştırmacı tarafından EK 3’te yer alan “Öğrenci Gözlem Formu” gözlenen davranışlar için “Evet”, gözlenmeyen davranışlar için “Hayır” seçeneği işaretlenerek doldurulmuştur. Buna ek olarak öğrencilerin teneffüslerdeki sosyalleşme ve uyumlarına ilişkin notlar tutulmuştur. Gözlem esnasında gözlem formu dışındaki konular gözlenmemiştir. Katılımcı öğrenciler, araştırmanın verileri toplanması amacıyla 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılının ikinci döneminde araştırmacı tarafından gözlem formu çerçevesinde gözlemlenmiştir.

Nitel araştırmalarda araştırmanın geçerliliğini arttırmak için görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemi ile ilişkili yazılı ve görsel materyaller de araştırmaya dâhil edilebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 187). Bu bağlamda araştırmada görüşme ve gözlem yöntemlerine ek olarak doküman incelemesi yapılması araştırmacı ve görüşleri alınan uzman tarafından uygun görülmüştür.

Doküman incelemesi, bireye özgü davranış ve duyguların araştırma probleminde ilgili konudaki düşüncelerin aktarılmasına imkân sunmaktadır. Yazılı doküman ve görsel belgeler nitelikli veri kaynağı olmakta ve bu dokümanların kullanıldığı nitel araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 191). Bu bağlamda araştırmacı tarafından katılımcıların düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ortam oluşturulmuş ve yaşadıkları süreçlere ilişkin duygu ve düşüncelerini aktarabilecekleri resim, metin ve şiir çalışmalarının yapılması sağlanmıştır. Öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri sessiz bir ortam sağlandıktan sonra çalışmalarında serbest olmalarına dikkat edilmiş ve alanında uzman kişilerin desteği alınarak nitelikli dokümanlara ulaşılmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak için bahsi geçen dokümanlar kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin toplanmasının ardından analiz için nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan “betimsel analiz” tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, doğrudan alıntılarının çok kullanıldığı, görüşülen kişilerin fikirlerini ortaya koyan ve sebep sonuç ilişkisi

içerisinde değerlendirmelerin yapıldığı analiz tekniğidir. Söz konusu teknikte elde edilen bulgular, okuyucuya düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak sunulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 223-224). Betimsel analiz tekniği, araştırmanın kavramsal çerçevesinin açık bir şekilde belirlendiği araştırmalarda kullanılmaktadır. Bu araştırmada, araştırmacı tarafından açık bir şekilde belirlenen kavramsal çerçeve doğrultusunda hazırlanan görüşme, gözlem ve doküman analiz formlarından hareketle araştırma sürecinde detaylı inceleme fırsatı sunulan verilere ulaşılmış ve veriler derinlemesine analiz edilmiştir. Aşağıda sırası ile görüşme, gözlem ve doküman analizi formlarının araştırmacı tarafından nasıl analiz edildiğine dair detaylı bilgiler yer almaktadır:

Katılımcıların izni ile ses kayıt cihazına kayıt edilen görüşmeler, ses dosyası formatında bilgisayara aktarılmıştır. Bilgisayara aktarılan ses dosyaları, araştırmacı tarafından dinlenerek yazıya dökülmüş ve deşifreleri yapılmıştır. Böylelikle ses dosyası ve bunların deşifreleri word belgesi olarak metin dosyası formatında elektronik ortamda oluşturulmuştur. Beş öğretmen katılımcıya ait 50 sayfa ve 12 geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilere ait 40 sayfa olmak üzere toplamda 90 sayfa veriye ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan deşifrelerin hatasız ve eksiksiz olması için veriler birden fazla kez dinlenmiş ve yazılı metin belgesi üzerinden görüşme süreci takip edilerek eksik ve hataların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda metin dosyalarının hatasız ve eksiksiz olmasına yönelik önlemler alındıktan sonra araştırmanın amacı doğrultusunda betimsel analiz yapılmıştır. Gizliliği sağlamak açısından yöneticiye Y, öğretmenlere ÖG ve geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilere Ö kısaltması yapılarak her bir katılımcıya numara verilmiştir. Görüşmeye katılan yöneticiye Y1, öğretmenlere ÖG1, ÖG2, ÖG3, ÖG4 ve öğrencilere Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12 kısaltmaları yapılarak belirtilmiştir. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde sosyalleşme süreçlerine ve uyumlarına odaklanılarak doldurulan EK 3'te yer alan "Öğrenci Gözlem Formunda" demografik özellikler ve 20 soru gözlenen davranışlar için Evet (1 puan), gözlenmeyen davranışlar için Hayır (0 puan) seçeneği puanlanarak veriler sayısallaştırılmıştır. Öğrenci gözlem formunda saptanan puanla öğrencinin sosyal uyumu ölçülerek yüksek puan (15 puan ve üzeri) alan öğrencilerin teneffüslerde sosyalleşme süreçlerinin olumlu yönde olup sosyal olarak uyum sağlamakta iyi oldukları, düşük puan

(15 puanın altı) alan öğrencilerin ise teneffüslerde sosyalleşme süreçlerinin iyi olmayıp uyum sağlamakta zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Not alma, gözleme dayalı çalışmalarda en sık kullanılan kaydetme yöntemidir. Araştırmacı, kendi geliştirdiği kısaltmalar yoluyla, gözlem sürecinde mümkün olduğu ölçüde tanımlayıcı not almaya çalışır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 182). Bu nedenle öğrencilerin teneffüslerdeki sosyalleşme ve uyumlarına ilişkin tanımlayıcı notlar tutularak formda yer alan sonuç kısmına eklenmiştir. Gözlem verilerini kaydederken fotoğraf kullanılarak fiziksel ortamın fotoğraftan yola çıkarak tanımının yapılması mümkündür. Sınırlı olsa da gözlenen ortamda oluşan bazı davranışların ve süreçlerin fotoğraflar yoluyla resmedilmesi de ve araştırma bulgusu olarak kullanılması mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 183). Bu bağlamda teneffüslerde gözlenen geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme, arkadaşlık ilişkileri, iletişimleri, oynadıkları oyunlar, okul kurallarına uyum sağlamaya yönelik okulun çeşitli yerlerinde; bahçe, sınıf, koridor, kantinde fotoğrafları çekilerek gözlem formları analiz edilirken bu fotoğraflardan çıkarımlarda bulunulmuştur. EK 7’de araştırmacı tarafından önemli görülen ve çıkarımda bulunulan fotoğraflara yer verilmektedir.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okulda yaşadıkları sosyalleşme süreçleri ve uyum sorunlarını resim ve metinlerine yansıtmalarına ilişkin öğrencilerin dokümanları, araştırmacı ve alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilerek doküman analiz formu doldurulmuştur. Yıldırım ve Şimşek’in (2011) ifade ettiği gibi araştırma raporunda kullanılan dokümanların ne derece doğru yorumlandığı katılımcılara tekrar danışılarak görüşlerinin alınması mümkün olabilir. Bu şekilde yanlış ve eksik yorumlar düzeltilerek araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği artırılmaktadır (s. 201). Bu bağlamda katılımcı 12 öğrencinin yaşadıkları süreçleri aktardıkları resimlerinde anlatılmak istenen duygu ve düşünceler öğrenciler tarafından ifade edilerek doküman analizlerinin ne derece doğru yapıldığı teyit edilmiştir. Katılımcıların metinlerinde ise kullanılan sözcük ve cümlelerde anlatılmak istenen duygu ve düşüncelerden yararlanarak araştırmacı tarafından alanında uzman kişilerin desteği alınarak doküman analiz formu doldurulmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2011), sözcüklerin dokümandaki en küçük analiz birimi olduğu için sözcüklerin doküman analizine konu olabileceğini ifade etmektedir (s. 199).

EK 4’te yer alan “Doküman Analiz Formunda” öğrencilerin resim ve metinlerine ilişkin beşer madde olmak üzere toplamda 10 madde çerçevesinde alanlarında uzman Resim ve Türkçe öğretmenleri ile birlikte analizler yapılmıştır. Araştırmacı tarafından öğrencilerin

dokümanlarında anlatılmak istenen duygu ve düşünceler teyit edilmiş ve ek olarak söylenen ifadeler forma eklenerek verilere ulaşılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerin analizine dayalı olarak elde edilen bulgular, bu bölümde yer almaktadır. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.

Yönetici-Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Yönetici-öğretmen ve öğrenci görüşme formlarında yer alan araştırma sorularının analizi sonucunda elde edilen bulgulara aşağıda verilen başlıklar altında yer verilmiştir.

Suriyeli Öğrencilerin Okula Kayıt Yaptırırken Göz Önünde Bulundurdıkları Hususlara İlişkin Bulgular

Çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “*Sizce Suriyeli öğrenciler, okulunuza kayıt yaptırırken neleri göz önünde bulundurmuş olabilir?*” temel sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda “*Bu okula kayıt olurken neleri göz önünde bulundurdunuz?*” temel sorusu sorularak (a) *Okulun konumu*, (b) *Velinin isteği*, (c) *Arkadaşlarının bulunması*, (d) *Türkçe öğrenmek* ve (e) *Arapça derslerinin olması* olmak üzere beş sonda maddesi ile sorular yöneltilerek verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda yer almaktadır.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula kayıt yaparken göz önünde bulundurdıkları unsurların yoklandığı ilk soru beş boyutlu bir özellik göstermektedir. Bunlardan ilki okulun konumudur. “Okulun konumu” hakkında katılımcıların cevapları incelendiğinde öğretmenlerin tamamı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin

okula kayıt olurken okulun konumunun göz önünde bulundurulduğuna dair görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Okulun konumu kesinlikle çok önemlidir. Çünkü veliler okula öğrencilerin kaydını yaparken eve yakınlığı ile bu okul bilindiği için genelde tercihlerini bu okuldan yana kullanıyorlar.

ÖG1: Okulun konumu önemli bir şey çünkü çocuklar yakın okullara daha çok kayıt yaptırıyorlar veliler tarafından. Bu yüzden genel olarak mahallelerindeki okullara kayıt yaptırıyorlar.

Öğrencilerin ise bir kısmı okula kayıt yaptırırken okulun konumunu göz önünde bulundurdıklarına dair görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö8: “Evet, önemli bizim evimiz buraya çok yakın olduğu için babam bu okulu tercih etti.”

Ö12: “Hayır. Okulun eve yakın olması hiç önemli değildi. Uzak olsaydı bile yine gelirdim.”

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula kayıt yaparken göz önünde bulundurdıkları unsurların yoklandığı ilk sorunun ikinci boyutu velinin isteğidir. “Velinin isteği” hakkında katılımcıların cevapları incelendiğinde öğretmenlerin tamamı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olurken velinin isteğinin göz önünde bulundurulduğuna dair görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Evet, hem velinin isteği üzerine hem de Geçici Eğitim Merkezi’nden önermeleri yani bizim okula yönlendirilmesi ile veliler bu okula geliyor.

ÖG4: Veli istemiş olabilir. Çünkü çocuğunun belki burada uyum sağlamasının daha kolay olacağını düşünmüştür. Diğer okullara göre tabii ki. O yüzden veli de böyle bir talepte bulunmuş olabilir.

Katılımcı öğrencilerin de büyük çoğunluğu okula kayıt yaptırırken velinin isteği doğrultusunda okula kayıt olduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö3: “Evet. Velim burada kayıt olmamı istediği için.”

Ö8: “Evet, babam da istedi bu okulu ondan geldik.”

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula kayıt yaparken göz önünde bulundurdıkları unsurların yoklandığı ilk sorunun üçüncü boyutu arkadaşlarının bulunduğu bir okul olmasıdır. “Okulda arkadaşlarının bulunması” hakkında katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde; öğretmenlerin tamamı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olurken arkadaşlarının bulunmasının göz önünde

bulundurulduğuna dair görüşlerini bildirmektedir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Kesinlikle, o da çok önemli bir faktör. Daha önce kayıt yaptırdığımız öğrenciler, diğer öğrencilerin tanıdıkları, akrabaları işte bildiği kişilerin tavsiyeleri üzerine bu okula geliyorlar.
ÖG2: Evet, çok büyük bir etken bence. Çünkü okulumuzdaki yeni kayıtlı öğrenciler ve daha sonrakilere bakıldığında; kardeşinin, arkadaşının, mahallesindeki komşunun bu okulda olmasından dolayı yabancılık çekmemek için veya kurulmuş düzeninin olmasından dolayı bu okula kayıt yaptıran öğrenciler olmuştu daha önce.

Katılımcı öğrencilerin ise bir kısmı okula kayıt yaptırırken arkadaşlarının bu okulda bulunmasının göz önünde bulundurdıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö4: “Ben arkadaşlarımla burada olduğunu biliyordum.”

Ö5: “Kayıt olurken onu bilmiyordum sebep değildi o.”

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula kayıt yaparken göz önünde bulundurdıkları unsurların yoklandığı ilk sorunun dördüncü boyutu “Türkçe öğrenmek” hakkında katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde öğretmenlerin bir kısmı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olurken Türkçe öğrenmeyi göz önünde bulundurdıklarına ilişkin görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG2: Ben bu konuda pek katılmıyorum. Türkçe öğrenmek konusunda, öğrenciler hangi okula kayıt yaptırırsa yaptırınsın mutlaka Türkçe dersini görecektir. Okulumuzda ekstra Türkçe çalışmaları var. Öğretmenlerimizin yaptığı çalışmalar var. Ama diğer okullara kayıtlarını yaptırsalardı onlar da aynı şekilde çalışmalar yapardı diye düşünüyorum.
ÖG3: Türkçe öğrenmek için bu okula geldiler.

Katılımcı öğrencilerin de aynı şekilde büyük çoğunluğu okula kayıt yaptırırken Türkçe öğrenmeyi istedikleri için göz önünde bulundurdıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö10: “Evet, çok Türkçe öğrenmek istiyorum.”

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula kayıt yaparken göz önünde bulundurdıkları unsurların yoklandığı ilk sorunun beşinci boyutu “Arapça derslerinin olması” hakkında katılımcıların cevapları incelendiğinde öğretmenlerin tamamına yakını geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olurken Arapça derslerinin olmasının göz önünde bulundurdıklarına dair görüşlerde bulunmuşlardır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Kayıt yaptırırken de bunlar onlar için artı tercih oluyor. Yani kayıtlarını yaptırırken bunu göz önünde bulundurup geliyorlar. Onlar için bu dersler daha güzel geçiyor mesela.

ÖG4: Bence en büyük etken bu. Çünkü çocuklar kendi dillerinin eğitiminin de verildiği okulda daha çok vatanlarında gibi hissediyorlar. Kendi dillerinin konuşulduğu bir ortam var, bir ders var bence çok büyük bir avantaj bu onlar için.

ÖG2: Bence etkili olmaz. Arapça derslerinin içeriğine ve yapısına baktığımızda çok fazla kendi dilleri ile bir alakasının olmadığını gördüm ben. Yani onların derste gördükleri ve konuştukları çok farklı... Arapça dersi olsun ya da olmasın diye düşündüklerinde kayıt yaptırma nedeni değildir diye düşünüyorum ben en azından.

Katılımcı öğrencilerin çok azı Arapça derslerinin olmasının okula kayıt yaptırırken göz önünde bulundurdıklarını büyük çoğunluğunun Arapça derslerinin bulunduğu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ve göz önünde bulundurdıkları bir husus olmadığını ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö1: “Hayır. Ben burada Arapça dersi olduğunu bile bilmiyordum.”

Ö4: “Hayır. Ben Arapça olduğu için göz önünde bulundurmam.”

Ö9: “Evet, etkili oldu çünkü biz burada Arapça alıyoruz Suriye’ye gittiğimizde unutmayalım diye.”

Suriyeli Öğrencilerin Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerini ortaya koymak için çalışma grubundaki yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerini nasıl ifade edersiniz?” temel sorusu sorulurken çalışma grubundaki öğrencilere yönelik öğrenci görüşme formunda “Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin genel özellikleri nelerdir?” temel sorusu sorularak (a) Suriyeli öğrencilerin profili, (b) Maddi durumları, (c) Okula uyumu ve (d) Sosyalleşme süreçleri olmak üzere dört sonda maddesi ile sorular yöneltilerek verilen cevaplara ilişkin önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı soru dört boyutlu bir özellik göstermektedir. Bunlardan ilki Suriyeli öğrencilerin profilidir. “Suriyeli öğrencilerin profiline” ilişkin katılımcıların cevapları incelendiğinde öğretmenler genel olarak iki farklı profile Suriyeli öğrencilerin bulunduğu ilişkin görüşlerini bildirmişlerdir. Özellikle uyum sağlayamayan öğrencilere ilişkin olumsuz profil ifade ederlerken uyum sağlayan öğrencilerin olumlu yönde profilleri olduklarını ifade eden görüşlerini bildirmişlerdir. Ayrıca Türkiye’de kalma süresi uzadıkça olumlu yönde profil oluşturdıklarına ilişkin bulgular araştırmacı tarafından edinilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG1: Profil olarak, ilk yıllara nazaran şu anda daha iyi profile sahipler. Çünkü yıllar geçtikçe Türkiye’de kalma süreleri arttıkça olumlu yönde bir profil oluşturdıklarını düşünüyorum.

ÖG2: Genel olarak iki tane ayrı kutuplarda öğrenci profili mevcut. Yani iki öğrenci kutbu var benim gözümde. Birincisi; maddi durumu biraz daha iyi, çevresi, anne babası hayatta, burada belirli düzen kurmuş öğrenciler daha aktif daha girişken hatta yeri gelince kavgacı. Ama diğer grupta maddi durumu kötü ve anne baba kaybı yaşamış bazı öğrenciler de öğrenciler okulda çok silik bir şekilde yaşıyorlar, okulda isimleri çok fazla gündeme gelmediği arkadaşlarından baskı görebilmiş olacağını düşünüyorum. Şu anda orta grup olarak hitap ettiğim öğrenciler, okulumuza uyum sağlamış veya bulunduğu çevreye uyum sağlamış öğrenci sayımız çok az. Genelde ya çok kavgacı, çok sorun çıkaran öğrenciler ya da kendini hiç ifade edemeyen bulunduğu zamanı geçiren öğrenci profili var bence.

ÖG4: Aslında iki özellik görüyorum ya çok şımarıklar ya da çok masum ve mahzunlar yani ikisinin ortasını çok görmedim genelde bu iki şekilde görüyorum o yüzden dışarıdan o şekilde anlayabiliyorum ne olduğunu.

Katılımcı öğrencilerin görüşlerine göre yönetici-öğretmen görüşlerine benzer şekilde iki farklı profilde Suriyeli arkadaşlarının olduklarını ifade etmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin bir kısmının kavgacı, geçimsiz ve çoğunlukla sinirli olduklarını belirtirken bir kısmının ise kibar, birbirlerine iyi davranan ve çoğunlukla Suriyeli arkadaşları ile konuştuklarına dair görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö1: Bence bazıları burada öğrenmek için can atıyorlar ama bazıları önemsemiyorlar yani babaları onları zorladığı için buraya geliyorlar. Çoğu Suriyeli arkadaşları ile konuşuyor bazıları Türklerle konuşuyor, zor zoruna Türkçe öğreniyorlar.

Ö3: Yani değişir. Bazıları çok kibar ve akıllı çocuklar bazıları kavgacı zorba içeren çocuklar var.

Ö4: Onlar biraz tenefüslerde kavga ederler. Birbirleriyle bazen güzel iyi davranırlar. Çoğunlukla sinirliler.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerinin ortaya konulmaya çalışıldığı sorunun ikinci boyutu maddi durumlarıdır. Suriyeli öğrencilerin “maddi durumları” hakkında katılımcılardan yönetici ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların tamamı Suriyeli öğrencilerin maddi durumlarının genel olarak düşük düzeyde olduğuna ve maddi durumlarının iyi olmadığına dair görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Maddi durumları şu şekilde; orta ölçekli maddi durumu olan çok az öğrencimiz var, genel anlamda maddi durumu düşük düzeydeler.

ÖG2: Suriyeli öğrencilerin %80’ninin maddi durumu çok kötü, %20 oranında iyi ve üzerinde ortalama. Genellikle kaymakamlıktan yardım aldıklarını biliyorum ya da UNICEF’ten yardım geldiğini biliyorum çok cüzi miktarda... Ama bence harçlık olarak okula getirdikleri harçlık haftada bir gün belki onu da getirmiyorlar. Üzerindeki kıyafet bakımından herhangi bir bakımdan yeterlilikleri yok. Fizyolojik ihtiyaçlarını gideremiyorlar bence, benim gördüğüm kadarıyla bunlar.

ÖG4: Maddi durumları genelde yetersiz zaten bu durumu çocuklarla konuşuyoruz. Genelde Suriye’de iken maddi durumları iyi olup da savaş dolayısıyla tüm mallarına kaybetmiş buraya gelmiş çocuklar.

Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu Suriyeli öğrencilerin maddi durumlarının genellikle kötü olduğunu ve maddi anlamda sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir. Maddi

durumlarını ifade ederlerken katılımcı öğrencilerin çekingен davranışlar sergiledikleri araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö1: Bence bazıları kötü, çok zorlanıyorlar.
- Ö2: Bazıları iyi bazıları kötü. Ama en çoğu kötü.
- Ö3: Bazılarının durumu orta, bazılarının iyi bazıları çok kötü. Genellikle kötü.
- Ö4: Genellikle kötüdür.
- Ö8: Bence bazılarının kötü olabilir. Genellikle başka yerden geldiğimiz için maddi durum biraz kötü.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı sorunun üçüncü boyutu okula uyumlarıdır. Suriyeli öğrencilerin “okula uyumları” hakkında katılımcılardan öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların tamamı Suriyeli öğrencilerin okula ilk geldiklerinde çok zorlandıklarını ve uyum sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Türkçeyi öğrenen geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okula uyum sağlamak daha başarılı olduklarını ifade eden katılımcı görüşleri bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- ÖG1: Yeni kayıt yaptırdıkları zamanda biraz uyum süreci yaşamışlardı. Ama son yıllarda daha iyi bir uyum süreci görüyorum kendi gözlemlerime bakarsam. Ve 5.sınıf öğrencilerimizin uyumlarının daha rahat olduğunu görüyorum. Yani Türkiye’de kalma süreleri ile doğru orantılı.
- ÖG2: Okula uyum sorunu yaşıyorlar benim gözlemlediğim kadarıyla. Bu yöreye alışmış dediğimiz orta kesim var. Bu öğrenciler bir şekilde Türkçeyi öğrenmişler derslere katılabiliyorlar başarı sağlayabiliyorlar, uyum sağlamışlar. Ama Türkçeyi öğrenmede zorluk yaşayanlar, maddi durumu kötü olan öğrenciler ve burada da Suriyeli arkadaşları ile birleşerek kendi kültürünü devam ettirmeye çalışanlar okula uyum sağlayamadılar... Nasıl davranması gerektiğinin farkında değiller çoğu zaman.
- ÖG4: Okula uyumları yeni geldikleri dönemlerde çok zorluk çekiyorlar. Çünkü anladığım kadarıyla Suriye’deki eğitim sistemi ile Türkiye’deki eğitim sistemi birbirinden biraz farklı. Disiplin anlayışından bahsediyorum tabii ki burada. Çocuklar ders esnasında falan biraz uyum problemi yaşıyorlar öğretmenin direktiflerine dinlemektense kendi kafasına göre hareket etme özgürlüğü var zannediyor.

Okula uyum konusunda katılımcı öğrencilerin büyük bir kısmı Suriyeli öğrencilerin uyum sağlamak zorlandıklarını Türkçe bilenlerin okula uyum sağladıklarına, bilmeyenlerin ise uyum sağlamak zorlandıklarına dair görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö3: Bazıları sağlıyorlar bazıları sağlamıyorlar. Ama en çok şu an Türkçe bilenler sağlıyorlar.
- Ö4: Hayır. Bazıları dertsen kaçıyor. Derse geç kalıyor.
- Ö7: Türkçeyi bilenler sağlıyor, bilmeyenler fazla değil, anlaşıyorlar.
- Ö8: Okul geneline baktığımızda uyum sağladıklarını düşünmüyorum. Her zaman böyle sanki Suriyeli arkadaşları ile dolaşıyorlar mesela yani bir Türk arkadaşlarıyla dolaştıklarını görmedim böyle bir topluluk kuruyorlar sadece Suriyelilerle dolaşıyorlar yani okula hiç uyum sağlamamışlar.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı sorunun dördüncü boyutu sosyalleşme süreçleridir. Suriyeli öğrencilerin “sosyalleşme süreçleri” hakkında katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu Suriyeli öğrencilerin okula geldikleri ilk zamanlarda sosyalleşmekte güçlük çektiklerini, asosyal olduklarını, teneffüslerde sosyalleşme süreçlerinde sıkıntı yaşadıklarını fakat uyum sağladıkça, kendilerini okula ait hissettikçe sosyalleşmelerinin olumlu yönde olduğuna ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG1: Tabi ilk geldikleri zaman bir çekingenlik oluyor biraz asosyal tavırlar sergiliyorlar. Ama zaman geçtikçe kendilerine okula ait hissettikçe daha sosyal oluyorlar.

ÖG2: Teneffüslerde genellikle bu öğrencilerin sadece Suriyeli çocuklarla bir arada olduklarını gözlemliyorum. Çok nadir Türklerle birlikte oynadıklarını görüyorum. Bahçede gördüğüm kadarıyla mesela kendilerinin topları var asla Türk öğrencilerin kendi gruplarını almıyorlar. Türk öğrenciler de onları kendi gruplarını davet etmiyorlar bu tarz olumsuz durum var.

Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu Suriyeli öğrencilerin kendi arkadaşları ile yani Suriyeli arkadaşları ile sosyalleştiklerini ifade ederlerken Türkiyeli arkadaşları ile çok fazla sosyalleşemediklerine ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Daha çok Suriyeli öğrenciler kendi aralarında grup oluşturarak daha iyi anlaştıklarını Türkiyeli arkadaşları ile çok fazla anlaşılmadıklarına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşleri bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö2: “Aslında en çok Suriyeliler, Suriyelilerle arkadaşlık kuruyorlar.”

Ö5: “Aralarında iyidir. Türklerle araları biraz kötüdür.”

Suriyeli Öğrencilerin Okula, Arkadaşlarına ve Öğretmenlerine Bakış Açılarına İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine bakış açılarını ortaya çıkarmak için çalışma grubundaki yönetici-öğretmenler ve öğrencilere yönelik görüşme formlarında “*Bu öğrencilerin genel olarak değerlendirdiğinizde okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine bakış açılarını nasıl görüyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelenerek önemli ve özel görülen ifadeler aşağıda özetlenmektedir.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine bakış açılarının ortaya çıkarılmaya çalışıldığı soruda katılımcı yönetici-öğretmenlerin tamamının görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli

öğrencilerin büyük çoğunluğunun okula bakış açılarının olumlu yönde olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin çoğu okula severek gelirken çok azının istemeden zorla okula geldikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Yani okula bakış açıları çok olumlu. Çünkü çeşitli etkinlikler yapılıyor, sportif faaliyetler yapılıyor, belirli gün ve haftalarda çeşitli etkinliklerimiz oluyor.

ÖG1: Çocukların okula bakış açıları genelde pozitif yönde. Çünkü okulu gerçekten seviyorlar.

ÖG3: Genellikle okulu sevenler var. Ama bazıları mesela okula zorla geliyorlar istemeden.

ÖG4: Okulu sevdiklerini düşünüyorum.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine bakış açılarının ortaya çıkarılmaya çalışıldığı soruda katılımcı öğrencilerin tamamına yakınının görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin büyük çoğunluğu okula karşı bakış açılarının olumlu yönde ve okula severek geldiklerini ifade ederken çok azının istemeden zorunda oldukları için okula geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö4: Okulu çok seviyorlar.

Ö6: Okula bazıları severek geliyorlar en azı zorunlu geliyorlar.

Ö7: Okula bakış açıları iyi bazıları okula severek geliyor bazıları da kendi isteği ile gelmiyor.

Ö8: Belki bazılarının kötü olabilir bazılarının iyi bilemiyorum yani. Genel olarak bence okulu seviyorlar.

Ö12: Bazıları okulu seviyorlar bazıları da sevmiyorlar. Çoğunlukla okulu seviyorlar.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin tamamının görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin büyük çoğunluğunun Suriyeli arkadaşlarına bakış açıları iyi ve aralarındaki bağ kuvvetli iken Türkiyeli arkadaşları ile aralarında dışlanma durumları olduğu için bakış açıları ilk zamanlarda olumsuz iken ilerleyen zamanlarda olumlu yönde bir eğilim görüldüğü ifade edilmiştir. Fakat öğrenciler arasında soğuk duvarlar olduğuna ve bu duvarların tam olarak yıkılmadığına, Suriyeli ve Türkiyeli öğrencilerin kendi aralarında aşamadıkları bir duvar olduğuna dair öğretmen görüşleri bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Arkadaşlarına bakış açıları, zaman geçtikçe arkadaşlık ilişkilerinde olumlu bir eğilim görülüyor. Yani zaman geçtikçe, diğer arkadaşlarıyla ilkin kayıt yaptığı dönemden okulun ilk ve orta zaman diliminden okulun sonlarına doğru gittikçe problemler azalıyor.

ÖG1: Okulu sevmelerinin bir nedeni de tabii ki de arkadaşları, arkadaşları ile aralarında çok güçlü bir bağ var.

ÖG2: Okula, öğretmenlerine saygı konusunda yani bilmiyorum ama bizim beklentimizin biraz altında sanırım benim gördüğüm kadarıyla daha az bir saygısı var okula karşı bağlılığı var arkadaşlarını aynı şekilde. Yani daha böyle samimi bir ortamda bulunması gerekirken sanki onları birbirlerinden uzaklaştıran arada bir duvar var. Bütün bu duvarı kendi içlerinde aşamıyorlar. Ama genel olarak iyi yaklaşıyorlar ama bir türlü aralarındaki bu soğuk duvarlar yıkılmadı.

ÖG3: Türkleri sevmemek gibi bir durum yok ama Türkiyeli öğrenciler dışladıkları için bazen hoşlanmıyorlar.

ÖG4: Yani arkadaşları ile ilişkileri bazen sıkıntıya düşüyor o da şöyle oluyor: Irk kavgası hani bizim ülkemizde yaşayan çocukların aileleri ister istemez bu konudaki fikirlerini okul ortamına yansıtıyorlar. Aile Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesine karşysa çocuğa da otomatik olarak yansıyor. Çocuk Suriyelileri istemiyoruz hocam diyerekten böyle bir söylemde bulunuyorlar yani bazen Suriyeli öğrencilerle kavganın tek sebebi Suriye'den ülkemize gelmiş olması bile olabiliyor herhangi bir tartışmadan ziyade.

Katılımcı öğrencilerin yarısının görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin Suriyeli arkadaşlarına bakış açıları olumlu ve aralarındaki arkadaşlık ilişkileri iyi iken katılımcıların diğer kısmının görüşlerine göre Türkiyeli arkadaşları ile aralarında dışlama durumları olduğu için aralarının iyi olmadığı kötü olduğu yönünde ifadelerde bulunmuşlardır. Daha çok Suriyeli öğrencilerin kendi aralarında daha iyi anlaştıklarını Türkiyeli arkadaşları ile çok fazla anlaşılmadıklarına ilişkin katılımcı öğrencilerin görüşleri bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö1: Bence arkadaşlarına bakışları kötü, hep düşünüyorlar Türkler onlara kötülük falan yapacağını düşünüyorlar, evet bazıları böyle düşünüyorlar.
Ö3: Türkiyeli arkadaşları ile küçük anlaşmazlıklar var hocalar onları çözebiliyorlar yani çok büyük sorunlar değil.
Ö4: Arkadaşlarını da görmek için okula geliyorlar. Arkadaşlarıyla iyiler anlaşıyorlar.
Ö7: Arkadaşlarına bakışları iyi bazıları ama bazıları fazla sevmiyorlar Türkiyeli arkadaşlarını.
Ö10: Arkadaş olmuşuz biz onlarla, yani iyi anlaşıyoruz.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin tamamının görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin öğretmenlerini sevdiklerini ve saygı duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Y1: Öğretmenleri onlar için ne kadar çalışma yaptıklarının farkında oldukları için öğretmenlerini seviyorlar. Öğretmenlerine büyük saygı gösteriyorlar.
ÖG1: Öğretmenlerine karşı da tabii ki güçlü bir bağ var. Çünkü seviyorlar derslerini, öğretmenlerini.
ÖG3: Öğretmenleri seviyorlar, saygı da duyuyorlar. Çünkü onlar bizden daha iyiler, öğrencilere karşı daha ilgililer.
ÖG4: Öğretmenlerini de sevdiklerini düşünüyorum. Hatta bir iki yıl kadar önce bir öğrencimiz bir mektup yazmıştı okulu ve öğretmenlerin ne kadar çok sevdiklerine dair. Çünkü öğretmenlerimiz yani bunun bilincinde insanlar, sonuçta öğrencilerimize siz biz ayrımı yapmıyorlar kesinlikle. Tabii ki ekstra ilgilenmeye çalışıyoruz. Çünkü diğer çocuklardan daha farklı bir psikolojileri var. Yani dolayısıyla öğretmenlere karşı negatif bir şey düşündüklerini zannetmiyorum.

Katılımcı öğrencilerin bazılarının görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin öğretmenlerini sevdiklerini ve saygı duyduklarını aynı şekilde öğretmenlerinin de kendilerini sevdiklerini ve ayrım yapmadıklarını, kendi öğretmenlerinden farkının olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin bazıları Suriyeli öğrencilerin öğretmenlerine saygısız davrandığına, öğretmenlerine karşı çok terbiyesiz olduklarına ve iyi davranmadıklarına ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö1: Bence öğretmenler bizim için her şeyi yapıyorlar bazı Suriyeliler tabi böyle düşünmüyorlar.
Ö2: Aslında tüm öğretmenler Suriyelileri seviyorlar, Türkleri de seviyorlar ayırım yapmıyorlar. Fakat bazı Suriyeli öğrenciler, öğretmenlere karşı çok terbiyesizler, iyi davranmıyorlar.
Ö4: Öğretmenlerine saygısız davranmazlar, iyi davranırlar.
Ö5: Öğretmenlerini seviyorlar.
Ö7: Öğretmenlere bakış açıları iyi.
Ö10: Yani öğretmenimiz gibi hissediyoruz, Suriyeli öğretmenimiz gibi yani hiçbir fark yok.
Ö12: Öğretmenlerimizi çok seviyoruz, onlarda bizi çok seviyor.

Suriyeli Öğrencilerle İlgili Okulda Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin bulunduğu okullarda yaşanan sorunları ortaya koymak için çalışma grubundaki yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilere ilişkin ne tür sorunlarla karşılaşmaktasınız?” temel sorusu sorulurken çalışma grubundaki öğrencilere yönelik öğrenci görüşme formunda “Okulunuzda ne tür sorunlarla karşılaşmaktasınız?” temel sorusu sorulmuştur. Yönetici-öğretmen görüşme formunda (a) Dil problemi, (b) Okuma-yazma sorunu, (c) Okul ve sınıf kurallarına uyulmaması, (d) Ders içindeki sorunlar, (e) Akademik başarı (f) Kayıt ve denklik sorunu (Yöneticiye sorulmuştur.), (g) Yabancı Uyruklu Öğrenci Bilgi Sistemi (Yöneticiye sorulmuştur.), (h) Ara sınıflar, (i) Yaş, (j) Uyum sorunları ve (k) Teneffüslerde karşılaşılan sorunlar olmak üzere 11 tane sonda maddeleri ile sorular yöneltmiştir. Öğrenci görüşme formunda ise (a) Okula kayıt olurken, (b) Türkçe öğrenirken, (c) Okuma-yazma, (d) Dersleri anlamakta, (e) Başarısızlık, (f) Yabancı uyruklu kimlik kartı alırken, (g) Ara sınıftan okula başlamak, (h) Arkadaşlarıyla yaş farkı, (i) Uyum sağlamada zorluk ve (j) Teneffüslerde yaşanan sorunlar olmak üzere 10 tane sonda maddesi ile sorular yöneltirilerek verilen cevaplardan önemli görülen kısımlar katılımcıların ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olurken karşılaştığı sorunları ortaya koymak için ilk olarak okula kayıt sorunlarına ilişkin katılımcı yöneticinin (f) Kayıt ve denklik sorunu sonda maddesine verdiği cevaplar incelendiğinde kayıt yaparken Suriyeli öğrencilerin bulunduğu yerleşim yeri olduğu için çok fazla başvuru aldıklarını fakat okulun imkânları yetersiz olduğu için bazı öğrencileri farklı okullara yönlendirmek durumunda kaldıklarına ilişkin sorunları ifade etmişlerdir. Denklik sorunu olarak ise Geçici Eğitim Merkezi’nden gelerek kayıt olmak isteyen iki üç öğrencide denklik sorunu yaşandığını ve sorunun çözümüne yönelik gerekli yönlendirilmelerin yapıldığını ifade etmiştir. Bu konudaki katılımcı yöneticinin görüşleri şöyledir:

Y1: Kayıt ederken burada çok fazla Suriyeli öğrenci olduğu ve Suriyelilerin yaşadığı bir mahalle olduğu için kayıt yaptırırken çok başvuru aldık. Ama okulun imkânları, sınıf sayısı kısıtlı olduğu için bazı öğrencilerin kayıtlarını alamadık. Başka okullara, Milli Eğitime yönlendirdik. Denklik sorunu da Geçici Eğitim Merkezi'nden gelen öğrencilerde oldu. İki üç tane öğrencimiz denklik problemi yaşadılar onlar da Şanlıurfa İl Milli Eğitim Suriyeli öğrencilerin merkezine yönlendirdik. Şu an öyle sıkıntısı olan iki üç öğrenci dışında bir denklik problemi ile karşılaşmadılar.

Suriyeli öğrencileri okula kayıt yaparken karşılaşılan sorunları ortaya koymak için katılımcı yöneticiye sorulan (g) *Yabancı Uyruklu Öğrenci Bilgi Sistemi* sonda maddesine verdiği cevap incelendiğinde sistemde öğrenciyi kayıt yaparken bazı hatalar olduğunu, kullanımı yaygın olduğu halde öğrencilerle ilgili iş yapmak istendiğinde çok yüklenme olunca sistemde hata olduğuna dair sorunları dile getirmiş ve bu durumun iyileştirilmesine yönelik katılımcı öneride bulunmuştur. Bu konudaki katılımcı yöneticinin görüşleri şöyledir:

Y1: Yabancı Uyruklu Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS) ile ilgili aslında kullanımı yaygın, modülde bazen hata oluyor sistemsel hata oluyor. Çok yüklenme var kayıt yapmak, öğrencilerle ilgili bir iş yapmak istediğimizde çok yüklenildiğinde sürekli hata veriyor yani onla ilgili daha da geliştirilebilir yani.

Katılımcı öğrencilerin okula kayıt olurken yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak için öğrenci görüşme formunda yer alan (a) *Okula kayıt olurken* sonda maddesine ilişkin öğrenci görüşlerine göre büyük çoğunluğu okula kayıt yaptırırken sorunlarla karşılaşmadığını ifade ederken çok azı iletişim kurmakta zorlandığı için okula kayıt olurken sorun yaşadığını ifade etmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö3: “Hiçbir zorluk çekmedim.”

Ö8: “Hayır, direk kayıt oldum.”

Ö9: “Hayır, hiç sorun yaşamadım.”

Ö10: “Hayır, direk yani müdür aldı beni.”

Ö11: “Evet, iletişim kurmakta sorun yaşadım.”

Katılımcı öğrencilerin yabancı uyruklu kimlik kartı alırken sorun yaşayıp yaşamadığını ortaya çıkarmak için öğrenci görüşme formunda yer alan (f) *Yabancı uyruklu kimlik kartı alırken* sonda maddesine ilişkin öğrenci görüşlerine göre çoğunluğu sorun yaşamayıp kimliklerini direkt aldıklarını ifade ederken çok uzun süre sıra beklemek zorunda kalan ve ismi yanlış yazılan öğrenciler sorun yaşadığını ifade etmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö1: Aslında ben çok küçüktüm hatırlamıyorum ama bir sorun olduğunu düşünmüyorum.
Ö3: Sorun yaşamadık. Ama yaşımı yazarken yanlış yazdılar.
Ö7: Hayır, sıkıntı yaşamadık.
Ö9: Aslında biz orada bayağı bekledik yani sorunla karşılaştık yani bayağı bekledik saat beşte evden çıktık saat üç buçukta kimliklerin yerinden çıktık.

Okullarda Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (a) *Dil problemi* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamı dil problemi olduğunu hatta bütün sorunların kaynağının bu problemten kaynaklı olduğunu ifade eden görüşlerde bulunmuşlardır. PIKTES kapsamında çalışmalar arttıkça dil problemlerinin ortadan kalkacağına ilişkin yönetici görüşleri yer alırken bazı öğretmenler ileri yaşlarda olan ve Türkiye’de bulunma süresi az olan öğrencilerde özellikle de Geçici Eğitim Merkezlerinden okula gelen öğrencilerde dil problemlerine daha çok rastlandığına ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Y1: Kesinlikle dil problemleri var. Yani 147 tane öğrencimiz var. 147 tane öğrencinin nerdeyse 10- 15 tanesi hiç Türkçe bilmiyor denecek kadar var. Çok iyi bilen var, orta düzeyde bilen var, genellikle öğrenmede gelişim gösteren öğrenciler var. Yani etkinlikler yapıldıkça oyunlar yapıldıkça bizim PIKTES derslerine giren öğretmenlerimiz çalışmalarını arttırdıkça Türkçeleri gittikçe gelişiyor, dil problemlerinin ortadan kalkacağını düşünüyoruz.
ÖG1: Evet, dil problemi özellikle Suriye’den daha geç dönen öğrencilerimizde çok sık karşılaşıyoruz. Çocuk bir yıldır ya da altı aydır Suriye’den döndüğünü söylüyor. Yaş olarak 13-14 yaşında oluyorlar. Bu da dil problemini oluşturuyor.
ÖG2: Dil problemi olduğunu düşünüyorum. Bu ilk başlarda biz ortaokul grubu öğrencilerle çalışıyoruz. 5 sınıfa gelen öğrencilerin büyük bir kısmı Geçici Eğitim Merkezi’nden gelen öğrencilerin büyük kısmı Türkçe öğrenmeden geldiklerinden dolayı bu öğrenciler genelde bir şekilde öğretmenleri ile arkadaşları ile iletişim kuramadılar. O yüzden bu konuda en büyük problemleri bence dil problemleri, dil problemlerinde çok büyük sorun yaşıyoruz.
ÖG4: Tabii ki dil problemi var çocuklar. Aslında çocukların sosyalleşmesindeki en temel problem dil problemi. Çocuğun diğer problemleri de buradan doğuyor çünkü arkadaşları ile öğretmenleri ile iletişim problemleri yaşıyorlar.

Okullarda Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda (b) *Türkçe öğrenirken* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğu arkadaşlarının Türkçeyi öğrenmekte zorlandıklarını ama kendilerinin çok zorlanmadıklarını ifade ederlerken özellikle konuşma konusunda sıkıntı yaşadıklarını ifade eden katılımcılar olmuştur. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö1: “Mesela arkadaşlarım, öğretmen anlatıyor anlamıyorlar zorlanıyorlar.”
Ö3: “Bazıları zorluk yaşadılar.”
Ö9: “Ben zorlanmadım. Bazı arkadaşlarım var zorlandılar yani.”
Ö10: “Konuşma, çok konuşamıyorum.”

Okullarda Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları okuma yazma sorunlarını ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (b) *Okuma-yazma sorunu* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamı öğrencilerin okuma yazma sorunları olduğunu ifade etmişlerdir. Geçici Eğitim Merkezlerinden gelen öğrencilerde daha belirginken ilköğretimi resmî okullarda tamamlayan öğrencilerde bu sorunların çok az olduğunu hatta onların da devamsızlık yaptıklarından dolayı okuma yazma problemi olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Okula geç kayıt yapan ve devamsızlık yapan öğrencilerde okuma yazma probleminin daha fazla olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Öğrencilerin kullanılan alfabenin farklı olmasından dolayı yazı yazmakta güçlük çektiklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Geçici Eğitim Merkezi'nden gelen öğrencilerimiz var, genellikle onlarda yaşıyoruz. Ama ilkokulu burada okuyup da okuma yazma problemi yaşayan öğrenci sayımız çok az. 5. sınıflarda nerdeyse okuma yazma problemi çok az. Hatta ilköğretimden gelen okuma yazma problemi olan birkaç öğrenci var onların da daha önce devamsızlık yaptığı gözüküyor. Yani devamsızlık yaptığı için okuma yazma problemi olan öğrencilerimiz var.

ÖG1: Okula geç kayıt yapan çocuklar olduğunda okuma yazma sorunu yaşayabiliyoruz. Ya da devam sıkıntısı yaşadığı için tam olarak okuma yazmayı sökemediyor.

ÖG2: Bizim ülkemizde, okulumuzda kullanılan alfabe Latin alfabesi. Onlar Arap alfabesini kullanıyorlar. Yani bizim belki sol taraftan sağa doğru giden bir sistem varken onların sağdan sola doğru gidiyorlar. Okuma konusunda da yani tam olarak tam anlamıyla öğrenemedikleri için harfleri karıştırdıklarını düşünüyorum.

ÖG3: Hepsi değil. Bazıları okuma ve yazmada sorun yaşıyorlar.

ÖG4: Derste çok güzel dinliyor konuyu ancak yazıya dökerken problem yaşıyor. Çocuk okumayı bilse de ya da Türkçeyi anlasa da yazı dili farklı olduğu için biraz o konuda problem yaşıyor.

Okullarda Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları okuma yazma sorunlarını ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda sorulan (c) *Okuma-yazma* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğu arkadaşlarının bazısının okuma yazma konusunda sıkıntı yaşadıklarını özellikle okuma yaparken yavaş okuduklarını yazı yazarken harfleri birbirine karıştırdıklarını ya da eksik yazdıklarının fakat kendileri öğrendikleri için çok zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö1: “Mesela yazmayı okumayı bilmiyorlar.”

Ö3: “Mesela kendilerini ifade edemiyorlar. Yazı yazarken bazen harfleri karıştırabiliyorlar ya da eksik yazabiliyorlar.”

Ö4: “Okuduğunda yavaş okurlar.”

Ö5: “İlk başta biraz zorlandık, ilk kayıt olduğumuzda. Sonra, şimdi çok kolay oldu.”

Suriyeli öğrencilere ilişkin okul ve sınıf kurallarına uyum sağlama konusunda karşılaşılan sorunları ortaya çıkarmak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (c) *Okul ve sınıf kurallarına uyulmaması* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamı okul ve sınıf kurallarına uyum sağlamakta zorlandıklarını özellikle okulun ilk zamanlarında kuralları bilmedikleri için sorunlar yaşandığını ifade etmişlerdir. Okul ve sınıf kurallarından sınıfa geç kalmamak, arkadaşların rahatsız etmemek, kavgaya katılmamak, sorunları konuşarak çözmek gibi önemli kurallardan bazıları olduğunu ama Suriyeli öğrencilerin çoğunun olayları şiddetle çözmeye çalıştığını, çoğunun sorunlarını arkadaşlarını rencide ederek arkadaşlarına zarar vererek ya da öğretmenine zarar vererek çözmeye çalıştıklarını ifade eden yani iletişim dilinden ziyade sorunları şiddet içererek ve güç kullanarak çözmeye alışkın olduklarına ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: İlk başta adapte olamadıkları için ve sınıf kurallarını bilmedikleri için çeşitli sorunlar yaşadılar. Ama zaman geçtikçe uyum problemini atlattılar normal bizim öğrencilerimiz gibi oldular yani.

ÖG1: Bazı devam sıkıntısı yaratan çocuklar ya da kişisel problemi olan çocuklar bazı kurallara uymuyorlar okulla ilgili genel ya da sınıfla ilgili kurallara. Burada problemlili çocuklar diğer sınıflarda da mevcut, genel bir problem yani Suriyelilere özgü bir sıkıntı değil.

ÖG2: Bu konuda çok büyük sorunlarla karşılaşıyoruz biz. Okul kurallarımızı belirtiyoruz, sınıfımızda belirli bir kural olduğunu söylüyoruz öğrencilere. Ama bu öğrencilerin bu kuralları benimsemesi belki aileden gelen bir etken, belki daha önceki hayatında Suriye'deki eğitim sisteminin onların üzerinde gösterdiğinden dolayı, bir türlü adapte olamıyorlar o kurallara. Yani bu kurallara sınıfa geç kalmama, arkadaşların rahatsız etmeme, kavgaya katılmama, sorunları konuşarak çözmeye burada bizim en büyük kurallarımız da bazıları. Ama bu öğrenciler maalesef çoğu olayı şiddetle çözmeye çalışıyorlar çoğu sorunlarını arkadaşlarını rencide ederek arkadaşlarına zarar vererek ya da öğretmenine zarar vererek çözmeye çalışıyorlar. O yüzden sınıf kurallarına uyum sağlayamadıklarını düşünüyorum.

ÖG4: Kurallara uymakta evet biraz problem yaşıyorlar. Anladığım kadarıyla Suriye'de biraz şiddetle çözülmüş böyle şeyler disiplin kısmı. Biz burada iletişimsel bir dili kullanıyoruz; bunu yapmanız uygun değil yasak demek yerine bunu kullanıyoruz. İşte ne bileyim oturma düzeni bozulmasın gibi. Çocuklar bu konuda biraz problem yaşıyorlar. Hatta bazen şöyle düşünüyorum; bazı şeyleri şiddetle çözmeyi öğrendikleri için iletişim dili başarısız mı kalıyor yanlarında.

Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ders içinde yaşanan sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (d) *Ders içindeki sorunlar* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların neredeyse tamamı Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeyen ve ders başarısı düşük öğrencilerin dersi anlamakta güçlük çektikleri için motive olamayarak derse karşı ilgisiz olup derste sıkılarak arkadaşlarını rahatsız edip sorun çıkardıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun derste öğretmenin ve dersi dinleyen öğrencilerin dikkatini dağıtan bir unsur olarak görülürken yönetici tarafından öğrencileri derse katmak için çeşitli etkinlikler yapıldığını bu şekilde derse katılımlarını sağlamaya çalıştıklarını ifade eden görüşlere yer verilmiştir. Bir

katılımcının görüşüne göre belki de derste işlenen konular Suriyeli öğrencilerin işine yaramayacak bilgiler olacağı için dersi dinlemek istememelerinin kendisine normal geldiğini ifade etmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Ders içinde ders başarısı düşük olan öğrenciler genelde derste motive olamıyorlar. Türkçe bilmeyen öğrencileri derste tutmak zor oluyor bunları da aşmak için PIKTES öğretmenlerimizle beraber bunlara ayrıca çeşitli çalışmalar yapıyoruz. Hani derste tutmasını sağlıyoruz, etkinliklere, çalışmalara, derse katılmasını sağlayacak etkinlikler yapıyoruz.

ÖG1: Ders içinde çocuk Türkçeyi eğer tam olarak bilmiyorsa ve anlamıyorsa derse karşı ilgisiz olabiliyor ve ders içinde sıkıntı yaratabiliyor. Ama anladığı sürece çocuk, hevesli bir şekilde dinleyip derste adapte oluyor.

ÖG2: Ders içindeki bence en büyük sorun; dersi anlayamadıkları için öğretmenin derste ne anlatmak istediklerini kavrayamadığı için derse motive olamıyorlar. Bu yüzden derse katılım noktasında zorluk yaşıyorlar. Çünkü bizim en büyük, öğrencilerimizin isteği ise şu iken “Öğretmenim bu ders benim ne işime yarayacak” düşüncesi varken daha biz kendi yerel öğrencilerimize Türk öğrencilerimize bunu kabul ettiremezken Suriyeli öğrencilerin dersi kabul edilmemesi veya işte dersi dinlemek istememesi çok normal geliyor bana. Çünkü belki onun hiçbir zaman işine yaramayacak bu bilgiler.

ÖG4: Her çocuğun dil seviyesi aynı değil Suriyeli öğrencilerde, dilimize anlamakta çok zorlanan öğrenciler bir süre sonra derste sıkılıp farklı şeylerle ilgilenip arkadaşlarını rahatsız edebiliyorlar. Bu da hem dersi dinleyen çocuğun hem de öğretmenin gerçekten çok büyük dikkat dağıtıcı bir unsur olarak görülüyor.

Suriyeli öğrencilere ilişkin karşılaşılan sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (e) *Akademik başarı* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunun görüşlerine göre Türkçe bilen öğrencilerin akademik olarak daha başarılı olduğunu ifade edilirken özellikle sayısal derslere daha çok ilgilerinin olduğuna ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Yönetici görüşüne göre ise denemelere göre çok başarılı, orta ve düşük düzeyde öğrenciler bulunduğu daha çok 5 ve 6. sınıf düzeylerinde daha başarılı öğrenciler olduğu ifade edilmiştir. Akademik başarının hem öğretmenin hem de öğrencinin verdiği emekle doğru orantılı olduğuna ilişkin görüşler bulunurken bu öğrencilerin bir türlü dili, dersleri, müfredatı öğrenemediklerinden dolayı belirli bir başarı seviyesi üzerine çıkamadıklarına ve genellikle sınav kâğıtlarının boş olduğuna, hiçbir şey yapamadıklarına ilişkin görüşler yer alırken yapılan kurs ve çalışmaların yeterli olmadığına ilişkin ifadeler de bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Akademik başarısı çok iyi olan öğrencilerde var denemelerde. Deneme sınavlarında özellikle 5’lerde, 6. sınıflarda dereceye giren öğrencilerimiz var orta düzeyli, orta sıralarda öğrenciler olduğu gibi akademik başarısı düşük olan dersleri kötü olan öğrencilerimiz de var.

ÖG1: Çocukların sayısal derslere daha bir ilgisi var ve akademik olarak o dallarda daha başarılılar. Tabi Türkçe ile ilgili de bayağı bir yol kat ediyorlar. Yani çocuğun başarısı aslında verdiği emekle ve bizim çabalarımızla doğru orantılı olduğunu düşünüyorum.

ÖG2: Bu öğrenciler bir türlü dili, dersleri, müfredatı öğrenemediklerinden dolayı belirli bir başarı seviyesi üzerine çıkamıyorlar. Okul içerisinde yapılan deneme sınavlarında veya öğretmenlerin kendi yaptığı yazılı sınavlarda en büyük sorunu Suriyeli öğrencilerin genellikle sınav kâğıtlarının boş olmasından ve hiçbir şey yapamamalarından kaynaklı olduğu görülüyor. Bunun çözümüne yönelik bazı kurslar ve çalışmalar var ama şimdiye kadar yeterli olduğunu görmedim.

ÖG3: Bazıları çok iyidir. Türkçeyi öğrenenlerin daha başarılı olduğunu düşünüyorum.
ÖG4: Akademik başarının da temelinde ben yine dil problemi olduğunu düşünüyorum.

Suriyeli öğrencilerin okullarda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda sorulan (d) *Dersleri anlamakta* (e) *Başarısızlık* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeyenlerin kelimeleri anlamadıkları için konuyu anlayamadıklarını, dersleri anlamakta güçlük çektiklerini hatta dersi dinlemeyerek arkadaşları ile konuşup etrafına bakanların olduğunu ifade ederlerken özellikle bazı dersleri anlamakta ön bilgilerinin eksikliğinden dolayı zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu yüzden bazı derslerde başarısızlık yaşadıklarını ve sınavlardan çok düşük puanlar alanların olduğuna dair görüşlerine göre yer verilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

- Ö1: Evet güçlük çekiyorlar. Başarısızlıkla karşılaşıyorlar. Sınavlardan bazıları 5, 10 alanlar var.
Ö2: Bazıları güçlük çekiyorlar, bazıları hiç de dinlemiyorlar arkadaşları ile konuşuyorlar. Başarısızlık yaşıyorlar.
Ö3: Evet. Mesela hoca anlatıyor mesela bazı kelimeleri anlamıyor, konuyu anlayamıyor yani kavrayamıyor.
Ö4: Anlamıyorlar dersleri. Türkçe az bildiği için konuları anlamıyorlar.
Ö6: Bazıları dersi dinlemiyorlar, başka etrafına bakıp gezip öğrenmiyorlar.
Ö9: Aslında ben derslerde anlıyorum ama 5. sınıfta yani Türkçe'm iyi değildi. Daha önceki yıllarda anlayamadığım için ön bilgi eksikliğinden dolayı zorlanıyorum.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaşılan sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (h) *Ara sınıflar*, (i) *Yaş*, (j) *Uyum sorunları*, (k) *Teneffüslerde karşılaşılan sorunlar*, öğrenci görüşme formunda ise sorulan (h) *Ara sınıftan okula başlamak* (i) *Arkadaşlarıyla yaş farkı* (j) *Uyum sağlamada zorluk* (k) *Teneffüste yaşanan sorunlar* sonda maddelerine yönelik sorulara verilen cevaplar incelendiğinde ilk olarak yönetici-öğretmen görüşme formunda yer alan (h) *Ara sınıflar* sonda maddesine yönelik katılımcıların çoğunun ara sınıftan başlayan Suriyeli öğrencilerin bütün kademelerde eğitim görmeden başlamasından dolayı uyum sorunlarının arttığına ve akademik başarılarının düşük olduğuna ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Katılımcıların çoğu tarafından akademik başarının düşük olmasında önceki kademelerde eğitim almadıkları için ön bilgilerinin eksikliği etkili olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar genelde yaş olarak sınıfındaki arkadaşlarından büyük oldukları için kendilerinden küçük öğrencilerle aynı sınıfta okumak zorunda kaldıklarına dair sorunları da ifade etmişlerdir. ÖG2 katılımcısı tarafından ara sınıflarda gelen öğrencilerin genellikle önceki öğrendiklerini yıkamadıklarına ve ileriye ket vurdıklarını, ne yeni bir şeyler öğrendiklerini ne de eskiye dönebildiklerini, sürekli bocaladıklarını ifade ederken yaşanan sorunlara dair

görüşlerine yer verilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Bizim asıl başarısız diye tabir ettiğimiz öğrenciler genellikle Geçici Eğitim Merkezi'nden geldikleri için 6, 7 ve 8. sınıfa direk başlattığımız öğrencilerin akademik başarıları düşük oluyor. Burada bütün kademeleri görmeden direk üst kademeleri görünce bu sefer akademik anlamda zorlanıyor ve derslerde ders başarısı düşüyor. Bununla beraber uyum sorunları da artıyor yani. Biraz daha belirgin gözüküyor yani. Bütün kademelerde eğitim görmedikleri için Türkçe, matematik gibi dersler basamak gibi düşünürsek ilk kademelerde görmediği konular sonraki yıllarda ayrıntı denilebilecek konuları yapamıyorlar. Yani ön bilgi olarak zorluk yaşadıklarını düşünüyorum.

ÖG2: Bence ara sınıftan başlayanlar şöyle; benim gözlemlediğim kadarıyla ilkokuldan 1. sınıftan başlayan öğrenciler daha rahat adaptasyon sürecine giriyorlar. Çünkü ilkokula burada başlamışlar, okul kültürünü burada öğrenmişler. Öğretmen derse geldiğinde işte ayağa kalkmak, sınıfı temiz ve düzenli bırakmak veya arkadaşlarıyla nasıl iletişim kurmaları gerektiği bu okullarda başlıyor daha kolay olduğunu düşünüyorum. Ama ara sınıflarda gelen öğrenciler genellikle önceki öğrendiklerini yıkamıyorlar. Sanki eğitimde ileriye ket vurma tarzı düşünce var. Hani yeni bir şeyler öğrenmeyi kabul edemiyorlar ne yeni bir şeyler öğreniyorlar ne de eskiye dönebiliyorlar. Sürekli bir arada kalma, bocalama evresi yaşadıklarını gözlemliyorum ben.

ÖG4: Gelen çocuklar genelde 6 ve 7. sınıflara uygun olarak gelmiyorlar. Genelde büyük yaşta olarak geliyorlar kendilerinden küçük çocukların olduğu sınıfta okumak zorunda kalıyor.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda sorulan (h) *Ara sınıftan okula başlamak* maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunun görüşlerine göre ara sınıftan okula başlayanların okula uyum sağlamada sorunlar yaşadığına, zorlandıklarına ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö5: Mesela Suriye'deyken 5. sınıf falan buraya geldiğinde mesela 9'dan başladı. Biraz zorluk çekiyor. İlk başta uyum sağlaması için yani biraz alışması gerekiyor.

Ö9: Aslında ben yaşma göre geldim ama bazı arkadaşlarım var dediğiniz gibi oldular bayağı problem yaşadılar, bayağı sorun yaşadılar.

Ö10: Ben Türkçe öğreneceğim o yüzden geldim bu okula... Bu yıl geldiğim için biraz sıkıntı yaşıyorum.

Ö11: 7. sınıftan okula başladım. Biraz zorlandım.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaşılan sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (i) *Yaş* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğu Suriyeli öğrencilerin okula geç başlamasından dolayı yaş olarak büyük olduklarını, arkadaşları ile yaş farkının sınıf içerisinde uyum sorunları yarattığına dair görüşlere yer verilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: 5, 6 ve 7'lerde de ben belirgin bir yaş farkı görmedim sadece 8. sınıftaki öğrencilerimiz Geçici Eğitim Merkezi'nden geldikleri için yaş problemleri yaşadılar.

ÖG1: Ara sınıflara giden öğrencilerin arasında yaş olarak bazen uyumlu olmaması sınıf içerisinde sorun yaratabiliyor. Bu da tamamen çocuğun okula geç kayıt yapması ile alakalı.

ÖG3: Evet, biraz sorun var. Daha büyükler yaş olarak.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda sorulan (i) *Arkadaşlarıyla yaş farkı* maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların bazısı yaş olarak sınıf arkadaşlarından büyük olduklarını ifade ederlerken bazıları da hemen hemen aynı yaşta olduklarına dair görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö3: Mesela ben bir sınıf kaybettim için mesela benim arkadaşlarım hepsi benden küçük bunun için yaş farkı var.

Ö5: Evet vardır. Daha büyükler. Çünkü mesela Suriye’de savaşın yüzünden okumayıp da buraya geldiler. Mesela Suriye’de 1. sınıfı okumamış 2. 3. sınıfı okumamış buraya geldiğinde 4. sınıf olması gerekirken 1. sınıftan başlıyor. Biraz büyük oluyor o sınıfta.

Ö10: Ben 14 yaşımdayım onlar da aynı fark yok.

Ö12: Hayır, hepimiz aynı yaşıyız.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaşılan sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (j) *Uyum sorunları* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu Suriyeli öğrencilerin çoğunun uyum sorunları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Okul disiplin kurallarına uyum sağlamakta kendi yaşıtı olmayan ve dilini bilmediği öğrencilerle bir arada oldukları zaman sınıf içerisinde ve oyunlar oynarken oyun kuralları farklı olduğu için sıkıntılar yaşadıklarına ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG1: Çocuk mesela kendi akranları ile aynı sınıfta bulunamıyor. Ya akranlarından büyük oluyor ya da farklı sınıflarda olduğu için mesela kampta sadece Suriyeli öğrencilerle ders görüyor bir anda kendi yaşıtı olmayan ve dilini bilmediği öğrencilerle bir arada olduğu zaman bu tür sıkıntılar yaşayabiliyor.

ÖG2: Uyum sorunları bulunmaktadır. Çünkü bu öğrenciler, mutlaka burada bir hayat düzenini kurmaya çalışıyorlar. Yeni bir düzen, yeni bir çevre kurmaya çalışıyorlar. Bu çevreyi kurarken de ister istemez yani bu yörenin kurallarına bu yörenin insanlarına muhatap olacaklar... Bu öğrencilerin kendine göre kuralları var gelenekleri var kendilerine göre bazı tabuları var. Mesela bu öğrenciler bu bir oyun kuracakken oynayacakken onların oradaki oyunları başka cezaları başka buradaki öğrencilerin cezaları kuralları başka. O yüzden bir türlü orta yolu bulamıyorlar ve sürekli uyumsuz sorunlar oluşuyor. Benim gördüğüm kadarıyla.

ÖG4: Uyum sorunları olarak okul disiplin kurallarına uymak sağlamakta sorun olduğunu düşünüyorum tabii sağlayan var ama çoğunun uyum sağlayamadığı düşünüyorum.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda sorulan (j) *Uyum sağlamada zorluk* maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğu uyum sağlamakta zorlandıklarını ifade ederken bazısı okulun ilk zamanlarında okulun özelliklerini bilmedikleri için zorlandıklarını sonra Türkçeyi öğrenince uyum sağladıklarına ilişkin görüşlerde bulunmuşlardır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö1: Okul kurallarını bilmedikleri için sorun yaşıyorlar.

Ö2: Mesela anlamıyorlar, dersi anlamak istiyorlar ama anlamıyorlar. Dersleri anlamakta zorlanıyorlar. Hatta çok zor anlıyorlar. Anlayanlar da çok az. Öğrenmek isteyenler bir kere dinliyor anlamıyor diyor ki ben hiç anlamayacağım, hiç dinlemiyor böyle oluyor.

Ö5: Alışmada ilk başta, okula katıldığında zorluk çekiyor, sonra Türkçeyi öğrendikçe alıyor.

Ö10: Tabi zorlandık çünkü okulu daha bilmiyorduk, okulun özelliklerini bilmiyorduk alışamadık hemen.

Ö12: İlk aylarda zorlandım ama sonra alıştım.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaşılan sorunları ortaya koymak için yönetici-öğretmen görüşme formunda sorulan (k) *Teneffüslerde karşılaşılan* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğu teneffüslerde çeşitli sorunlar yaşandığını ifade etmişlerdir. Bu sorunlardan bazıları; Türkçe bilmeyenlerin çekingen olduğu, çekingen olanların akran zorbalığına maruz kaldıklarını, teneffüslerde kavgaya, küfür, şiddet, vurma, itme gibi sürekli şikâyetler olduğunu, genellikle kendi başlarına kaldıklarında sürekli sorunlar çıktığını ve kendi aralarında kontrolün olmadığına yönelik görüşlere yer verilmiştir. Teneffüslerde genelde diğer sınıflarda ya da kendi sınıf arkadaşlarıyla bir çatışma içerisinde olduklarına ve bunun sebebinin dışlanmışlığın vermiş olduğu hırçınlık, öfke olduğuna yönelik öğretmen görüşleri yer almaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG1: Teneffüslerde çocuklar ilk aşamada biraz çekingen oldukları için biraz akran zorbalığına maruz kalabiliyorlar, çekingen davranabiliyorlar. Kendini okula ait hissettikten sonra daha rahat tavırlar sergiliyorlar ve bahçeye rahat şekilde çıkabiliyor ya da kantinde gidip eğer Türkçeyi iyi ifade edebiliyorsa istediklerini Türkçe söyleyip alabiliyorlar yani gözlemlerin bu şekilde.

ÖG2: Teneffüslerde yani bilmiyorum en çok bizim en çok karşılaştığımız sorun şikâyetler üzerine oluyor. İşte lakap takma, küfür etme, vurma veya işte öğrencilerin dersten kaçmak için çabaları bu tarz yaptıkları davranışlar görüyorum. Yoksa sanki çok fazla kendi canlarının değeri yok gibi kendi yaptıklarının, kendi üzerindeki değeri yok gibi camdan sarkmalar, arkadaşını itmeler ve sonucunu düşünmeden yani arkadaşına bir şey olur mu, zarar verir miyim düşüncesi yok. Genellikle boş bırakılan zamanlarda kontrolün olmadığı zamanlarda bu tarz sorunlar ortaya çıkıyor.

ÖG4: Teneffüslerde genelde diğer sınıflarda ya da kendi sınıf arkadaşlarıyla bir çatışma içerisinde. Bunun da sebebi şu aslında ben öyle düşünüyorum; diğer çocuklar maalesef bu çocukları biraz dışlıyorlar. Dışlanmışlığın aslında haklı isyanı çocukta kavgayla gürültüyle dile getiriyor. Yani çünkü bir oyun oynanıyor mesela erkek çocukları futbol oynuyorlar. Ve Suriyeli çocuklar gelsin istemiyor bazı arkadaşları. Bu durumda ne yapıyor çocuk burada madem ben oynayamıyorum deyip küçük bir çocuk olduğu için hırçınlığını ve öfkesini kavgaya dile getiriyor. Teneffüslerde sürekli bu kısmını yaşıyoruz yani.

Suriyeli öğrencilere ilişkin okulda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak için öğrenci görüşme formunda sorulan (k) *Teneffüste yaşanan sorunlar* sonda maddesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunun Suriyeli öğrenciler ile Türkiyeli öğrenciler arasında gruplaşma olduğuna, teneffüslerde sürekli kavgaya ettiklerine, büyükler tarafından özellikle kantin sırasında ve oyun oynarken akran zorbalığına yönelik

görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Ö2: Türklerle Suriyeliler kavga ediyorlar bazen. Hep Türkler Türklerle, Suriyeliler Suriyelilerle yani gruplaşma oluyor.

Ö3: Kantin sırasında büyükler geliyorlar bizi ittirip sıramızı alıyorlar bu sorunlarla karşılaşıyoruz. Bazı büyük öğrenciler sekize gidenler küçükleri vuruyorlar beşleri filan bu yüzden zorluk çekiyoruz. Hem Suriyeliler hem Türkiyeliler her ikisi de zorbalık uyguluyor.

Ö4: Suriyeliler bir de Türkiyeliler birbirlerine kavga ederler, bağırırlar falan.

Ö6: Bazıları kavga ediyorlar sorun çıkarıyorlar okulda.

Ö7: Kantinde sırayla almıyorlar eşyalarını, kavga ederek alıyorlar. Teneffüste de hepsi ya kavga ya toplarını çalıyorlar böyle şeyler.

Suriyeli Öğrencilerin Okuldaki Sosyalleşme Süreçlerinde Karşılaştıkları Zorluklara İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ortaya çıkarmak için çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “*Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında neler düşünüyorsunuz?*” temel sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda “*Okulunuza devam ederken ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?*” temel sorusu sorularak (a) *Kültürel farklılıklar*, (b) *Arkadaşlık kurmak*, (c) *Kendini ifade etmek*, (d) *Akran zorbalığı*, (e) *Şiddet*, (f) *Maddi yetersizlikler*, (g) *Çocuk işçiliği* ve (h) *Okul terki olmak* üzere sekiz sonda maddesi sorularak katılımcıların verdiği cevaplardan önemli görülen kısımlar kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında ilk sonda (a) *Kültürel farklılıklar* maddesine ilişkin yönetici-öğretmen görüşlerine göre büyük çoğunluğun Suriyeli öğrencilerin kültürel olarak farklılıklardan dolayı uyum sağlamakta güçlük çektiklerini ifade ederken ÖG1 çok fazla kültürel farklılık olmadığı için hemen adapte olduklarına dair görüşlerini bildirmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin çoğunluğuna göre kültürel olarak çok fazla fark olmadığını dilden kaynaklı farklılıklar olduğuna yönelik görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Kesinlikle zorluklar yaşadılar. Çünkü geldikleri yerin ayrı bir kültürü, buranın çok ayrı bir kültürü var.

ÖG1: Kültürel farklılıklar Viranşehir için söylersem çok da bir farklılık olduğunu düşünmüyorum. Çünkü burada da bir Arap kültürü mevcut olduğu için çocuklar çabuk adapte olabiliyorlar. Tabii ki de dilden kaynaklı ve bazı Türkiye’nin kültürel farklılıkları var. Ama çok büyük farklılıklar olmadığı için çocuklar çabuk adapte oluyorlar.

ÖG2: Suriyeli öğrencilerin bu okula gelirken kendi üzerinde bulundukları belli bir düşünceleri var, ailelerinin öğretileri var. Ailesi diyor ki mesela arkadaşlarına karşı şu şekilde

yaklaşacaksınız mesela kız öğrencilerimizde... Dikkat çekici kıyafetler giyip çevresinin dikkatini çekmeye çalışan öğrenciler var... Bu yüzden kız öğrencilerin kendi aralarında çatışmalara neden oluyor; bir grup dikkat çekiyor, bir durup pasif kalıyor veya onu kıskanıyor benim gözlemlediğim bunlardı. Bu tarz sorunlar oluyor diye düşünüyorum.

ÖG4: Kültürel farklılık tabii ki var. Mesela bizim kültürümüzde farklı bayramlar var, farklı özel günler var. Mesela çocuk daha önce bunu hiç kutlamamış mesela 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı belki çocuğun ülkesinde Cumhuriyet Bayramı diye bir şey yok belki farklı tarihte kutlanan bir şeyler var.

Ö3: Biz sınıfta Arapça konuşunca bazı arkadaşlarımız rahatsız oluyor böyle bir kültürel fark var.

Ö8: Yani burada çok uzun süre kaldığım için böyle bir şey görmüyorum.

Ö11: Hayır. Ama dil farkı var sadece.

Ö12: Aynı, hepsi aynı hiç farkı yok.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında (b) *Arkadaşlık kurmak* sonda maddesine ilişkin yönetici-öğretmen görüşlerine göre ÖG3 haricinde bütün katılımcılar Suriyeli öğrencilerin dil konusunda problem yaşadıklarından dolayı Türk arkadaşlarıyla arkadaşlık kurmakta güçlük çektiklerini ifade ederken daha çok Suriyeli arkadaşları ile arkadaşlık kurduklarına ve bunun sebebinin birbirlerini daha iyi anlayabildiklerinden dolayı olduğunu ifade etmişlerdir. ÖG3 ise arkadaşlık kurarken zorluk çekmediklerini dair görüşlerini bildirmiştir. Katılımcı öğrencilerin görüşlerine göre çoğunluğu Türkçe bilmediklerinde dışlandıklarını ve kimsenin kendileri ile arkadaş olmak istemediklerini, Türkçeyi öğrenince arkadaşlık kurabildiklerini genelde Suriyeli öğrencilerin birlikte arkadaşlık yaptıklarını, Türkiyelilerle arkadaşlık yapmanın zor olduğunu ifade ederken bir kısmı arkadaşlık kurmakta zorlanmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG1: Eğer çocuk kendini ifade edemiyorsa yani Türkçeye hâkim değilse arkadaşlık kurmakta zorlanıyor. Ama birazcık olsun Türkçeyi öğrendikleri zaman direkt kendi akranlarıyla Türkçe iletişim kurup Türk öğrenciler ile hemen iletişime geçmeyi gayret gösteriyorlar.

ÖG2: Arkadaşlık kurmakta zorluk yaşıyorlar. Çünkü bu arkadaşlık kurarken onları fedakârlık yapmalarını gerektiren bazı durumlar var. Bazen kendi içlerinde alttan alınması gereken durumlar ile karşılaşıyorlar, empati kurulması gerekiyor, fedakarlık yapılması gerekiyor, karşıdakinin sıkıntısını dinlemesi gerekiyor.

ÖG3: Arkadaşlık kurarken bir zorluk çekmiyorlar.

ÖG4: Arkadaşlık kurmakta da yine dilin etkili olduğunu düşünüyorum. Genelde Suriyeli öğrenciler Suriyelilerle arkadaşlık yapmayı seviyorlar. Çünkü aralarında hiçbir dil problemi yok çünkü her şakayı ortak bir şekilde anlayabiliyorlar.

Ö2: Aslında Suriyeli olduğum için okumam, yazmam, konuşmam çok zayıftı birazcık vardı ama çok zayıftı diye hiç kimse benimle arkadaşlık yapmıyordu. Daha sonra Türkçeyi öğrenince aslında herkes benimle arkadaş olmaya başladı çok mutlu oldum hatta.

Ö4: Arkadaşlık kurarken onlar bizleri anlamaz biz de onları anlayamayız böyle sorunlar yaşayabiliriz.

Ö5: Genellikle Suriyeliler kendi çevresinde birlikteler, Türkiyelilerle arkadaşlık kurmak için biraz zorluk çekiyorlar.

Ö9: İlk başlarda hiç kimse benim arkadaşım olmak istemiyordu çünkü ben Suriyeliydim. Şu an aramızda çok iyi.

Ö12: Arkadaşlık kurarken hiç zorlanmıyorum.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında (c) *Kendini ifade etmek* sonda maddesine ilişkin yönetici-öğretmen görüşlerine göre katılımcıların tamamı öğrencilerin kendilerini ifade ederken çoğu zaman güçlük çektiklerini bildirmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin bir kısmı Suriyeli arkadaşlarının Türkçe kelimeleri karıştırdıklarını, konuşmakta ve kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bir kısmı ise Türkçe bilenlerin kendilerini ifade edebilirken Türkçe bilmeyenlerin kendilerini ifade edemediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

ÖG1: Çocuklar bazen doğru cümleyi kuramadıkları zaman ya da bir kelimeyi takıldıkları zaman kendini ifade etmekte zorlanıyorlar. Ama aslında temelde günlük yaşamda ifade edebiliyorlar. Artık Türkçeye hâkimler ama ilk aşamada tabii ki de özellikle Türkçedeki bazı fiiller Türkçenin cümle yapısının Arapçadan farklı olması bunlar çocuğun düşündüğünü aktaramamasında biraz sıkıntı yaşıyor.

ÖG2: Kendini ifade edemiyorlar bence çoğu zaman.

ÖG3: Özellikle küçükler kendini ifade ederken çok zorluk çekiyorlar. Kendini anlatmasını istediğimizde bir şey bilmiyorlar, kendini ifade edemiyorlar.

Ö3: Evet. Bazı Suriyeli arkadaşlarım zorluk çekiyorlar kelimeyi tam olarak söyleyemiyorlar.

Ö4: Ben hiç zorluk yaşamıyorum. Ama Suriyeli arkadaşlarım zorluk yaşıyorlar, Türkçeyi bilmedikleri için.

Ö9: Bazen sorunlar oluyor ama genellikle hayır.

Ö11: Konuşmak çok zor geliyor bana.

Ö12: Kendimi ifade edebiliyorum.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında (d) *Akran zorbalığı* ve (e) *Şiddet* sonda maddelerine ilişkin yönetici-öğretmen görüşlerine göre katılımcıların tamamı özellikle erkek öğrencilerin akran zorbalığı, lakap takmak, kötü söz söylemek, rencide etmek, oyundan dışlamak, kıskançlık ve şiddet içerdiklerine ilişkin görüşlerini bildirmişlerdir. Katılımcılardan ÖG2 öğrencilerin yaşadıkları zor süreçlerden kaynaklı olarak sorunların konuşularak değil de güç kullanılarak kişiyi zor durumda bırakarak çözebileceğini düşündüklerini ve birbirlerine karşı acımasızca davrandıklarını gözlemlediğini ifade etmiştir. Katılımcı öğrencilerin bazıları büyüklerin küçüklere kötü davrandığına, Suriyeli öğrencileri dışlayan arkadaşları olduklarına, kendilerine kötü sözler söylediklerine ilişkin görüşlerini ifade ederken bazıları da Suriyeli öğrencilerin oyun oynarlarken sürekli şiddet içerdiklerine ve kötü oyunlar oynadıklarına ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Öğrenciler arasında sıkça karşılaşılan lakap takma, işte bir etkinlikten veya oyundan birini dışlama, bu tarz şeyleri biz çok gördük zamanla onlar da bunun farkına varıp uyum sağladıkça bu tür durumlar azaldı.

ÖG1: Akran zorbalığı Suriyeli öğrencilerin kendi arasında yaşıyorlar mesela son sınıf öğrencileri ile ondan daha düşük sınıflardaki öğrenciler arasında oluyor. Erkeklerde şiddet maalesef görüyoruz hani engel olmaya çalışsak bile. Ama aslında içlerindeki o öfkeyi de belki de atıyorlardır... Kız öğrencilerde de ara ara olabiliyor. O da kıskançlık bazlı.

ÖG2: Bizim okulumuzdaki en büyük sıkıntılardan bir tanesi akran zorbalığı. Suriyeli öğrenciler de bu daha fazla olduğunu düşünüyorum.

Ö2: Bize Suriyeliler diyorlar, kötü laflar söylüyorlar. İyi davranmıyorlar.

Ö3: Teneffüslerde büyükler, küçüklere karışıyorlar.'

Ö4: Suriyeli arkadaşlarımız kötü oyunlar oynuyorlar. Birbirlerine yanlış söz söylüyorlar.

Ö6: Nasıl diyeceğim bilmiyorum. Suriyeliler şiddet içeriyorlar. Hep oyun oynarken.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında (f) *Maddi yetersizlikler*, (g) *Çocuk işçiliği* ve (h) *Okul terki* sonda maddelerine ilişkin yönetici-öğretmen görüşlerine göre katılımcıların tamamı Suriyeli öğrencilerin maddi durumlarının iyi olmadığını, bu yüzden ailelerine katkı sağlamak için çocuk işçi veya mevsimlik işçi olarak çalışan öğrenciler olduğunu her ne kadar okula devamlarını sağlamak için velilere ulaşılsa da okula devam etmeyen öğrencilerin olduğuna ve okul terki yaşadıklarına özellikle de kız çocuklarında okul terki bulunduğu ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu maddi yetersizlik yaşadıklarını belirtmiş ve bu nedenle çalışmak zorunda kalan arkadaşlarının bulunduğunu ve çeşitli işlerde çalışarak okula gelemediklerini ifade eden görüşler bulunmaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Maddi durumları çok az orta düzeyde, maddi durumu çok iyi olan öğrencimiz yok. Suriyeli öğrencilerimizin maddi durumları yetersizler. Başka yerlerde mendil satan, su satan öğrencilere biz dışarıda rastlıyoruz. Çocuk işçiliğinden dolayı okulu terk eden devamsızlık yapan öğrencilerimiz var. Bu da ailenin maddi durumunun gerçekten çok kötü olmasından kaynaklanıyor. Veli bizimle konuştuğu zaman maddi durumuna hak verebiliyoruz yani.

ÖG1: Yani çocuk eğer maddi sıkıntı yaşıyorsa cebinde harçlık olmuyorsa çekimser oluyor, sosyalleşemiyor. Derse bile bazen yansıyabiliyor çocuk okula bile gelmek istemeyebiliyor maalesef. Çocuk işçiliği yani ben okulda birkaç öğrencinin de maalesef dönem ortasında bazen dönem başında şahit oldum. Anne baba yetersiz koşullardan dolayı çocuklarını çalıştırıyor. Bu da çocuğun okula devamını imkânsız hale getirdiği için çocuk tamamen bir yetişkin gibi davranmak zorunda kalıyor ve sosyalleşme olarak yani sosyal hayatı bitiyor ve çocuğun da sosyalleşme süreci burada sona eriyor maalesef. Eğer çalıştığı iş yeri okulumuza yakınsa aslında çocuk yine elinden geldiğince sosyalleşmeye çalışıyor ama maalesef ki çalıştığı için o eski sosyalleşme süreci de yaşanmıyor.

ÖG2: Bence zorluklar yaşıyorlar. Çünkü okul çıkışında çalışan öğrenciler var okulumuzda yani daha sonra okula gelirken harçlık bulamayanlar belki kahvaltı yapamayanlar var. Eve gittiğinde bugün ya acaba yemek yiyebilir miyim acaba doyacak mıyım diye düşünen öğrenciler mutlaka vardır. İşte bu tarz öğrenciler var okulumuzda maddi sıkıntılar yaşıyorlar. Evet, çocuk işçiliği bulunmaktadır. Bazı öğrencilerimiz bizim burada pide fırınlarında, sanayide, bazı öğrencilerimiz apartmanlarda temizlik görevlisi olarak çalışıyorlar. Çünkü ailenin bakış açısı çocuğa şu şekilde; okula giderse bu çocuk hiç bir şekilde getiri sağlamayacak bana. Sadece götürülecek, harçlık vereceğim, okul eşyalarını alacağım, kıyafet alacağım deyip maddi olarak geri düşeceğini düşünüyor aileler. En azından getirisi olsun ailemize bir katkı sağlasın diyorlar.

ÖG4: Bundan birkaç sene öncesine kadar maddi yetersizlik daha fazlaydı ama günümüze geldiğimizde şu an artık daha azaldığını düşünüyorum. Şöyle şimdi ailenin tabii maddi imkânlarla dört dörtlük olmadığı için ailedeki tüm bireyler çalışıyor aslında. Çoluk çocuk demeden ister istemez böyle bir durum yaşıyorlar. Çocuk dolayısıyla mayıs ayı geldiğinde, mayıs ayının başında belki işte nisan mayıs gibi çocuk farklı yerlere çalışmaya gidiyor. Çünkü bu insanlar da Türkiye'deki iş alanlarını biliyorlar artık. Çocukları da götürmek zorunda kalıyorlar. Mevsimlik işçi olarak gidiyorlar tabii çocuk bu şekilde senenin başında bir ay, yılın sonundan iki ay eğitimden mahrum kalıyor ve tekrar uyum sağlamakta zorluk yaşıyor döndüğünde.

Ö1: Ben görüyorum bazıları markette çalışıyorlar, bu okulda 6. sınıfta olan bir çocuğu markette görmüştüm.

Ö2: Bazıları fakirler. Türkleri kıskanıyorlar zengin oldukları için. Türkler yeni çanta taktığında Suriyeliler okulun verdiği çantaları takıyorlar. Çantaları eskিয়েince durumu olmayanlar utanıyorlar, çekiniyorlar üzüyorlar yenisini alamadıkları için.

Ö3: Bir tek ben değil başka arkadaşlarım da maddi zorluk çekiyorlar.

Ö6: Bazıları zorunlu kalıyor babaları çalışmıyorlar bir hastalığı var, gidip çalışıyorlar okul okumuyorlar.

Ö9: Bazen çocuklar görüyorum Suriyeli çocuklar okulumuzdan mesela pamuk şeker satıyorlar sokakta, oluyor yani.

Suriyeli Öğrencilerin Duygu, Düşünce ve Yaşantılarını Materyallerine (Resim, Yazı, Şiir, vb.) Aktarmalarına İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin materyallerine duygu, düşünce ve yaşantılarını aktarıp aktaramadıklarına ve aktarıyorlarsa nasıl aktardıklarını ortaya koymak için çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “*Suriyeli öğrencilerin duygu, düşünce ve yaşantılarını materyallerine (resim, yazı, şiir, vb.) aktarmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?*” temel sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda “*Karşılaştığınız bu zorlukları, duygu, düşünce ve yaşantılarınızı materyallerinize (resim, yazı, şiir, vb.) aktarma konusunda neler söyleyebilirsiniz?*” temel sorusu yöneltilerek alınan cevaplardan önemli görülen katılımcı görüşleri, kişilerin kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin tamamının görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yaptıkları resimler ile yazdıkları yazı ve şiirlerde aktarabildiklerini, özellikle resimde kendilerini daha iyi ifade ettiklerini, resmin ortak bir dil olduğuna dair görüşler belirtmişlerdir. Öğrencilerin kendilerini resimle ifade etmeyi sevdiklerini, öğretmenlere ve okula olan sevgilerini rahatlıkla resimlerine aktarabildiklerini, resim alanında çok yetenekli öğrenciler olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu da aynı şekilde resim yaparken duygu ve düşüncelerini daha rahat bir şekilde aktarabildiklerini, yazı yazarken ise bazılarının kendini ifade etmekte zorlandıklarını belirten görüşler yer almaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Kesinlikle aktarabiliyorlar, hatta bazı öğrencilerimiz resim, müzik anlamında çok yetenekli öğrencilerimiz var.

ÖG1: Çocuklar resme çok istekliler özellikle kendilerini resimle ifade etmeyi çok seviyorlar. Yani öğretmene olan hislerini ya da Türkiye’ye ya da okula olan ilgilerini sevgilerini resim çizerek ifade ediyorlar genel olarak.

ÖG2: Bence bu konuda bizim öğrencilerimizden daha ileri düzeydeler benim gözlemlediğim kadarıyla. Resim yaptıklarında daha anlamlı, daha manalı resimler yaptıklarını gözlemliyorum. Veya şiir, yazı yarışmaları olduğunda duygularını daha iyi ifade edebilen öğrenci grubu ile karşı karşıyayız. Belki öğrencilerin bu duruma gelmelerinde, bu durumları yaşamasında veya

böyle iyi bir şekilde resim yapmalarında, müzik, şiir çalışmaları yapmalarında en büyük etken çok yoğun duygusal aşamalardan geçtiler.

ÖG3: Şiirde fazla bence sanmıyorum. Özellikle resimlerde kendilerini daha iyi ifade ediyorlar.

ÖG4: Aktarabiliyorlar, aslında dil problemi vardı ama resim ortak bir dildir. Çocuk mesela duygularını resimde çok ifade güzel ediyor. Bazen okulun resmini çizip öğretmenlerine gülerken çiziyor. Mesela bir öğrencimiz yarım Türkçesi ile bir mektup yazmıştı. Mesela işte teşekkür ediyordu aslında ülkemize teşekkür ediyordu, öğretmenlerimize teşekkür ediyordu. Veya savaşın bir an önce bitmesini... Çünkü ülkesini çok özlediğini, oyun oynadığı sokağı çok özlediğini yazıyordu. Biz bunu normalde sözlü konuşsak çok ifade edemez ama yarım Türkçesiyle bunu anlatmayı başarmıştı. Biz anladık ki çocuk bir şeylerin özlemini yaşıyor yani psikolojisini en azından anlamış olduk, bu kısmını.

Ö2: Evet rahatlıkla yapabilirim en çok en fazla resim ve şiire.

Ö3: Evet. Ben yazı yazmayı çok seviyorum. Yazıyı tercih ediyorum.

Ö8: Yani aktarabiliyorum evet. Mesela resim ve şiirde daha fazla aktarabiliyorum.

Ö9: Evet aktarabiliyorum. Çok güzel bir şekilde aktarıyorum yazıya.

Ö11: Resim yaparken aktarıyorum ama yazı yazarken zorlanıyorum.

Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyum ve Sosyalleşmelerine Yönelik Yapılan Faaliyetlere İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okula uyumları ve sosyalleşmelerine ilişkin hangi tür faaliyetler yapıldığını ortaya koymaya yönelik çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “*Bu okulda Suriyeli öğrencilerin okula uyumu ve sosyalleşmelerine ilişkin ne tür faaliyetler yapılmaktadır?*” temel sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda “*Bu okulda Suriyeli öğrenciler için ne tür faaliyetler yapılmaktadır?*” temel sorusu yöneltilmiştir. Temel sorulara ek olarak (a) *Okuma yazma kursu*, (b) *Sosyal ve kültürel etkinlikler*, (c) *Program ve törenlerde görev*, (d) *Telafi eğitimi*, (e) *PIKTES projesi* ve (f) *Psikolojik danışma ve rehberlik* olmak üzere altı sonda maddesi sorular yöneltilerek katılımcıların verdikleri cevaplardan önemli görülen kısımlar katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin tamamının görüşlerine göre Suriyeli öğrencilere yönelik okuma yazma kurslarının yapıldığı, belirli gün ve haftalarda, özellikle spor müsabakalarında, çeşitli program ve törenlerde öğrencilere görev verilerek etkinliklere dâhil ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca telafi eğitimi, destekleme kursu ve PIKTES kapsamında çalışmaların yürütüldüğüne ve psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinin yapıldığına ilişkin yönetici-öğretmen görüşleri yer almaktadır. Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu da yönetici-öğretmen görüşlerine benzer şekilde okuma yazma kurslarının seviyelere göre yapıldığı, çeşitli program, tören ve etkinliklerde görev aldıklarını görev aldıklarında kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler ayrıca eksik olunan konularda telafi eğitimlerinin yapıldığını, PIKTES kapsamında

materyaller verildiğini ve herhangi bir sıkıntı yaşadıklarında rehberlik servisinden destek aldıklarını belirten görüşler yer almaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Okuma yazma kursu bulunmaktadır. Bunu PIKTES öğretmenleri yapıyor birebir. Çeşitli gün ve haftalarda bu etkinlikleri verdik. Spor müsabakaları oldu. Çeşitli yarışmalar oldu. Bunlarda aktif olarak görev aldılar. Çoğu görev alıyor, hatta almak istiyorlar. Görev aldıklarında da büyük keyif duyuyorlar. Pozitif anlamda gelişme de sağlıyor bununla ilgili. Telif eğitimlerini yaptık biz. Hafta sonu kurslarımız var. PIKTES projesi kapsamında Matematik, Türkçe ve Fen Bilgisi gibi dersler verilmektedir. Çeşitli konularda eksik görülen konularda eksik görülen konuların tamamlanması ile ilgili ekstra çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca sıkıntı yaşadığımız problem gördüğümüz öğrencilerimiz var veli ile iş birliği yapıyoruz. Psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenimiz var ona yönlendirebiliyoruz. Çeşitli veli ziyaretleri yapılmaktadır, birebir görüşmeler yapılmaktadır. Bununla ilgili ailelerden dönütler alınmaktadır. Veliler ile iletişim sağlanmaktadır. Varsa özel bir problemleri diğer öğretmenlere aktarılmaktadır. Ve öğretmenler de ona göre öğrenciye yaklaşmaktadır.

ÖG1: Okuma yazma kurslarımız şu anda da devam etmekte. Bizim proje başladığından beri yaz tatilleri de bu şekilde, okul dönemlerinde de ekstrasdan okuma yazma kursu da açıyoruz çocuklar için... Sosyal etkinlikler olarak mesela sportif faaliyetler var beden dersinde sonra satranç turnuvaları oluyor. Dönem dönem işte 23 Nisan, 29 Ekim gibi özel günlerde çocukları bazı etkinlikler yaptırıyoruz şiir okuma, şarkı söyleme tarzında, bu tür faaliyetler... Çocuklar en son 24 Kasım'da görev aldılar onlara şiir okutarak onları programa dâhil etmişim. Geçen senede ise ara bir etkinlik olarak çocuklara bir tekerleme okutmuşum yine bir törenden sonra. Ve geçen sene de 23 Nisan'da çocuklar bir dans gösterisi yapmışlardı. Yani elimizden geldiğince sosyal faaliyetlerde, programlarda yer almalarını sağlıyoruz... Geçen sene de bu sene de telif eğitimi hafta sonu normal öğretmenlerimiz tarafından verilmektedir... PIKTES projesi bize daha çok materyal göndererek hani çocukların sosyalleşmesi için uygulamalı olarak bazı akıllı tahtadan çocuklara uyguladığımız bazı etkinlikler var. Mesela, yani daha çok bizim öğretmenin çabasıyla hani projeyi biz ne kadar genişletirsek o kadar iyi oluyor. Daha çok bizim yaptığımız faaliyetlerle, yani bu projenin bize vermiş olduğu kitaplar dışında herhangi bir şey bulunmuyor. Bu da öğretmenin kendi çabasına kalıyor... Evet, okulumuzun rehber öğretmeni ile birkaç defa uyum problemi yaşadığımız çocuklarla ilgili görüşmeler yaptık. Çocukları da bu görüşmeleri dâhil ettik. Hatta ailelerini de çağırdık. Yani elimizden geldiğince rehber öğretmeni ile ortak çalışmalar yapmayı sürdürüyoruz.

ÖG2: Benim gözlemlediğim kadarıyla dışarıdan gördüğüm kadarıyla okuma yazma kursları var. İşte bu öğrencilerin belli derslerde 3 tane öğretmenimiz var 3 öğretmenimizin sınıfına gidip orada kendi kaynaklarından dil kursu alıyorlar diye biliyorum... Genellikle Suriyeli öğrencilerimiz bizim en çok sportif faaliyetlerde yer almaktadır. Bedenen ve zihnen büyük oldukları için gerçekten çok başarılı sonuçlar elde ettik bu sene onları sayesinde olduğunu düşünüyorum. En yaramaz öğrencimizi koşu yarışmasında birinci yaptık. Futbol turnuvasında birinci oldular. O yüzden sosyal ve kültürel çalışmalara çok fazla ağırlık veriliyor okulumuzda bu öğrencilere ve de başarı da sağlandığını düşünüyorum... Sadece bir grup Suriyeli öğrenci öğretmenler gününde şiir çalışması yapmıştı sanırım bu sene. Veya toplu halde yapılan müzik koro çalışmalarında bu öğrencilerin de yer aldığını görmekteyim... PIKTES öğretmenleri var diye biliyorum ve bu proje de sanırım uygulanıyor... Biz burada öncelikle şunu yapıyoruz öğrencilerle çalışırken belli başlı kategorileri ayırdım öğrencileri. İlk başta sınıf düzeylerine göre ayırdım. Daha sonra tek tek görüşmelerle bazen de grup halinde çalışmalar yapmaktayım. Onlarla konuşuyoruz işte yaşadığı zorlukların nasıl üstesinden geliyor, diğer arkadaşların örnek olacak çalışmalar söylüyorlar veya işte duygularını ifade ederken farklı bir arkadaşı farklı bir hisle bu duyguyu ifade edebiliyor birbirlerini rahatlatarak cümleler duyuyorum burada.

ÖG4: Evet, okuma yazma kursu ek olarak alıyorlar. Diğer destekleme kursları da oluyor... Bunun dışında Suriyeli öğrencilerimizle özel ilgilenen öğretmenlerimiz var okulumuzda. Ve bu öğretmenlerimiz onları her türlü faaliyete katmaya çalışıyorlar. Hatta geçtiğimiz 23 Nisan'da dans gösterisi bile hazırlamışlardı bize... Evet diğer öğrencilerle çok da farklı yere konulmuyorlar aslında. Dediğim gibi dil öne çıkmadığı sürece diğer öğrencilerden ayırmıyoruz... PIKTES çerçevesinde, hafta sonlarında çok zorlanılan dersler ile ilgili kurs açıyorlar. Bu çocuklar kursa devam ederek arkadaşlarına yetişmeye çalışıyor aslında.

Ö2: Burada üç kurs var ayrılıyor; okuma yazma bilmeyenler, harfleri bilmeyenler ve bilenler böyle. Harfleri bilmeyenler harfleri öğreniyorlar, orta olanlar okumayı öğreniyorlar ve bilenler her şeyi tekrar ediyorlar etkinlikler yapıyorlar...23 Nisan yapılıyor şiir okurken onlar da katılıyorlar ve yazı okurken onlar da katılıyorlar her şeye katılıyorlar yani... Görev alıyorum okuma ve 23 Nisan'da dans gösterisine girdim, koro çalışması... Öğrenciler kavga edince bu hocanın yanına geliyorlar hatta çok güzel anlaşıyorlar barışıyorlar. Hatta kavga edenler bir daha kavga etmiyorlar çok güzel bir şey bence.

Ö3: Futbol turnuvası oluyor. Atletizm yarışmaları oluyor Urfa'da. Bende gitmiştim, bazı arkadaşlarım da gitmişti çok güzel yani. Kültürel ve sosyalleşme etkinlikleri olduğu için yani çok güzel bir de resim etkinliği olsa çok güzel olur. Satranç kursuna gidiyoruz... Evet görev alıyoruz. Mesela 23 Nisan'da filan şiir okuyoruz ya da gösteri hazırlıyoruz. Kendimi ifade edebiliyorum ama genellikle herkes ifade edemiyor bazılarımız ifade ediyor... Kırtasiye yardımı yapılmaktadır... Bize ders çalışma programı yapıyorlar rehber öğretmenimiz. Ona derdimizi anlatabiliyoruz rehber öğretmenimize öyle bir şeyler.

Ö9: Mesela Suriyeliler için Türkçe öğrenme kursu... Evet. Program yapıldığında Suriyelilere bazen tekerleme ya da şiirler veriyorlar böyle ve benzeri şeyler... Tabii ki de alıyoruz. Hem de ben tek değilim bir sürü arkadaşlarım görev alıyorlar. Oratoryo, şiir okuma, koro... Mesela biz herhangi bir sorun yaşadığımızda geliyoruz rehberlik öğretmenimizle konuşuyoruz bize her şeyi hallediyor yani bu çok iyi.

Suriyeli Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Ders İşlerken Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ders işlerken karşılaşılan sorunları ortaya koymaya yönelik çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda *“Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ders işlerken hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?”* temel sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda *“Sınıfta dersleri işlerken Suriyeli öğrenciler ne tür sorunlarla karşılaşmaktadır?”* temel sorusu yöneltilmiştir. Temel sorulara ek olarak yönetici-öğretmen görüşme formunda (a) *İletişim sorunu*, (b) *Hazırbulunuşluk düzeyi*, (c) *Materyal eksikliği*, (d) *Derslere geç gelme*, (e) *Disiplin sorunları* ve öğrencilere yönelik görüşme formunda ise (a) *Türkçeyi yeterli düzeyde anlayamamak*, (b) *Derste işlenen konu hakkında ön bilgiye sahip olmamak*, (c) *Defter, kitap ve diğer materyallerin eksikliği*, (d) *Okul kurallarını bilmemek* ve (e) *Sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olamamak* beşer sonda maddeleri ile sorular yöneltilerek katılımcılardan alınan cevaplardan önemli görülen kısımlar kişilerin kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin tamamının görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yeterli düzeyde bilmedikleri için dersleri anlamakta güçlük çektiklerini, hazırbulunuşluk düzeylerinin eksik oluşu, disiplin sorunları olan öğrencilerin bulunduğunu ve derslere zamanında gelmeyerek geç kaldıklarını veya dersten çıkıp gittiklerine yönelik görüşlerini ifade etmişlerdir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından gerekli kırtasiye malzemeleri gönderildiği için öğrencilerin defter, kalem vb.

materyallerinin olduğunu fakat derslere materyal getirme noktasında sorumsuz öğrenciler olduğunu ifade eden öğretmen görüşleri yer almaktadır. Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu da aynı şekilde Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeyen arkadaşlarının dersleri anlamadıklarını, öğretmenlerden tekrar anlatmalarını istediklerini, ön bilgilerinin eksik olduğunu, derslere zamanında gelmeyen, ders programına uyum sağlayamayan sınıf ve okul kurallarına uyum sağlayamayan arkadaşlarının bulunduğunu ve dersleri işlerken sürekli disiplin sorunları çıkarıp kendi aralarında Arapça konuşarak ders dinlemediklerini ve dersten kaçtıklarını ayrıca ödevlerini yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu okul tarafından PIKTES kapsamında kırtasiye malzemeleri dağıtıldığı için materyal eksikliği bulunmadığına dair görüşler yer almaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Türkçe bilmeyen öğrencilerde mevcuttur... Hazırbulunuşluk olarak biz 8. sınıflarda bu sıkıntıyı belirgin olarak yaşamaktayız. Türkçe bilemedikleri için dersi de anlamıyorlar. Dersi anlamadıkları için disiplin problemleri olmaktadır, dersleri dinlememektedirler... Kırtasiye anlamında materyal sorunu yaşamamaktadırlar. Çünkü okulumuzda çeşitli yardımlar yapılmaktadır. UNICEF'ten gelen kırtasiye yardımları yapılıyor yani... İlk zamanlarda kendilerini ifade edemedikleri için diğer arkadaşları da kabullenmeleri açısından kavga ettikleri için ilk başlarda çok problem yaşadık. Yalnızca Türkçeyi öğrendikçe etkinliklere katıldıkça başarıları arttıkça okula uyum problemleri gittikçe daha iyi olacaklarını düşünüyorum.

ÖG1: ...Dile hâkim olmayan, derse ilgisi olmayan ya da adaptasyon sorunu yaşayan çocuklarla ara ara iletişim sorunları yaşayabiliyoruz... Şimdi ben iki grup yaptığım için kursları. Mesela çocuklar sınıftan kursa geldikleri zaman tabii ki de daha önceki derslerin vermiş olduğu bir yorgunlukla bu hazırbulunuşluk düzeyleri düşük olabiliyor. Hani çocuğu derse tekrar adapte etmek için bir kısa bir toparlama ya da bir ilgi çekmeleri için ilgi çekici bir etkinlikle dersi başlatmaya gayret gösteriyorum... İşte biz bazı mesela okul öncesi öğretmenlerinin kullandıkları materyallerle telafi etmeye çalışıyoruz. Çünkü bizim proje de çocuklara Türkçeyi öğrettiği için hani daha çok resimle işte ne bileyim video ile bu tarz somut şeylerle öğretmemiz gerekiyor. Bu da dediğim gibi okul öncesi öğretmenlerinin kullandıkları materyallerle sağlamaya çalışıyorum... Dediğim gibi iki tane grubum olduğu için çocuklar sınıflarına gideceği saatleri ders programı değiştiği zaman bazen karıştırabiliyorlar. Ya da bazı disiplin sorunu yaşadığım öğrencilerde geç gelme durumları olabiliyor...

ÖG2: Bence en büyük sorun öğrencilerin dikkatini derse çekme noktasında karşılaşıyor. Yani sınıfa girdiğimizde öğrencilerin bir şekilde bize bakmaları, bizim ne anlatacağımıza, öğrenmeye istekleri olması gerekiyor. En büyük sıkıntı bu, iletişim sorunu genel olarak diyorum ya 5. sınıflarda ve 6. sınıflarda birazcık var onlar da az bir eğitim gördükleri için Türkçeyi anlayamıyorlar veya konuşamıyorlar. Ama diğer konuda en büyük sıkıntımız bizim, onların derse katılımı onların bu dersten ne fayda sağlayacağını merak etmemeleri benim gördüğüm kadarıyla... Bulduğumuz eğitim seviyesi 7. sınıf ya da 6. sınıf olan bir çocuk okuma yazmış olmayı öğrenmesi gerekiyor, önceden belli başlı bilgi birikimine sahip olması gerekiyor. Hangi ders olursa olsun bu öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri gerçekten çok düşük telafi programları da bunları yükseltmeye yeterli gelmiyor. O yüzden böyle sıkıntılar yaşıyoruz... Bizim okulumuzda akıllı tahtalarımız var. Belli başlı araç-gereçlerimiz var, kitaplarımız var, kütüphane var materyal olarak öğrencinin dikkatini çekecek belki ders ders ayrı düşünülebilir... Yani öğrenciler de benim gördüğüm kadarıyla şu var. Sadece derse geç kalırsam ya da hiç derse girmezsem bu konuyu öğrenemem duygusu yok. İşte ben bu konuyu kaçırırsan bir daha toparlayamam, telafi edemem, nu benim için önemli duygusuna sahip değiller. O yüzden bazı derslerde bilerek dışarıda oyun oynuyorlar belki hiç girmiyorlar. Okula geliyorum deyip okula hiç gelmedikleri de oluyor bu öğrencilerin bu tarz sorunlarla karşılaşıyoruz... Öğrencilerin arkadaşlarına zarar vermesi, öğretmenlere karşı saygılı davranmaması, dersini düzenini bozması, kavga etmesi, lakap takması veya okula geç gelmeleri ya da hiç gelmemeleri çok büyük bir disiplinsizlik olarak karşımıza çıkıyor.

ÖG4: İletişim sorunu yaşıyorum... Hazırbulunuşluk düzeyinde de tabii ki sorun yaşıyorlar. Çünkü çocuğun dediğim gibi buradan 5.sınıftan başlıyor. Öncesinde bir eğitim alıyorlardı. Dolayısıyla o eğitimde kalktı bu aralar çocuk 1-0 olarak geliyor aslında. Hani bir altyapı olmuyor yani... Çocuklar kitap defter getirme konusunda yeterli disipline sahip değiller... Derslere geç gelme problemleri var. Nerede olduklarını sorduğumda işte su içmeye gittim, arkadaşımı gördüm gibi bahaneler, basit bahaneler üretiyorlar aslında. Çocuk derse geç kalmanın yanlış olduğunu farkında, bilincinde değil.

Ö1: ... Kuralların ne olduğunu bilmiyorlar.

Ö3:.. Mesela okulun başlama saatini, bitiş saatini ezberleyemiyorlar ya da ders programını bilemiyorlar...Ödevi yapmıyorlar. Bazı benim bildiğim arkadaşlarım var derse girmiyorlar, dersten kaçıyorlar.

Ö4: Bazı kelimeleri bilmedikleri için konuyu iyi anlamazlar. Hocadan dersi bir daha anlatmasını rica ederler... Derse geç kalırlar. Dersten kaçarlar. Parmaksız konuşuyorlar, ayağa kalkarlar... Kuralları bilmedikleri için. Dersin başlama saatini bilmedikleri için derse geç kalırlar.

Ö8: Mesela hoca dersi anlattığında yeterince anlamayabilirler. Türkçede zorluk çekebilirler... Bazen oluyor mesela sınıfta parmak kaldıracağını bilmediği için ya da nöbetçi olacağını bilmediği için sorunla karşılaşabiliyorlar.

Ö12: Daha önceki yıllardaki eksiklikten dolayı sorunlar yaşıyorum... Derste hep konuşuyorlar Arapça ağırlıklı olarak... Ödev yapmamak gibi sorunları var.

Suriyeli Öğrencilerin Teneffüslerdeki Gözlenen Davranışlarına İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin teneffüslerdeki davranışlarını ortaya koymaya yönelik çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretme ve öğrencilere yönelik görüşme formunda “*Suriyeli öğrencilerin teneffüslerdeki davranışlarına ilişkin neler gözlemliyorsunuz?*” temel sorusu sorulurken ek olarak (a) *Bireysel davranışlar*, (b) *Grup ya da arkadaşlık ilişkileri* ve (c) *Dil ve konuşma biçimleri* sonda maddeleri sorularak katılımcıların verdiği cevaplardan önemli görülen kısımlar, katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin çoğuna göre Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde çoğunlukla kendi aralarında grup kurdukları, güçlü arkadaşlık ilişkileri olduğu ve daha çok Arapça konuştukları, teneffüslerde Türkçe bilmeyen ve kendini iyi ifade edemeyen öğrencilerin şiddet içeren davranışlarda bulunarak kavga ettiklerine dair görüşlerde bulunmuşlardır. Türkçeyi yeterli düzeyde konuşabilen öğrencilerin ise Türkiyeli arkadaşları ile arkadaşlık kurarak daha uyumlu davranışlar sergiledikleri katılımcıların çoğunluğu tarafından ifade edilmiştir. Dil ve konuşma becerisine sahip olan öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurma düzeylerinin daha fazla olduğuna dair görüşler de yer almaktadır. Katılımcı öğrencilerin tamamına yakını Suriyeli arkadaşlarının teneffüslerde kendi aralarında gezip oynadıklarını, Türkiyeli arkadaşları ile çoğunlukla arkadaşlık kurmadıklarını, sürekli teneffüslerde Arapça konuştuklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından Suriyeli arkadaşlarının teneffüslerde şiddet içeren oyunlar

oynadıklarını ve birbirlerine kötü sözler söylediklerini ifade eden görüşler yer almaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Bireysel davranışları hakkında yani genellikle teneffüslerde olsun kantinde olsun dışarıda gözlemlediğimizde... Türkçe bilmeyenler farklı davranışları yönelebiliyorlar. Kavga etme oranları daha yüksek, disiplin problemleri daha yüksek çıkabiliyor... Arkadaşlık ilişkileri ise şu şekilde söyleyebiliriz; Türkçeyi çok iyi biliyorsa normal Türk öğrencilerle ilişki düzeyi o kadar yüksektir. Ama Türkçeyi bilmiyorsa Arapça bilen ya da Kürtçe bilen sadece kendi dilini konuşabilen arkadaşlarıyla bağ kurabiliyorlar... Dil ve konuşma biçimleri onların arkadaşlarıyla ya da çevreleri ile iletişim kurma derecelerini %100 etkiliyor diyebiliriz. Dil becerisine ne kadar konuşma becerisine sahipse o kadar iletişim kurabiliyor o kadar derdini anlatabiliyor... Daha çok kendilerini rahat hissettikleri, rahat konuşabilecekleri ana dilleri olan Arapçayı konuşuyorlar. Kürtçe konuşuyorlar. Bu anlamda mesela Türkçeyi çok iyi konuşabilme özelliğini kazanmış öğrenciler de Türk arkadaşları ile Türkçe konuşuyorlar. Yani bu anlamda başarı düzeyleri artmış öğrenciler Türkçe konuşabiliyorlar yani.

ÖG1: Suriyeli öğrenciler teneffüslerde birbirleriyle sürekli iletişim halindeler. Hani daha çok ben istiyorum ki karma bir şekilde olsun. Hani Türk arkadaşlarıyla da görüşsünler onlarda da kaynaşsınlar ama daha çok kendi aralarında bir iletişimleri var. Ve birbirlerine karşı çok fazla bir güçlü bir bağ var aralarında. Her teneffüste bir araya gelip beraber vakit geçiriyorlar... İşte grupta genelde bir liderleri var her okulda olduğu gibi hani. Bu liderlerin sözleri, onların gittiği yerler, hani sürekli özellikle kız öğrencilerde bunu çok gözlemliyorum. Erkekler biraz daha beraber hareket ediyorlar. Ama kız öğrenciler biraz daha grup liderinin yönetimi altında hareket ediyorlar... Ders dışında genellikle Arapça konuşuyorlar...

ÖG2: Ben bireysel olarak şunu gözlemliyorum; bazı öğrenciler tek başına arkadaş kurma çabası içerisinde bir gruba dâhil olma çabası içerisinde bulunuyorlar. Ama çoğu zaman başarısız oluyorlar, çabuk kabul görmüyorlar... Genellikle Suriyeli öğrenciler kendi aralarında birlikte oynuyorlar. Dışarıdaki öğrencilerle çok fazla muhatap olmuyorlar, onları gruplarını almıyorlar. Başka gruplara da girmek istemiyorlar benim gözlemlediğim kadarıyla... Arapça konuşuyorlar çoğu zaman uyarılarımıza rağmen burada Türkçe konuşalım, Türkçe öğrenmeliyiz, Türkçe öğrenmek senin için daha iyi olacak şeklinde cümleler kuruyoruz. Ama kendilerini daha iyi ifade ettikleri için özellikle teneffüslerde, özgür kaldıklarında, kendilerini anlatmak için daha rahat hissetmeleri için Arapça konuşuyorlar. Konuşmaları bana biraz kabaca geliyor çok fazla anlamıyorum. Ama arkadaşlarının söylediklerinden yola çıkarak kötü söz söylüyorlar.

ÖG4: Bireysel olarak gözlemlediğim; şiddete biraz eğilimliler yani öyle görüyorum. Dedğim gibi farklı bir şeyin patlaması da olabilir tabii ki çocuklar dediğim gibi dışlanmışlığın veya arkadaşlarının akran zorbalığının sonucu da olabilir. Ama bilmiyorum genelde şiddet eğilimi var. En ufak problemi döverek vurarak çözmeye çalışma görüyorum... Uyum sağlayanlar var hatta Türkiyeli bir arkadaşı ile çok yakın bir ilişki kurmuş diğerleriyle aslında çok yakın değil. Ama genel olarak Suriyelilerle takılmayı daha çok seviyorlar... Arapça konuşmayı tercih ediyorlar. Hani onlara Türkçe konuşmak biraz farklı geliyor yani. Yine bir öğrencimden örnek vermek istiyorum Türkçe dilini bildiği halde konuşmak istemiyordu mesela. Hocam ben Türkiyeli değilim Suriyeliyim bunu yaşatmak istiyorum diyerekten cümle kurmuştu. Tabii bunu düzgün ifade edince o da aştı bu durumu.

Ö1: Bence onlar oyun oynarken bazı yanlışlıklar yapıyorlar tabii ki. Birbiriyle kavga ediyorlar oyun sanıyorlar. Mesela bir kere kavga etmiştiler oyun olarak kan çıkmaya başladı... Daha çok Suriyeliler ile geziyorlar. Türkler ile çok yürümüyorlar... Arapça konuşuyorlar.

Ö2: Türkleri kışkırtmaya çalışıyorlar bazıları. Arapça ile çok pis laflar söylüyorlar... En çok fazla Suriyeliler ile geziyorlar. Kendi aralarında anlaşabiliyorlar... Arapça konuşuyorlar.

Ö3: Teneffüslerde oynuyorlar. Futbol oynuyorlar. Ya da bazıları şiddetli oyunlar oynuyorlar mesela bir tane oyun var hamsi onu oynuyorlar onu biliyorum... Daha çok kendileriyle arkadaşlık kuruyorlar. Türklerle çok az arkadaşlık yapıyorlar.

Ö4: Grup olarak çok iyiler. Birbirlerini grup olarak değil aile olarak sayarlar. Suriyeliler bir de Suriyeliler ile arkadaş. Türkiyeliler ile arkadaşlık vardır ama onlar bizi anlamaz, biz onları anlamayız bu yüzden çok sorun var.

Ö5: Fazla oyun oynuyorlar. Teneffüslerde çok az ders çalışını, çok az görüyoruz. Genellikle oyun oynuyorlar. Futbol oynuyorlar... Grup halinde bir oyunlar var onları oynuyorlar. Daha çok Suriyeli arkadaşlarımız birbirleriyle arkadaşlık kuruyorlar.

Ö7: Birbirlerine karışıyorlar... Türklerle ve kendi aralarında geziyorlar. Daha çok kendi aralarında geziyorlar... Arapça konuşuyorlar.

Ö8: Bazen böyle saçma hareketler yapabiliyorlar nasıl desem yani davranışlarının biraz bozuk olduğunu düşünüyorum... Suriyeli öğrenciler hep grup kuruyorlar aralarında böyle arkadaşlarla ama sadece Suriyeli öğrenciler var. Böyle saçma işlerle uğraşıyorlar.

Ö9: Suriyeliler, Türk arkadaşları ile arkadaş olmak istiyorlar ama Türkler istemiyorlar.

Ö12: Eğleniyorlar, bazen de kavga ediyorlar... Arkadaş ilişkileri hep kendi aralarında oluyor. Suriyeliler, Suriyeliler ile birlikte geziyorlar... Bazen Kürtçe bazen Arapça konuşuyorlar. Ama çoğunlukla Arapça konuşuyorlar.

Suriyeli Öğrencilerin Akademik Başarılarının Arttırılmasında Sosyal İçerilmelerinin Sağladığı Katkılara İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarının arttırılmasında okula sosyal içerilmelerinin ne tür katkılar sağladığını ve öğrencilerin daha başarılı olması için neler yapılabileceğini ortaya koymaya yönelik çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarının arttırılmasında sosyal içerilmeleri hangi katkıları sağlar?” temel sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda “Okulda daha başarılı olmanız için sizce neler yapılabilir? Bu konuda beklentileriniz nelerdir?” temel sorusu sorulurken ek olarak öğrenci görüşme formunda (a) Okuldan, (b) Okul yöneticilerinden, (c) Öğretmenlerden ve (d) Ailenizden sonda maddeleri yöneltilerek katılımcıların verdikleri cevaplardan önemli görülen kısımlar, katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcılardan yönetici ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin okula bağlılıklarının, arkadaşlık ilişkilerinin ve akademik başarılarının olumlu yönde gelişmesi için sosyal içerilmelerinin büyük oranda katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Akademik başarılarının artması için öğrencilerin okul, yönetici ve öğretmenlerden beklentileri; deney malzemelerinin olması, etkinlik, oyun ve yarışmaların olması, kursların artması, derslerin sürelerinin uzaması, Türkçe-Arapça çeviriye dair görüşler yer almaktadır. Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenlerinin kendileri için her şeyi yaptıklarını daha fazla beklentileri olmadıklarını ifade ederken aileleri Türkçe bilmedikleri için kendilerine destek olamadıklarını ifade etmişler eğer aileleri Türkçe öğrenip kendilerine destek olurlarsa daha başarılı olabileceklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler teknolojik aletler alarak ailelerinin kendilerine destek olabileceklerine dair görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Sosyal olarak etkinliklere katılan bir öğrenci hem dil becerileri gelişir hem arkadaşlık ilişkileri gelişir hem de akademik başarılar artar. Çünkü dili bilme becerisi, kendini ifade etme becerisi arttığı için aynı oranda başarılarına da etki eder yani.

ÖG1: ...Çocuklar sosyal faaliyetlere ne kadar dâhil olursa okula o kadar olumlu şekilde bağlanıyorlar. Bu yüzden spor faaliyetleri olsun, özel günlerde etkinlikler olsun, programlara katkıları ne kadar artarsa çocukların o kadar iyi yönde Türkçeyi anlayıp öğrenme hevesleri oluyor.

ÖG2: Bence bu öğrencilerin akademik başarıları arttırılırsa kendilerine olan özgüvenleri artacaktır. Bulunduğu sınıflarda daha fazla kabul görecektir. Arkadaşlarının ona karşı bakışı, okula öğrencilerin geliş amacı dersi öğrenmek, hayata kendini hazırlamak ve bu öğrencilerin başardığını gören diğer arkadaşlar bunlarla daha iyi iletişim kuracaktır. Onların sözlerine daha çok itibar edilir hale geleceklerdir. Öğretmenlerin bakışları değişecektir bu konuda. Ailenin eğitime verdiği önem artacaktır diye düşünüyorum.

ÖG4: Çok büyük katkılar sağlar; birincisi artık bu çocukları bizim çocuklar olarak görüyorum ben. Tabii ki belki ülkelerine gidebilecekler ama bir süre bize emanet olduklarını düşünüyorum. Ve sonuçta dünyaya kazandırılması gerekiyor bu çocukların. Kolay bir şey atlatmadılar, aileleri çok kolay bir şey atlatmadı. Ekstradan yardımcı olması lazım, faaliyetlere katılması lazım, çocukların doğuştan kaybetmiş oldukları özgüvenleri oldu maalesef. Bunun tekrar yerine getirilmesi gerektiğini düşünüyorum, diğer çocuklarla eşit haklara sahip olduklarını bilmeliler.

Ö1: Bence daha fazla malzeme olursa dersi daha iyi anlarız.

Ö2: Üç kurs var ama ben gittiğimde her şeyi biliyorum. Daha da zor şeyler gösterebilir bizim aldığımız şeyleri de gösterebilir bence daha iyi olur. Ve daha çok çalışkan oluruz... Aslında yarışmalar bekliyorum... Aslında ailemin yaptığı şeyleri yapmalarını istiyorum. Mesela eve gittiğimizde bizi dinliyorlar diyorlar ki kitaplarınızı alın hikâyelerimizi alıyoruz ve yanlarında sesli okuyoruz okumamız daha gelişmesi için ödevler onların yanında yapıyoruz çok güzel bir duygu. Bu şekilde devam etsinler.

Ö3: Derslerin daha uzun olması... Ailem Türkçe bilmediği için bana destek veremiyorlar en azından teknolojik bir alet alsalar benim için ondan çalışayım mesela telefon, tablet gibi bir şey ondan beklentim var.

Ö4: Sadece kurslar açılsın, çoğalsın... Etkinlik, oyun, konuyu tekrar etmek... Bilgisayar falan getirme, anlamadığımız kelimeleri Arapçaya çevirme böyle şeyler.

Ö5: Mesela bizi törenlere katmaları... Aışmamız için bize yardımcı olabilir... Onunla rehberlik öğretmenimiz birlikte bizi uyarıp bize lazım olan destek sağlamalı... Mesela benim aileden beklentim hiç bir şey yoktur, yani her şeyi yapmışlar. Ama Suriyeli arkadaşlarım için onları uyarması, günlük tekrarı yapmaları gerektirdiğini söylemeleri böyle bir türlü yapabilirler. Katkı sağlar.

Ö6: Türkçe konuşmamıza yardımcı olunması.

Ö8: Okulda biraz fazla malzeme eksikliği var mesela fende bir deney yapacağız hoca deney yaptıracak bize malzeme yok yapamıyoruz. Böylece konuyu daha iyi anlayamıyoruz. Malzeme olsa deney yapsak konuyu daha iyi anlayabiliriz. Daha fazla etkinlik yapılması...

Ö9: Ama bence yani benim ön bilgilerim olmadığı için onlar için bir kurs açsalar iyi olur bence... Anne ve babam benim için her şeyi yapıyorlar. Aslında benim evde bir sürü testlerim yok yani bana birçok test alsalar daha iyi olur. Suriye'deyken bana yardım ediyorlardı destek oluyorlardı buraya geldiğimizde Türkçe bilmedikleri için bana bir şey yapamıyorlar destek olamıyorlar. Destek olmalarını istiyorum onlarda istiyorlar ama Türkçe bilmiyorlar.

Ö10: Türkçeyi Arapçaya çevirmek için bir öğretmen... Türkçeyi çevirmek... Türkçe bilmedikleri için bize öğretmiyorlar yani. Türkçe öğrenmesini ve destek olmasını istiyoruz.

Ö11: Türkçe çok konuşamıyoruz bunun için destek... Ödevleri yaparken Türkçeyi Arapçaya çevirmek... Bana biraz yardım ederse başarılı olurum.

Suriyeli Öğrencilerin Okul Kültürüne Uyum Sağlamasında Sosyal Faaliyetlere Aktif Olarak Dâhil Edilmelerinin Sağladığı Katkılara İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamalarında sosyal faaliyetlere aktif olarak katılmalarının sağladığı katkıları ortaya koymak için çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “Suriyeli öğrencilerin okulunuzun kültürüne uyum sağlamasında sizce sosyal içerilmeleri

ne tür katkılar sağlar?” sorusu sorulurken öğrencilere yönelik görüşme formunda “Sizce okulda yapılan sosyal faaliyetlere aktif olarak katılmanız okula uyum sağlamanız açısından ne tür katkılar sağlar?” sorusu yöneltilerek katılımcıların verdiği cevaplardan önemli görülen kısımlar, katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcılardan yönetici ve öğretmenlerin çoğunun görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamalarında sosyal etkinliklerin öğrencileri birbirine yakınlıktırıldığına, iletişim kurma becerilerinin arttırdığına ve sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin okula aidiyet duygusunun arttığına, bu duygunun artması ile birlikte okul kurallarına uyma eğiliminde artış olduğuna dair görüşler belirtmişlerdir. Katılımcı öğrenci görüşlerinin çoğuna göre okulda yapılan sosyal faaliyetlere katıldıkça kendilerini daha iyi hissettiklerini, özgüvenlerinin arttığını, okulu ve öğretmenlerini daha çok sevdiklerini, çok mutlu olduklarını, Türkiyeli arkadaşları ile daha iyi anlaşarak okula uyum sağlayarak daha başarılı olduklarına ilişkin görüşler yer almaktadır. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Örneğin çeşitli sosyal, kültürel etkinliklerimiz oluyor. Öğrencilerimiz bunlara katıldıkları zaman pozitif sonuçları oluyor. Örneğin bir sportif etkinliğe katıldığında öğrenci diğer arkadaşlarıyla iletişim kurabiliyor, iletişim kurabildiği için iyi anlaşabiliyor. Arkadaşlık bağı kurabiliyor, arkadaşlıkları sonucunda Türkçe konuşabiliyor bu şekilde dil gelişimi de geliyor. Yani Türkçeyi bildiği zaman arkadaşlık ilişkileri arttığı gibi arkadaşlık ilişkileri arttığı zaman da dil gelişimi oluyor olumlu anlamda etkiliyor.

ÖG1: Eğer bir çocuk günlük hayatta bu şekilde Türkçeyi öğrenirse mesela katıldığı bir tiyatroyla ya da okuduğu bir şiirle ya da bir dans gösterisiyle çocuk hem kültürü daha çabuk adapte oluyor hem de dile daha hâkim olabiliyor. Bu yüzden en kısa ve en doğru yol sosyal faaliyetlerdir.

ÖG2: Okulumuzun bir kültürü var... Biz bu öğrencileri okulumuzun sosyal aktivitelerine, çalışmalara kattığımızda okula aidiyet duygusu çocukta artıyor. Ve bu aidiyet duygusu arttıkça okulların kurallarına uyma eğilimi de artış gösteriyor. Okula geç gelmemek, disipline etmek konusunda çocuk daha fazla dikkat gösteriyor. Çocuğu biz aldık mesela futbol takımına ya da basketbol takımına koyduğumuzda bu takımın, maçların belli saatleri belli tarihleri var bu çocuk bu saatlerde bu tarihte belirli gereken belgeleri önceden hazırlıyorlar. Bizim okulumuzda derslerin belli saatlerde girişleri çıkışları var. Çocuk bu konuda daha dikkat eder hale geliyor benim gözlemlediğim kadarıyla.

ÖG4: Yani güzel katkılar sağlar. Çünkü şöyle olur bizim ülkemizdeki çocuklar için de farklı bir avantaj. Çünkü farklı kültürlerle kaynaşarak onları hoşgörü ile bakmayı öğrenebilirler. Onların da aslında kendilerinden bir fark olmadığını anlarlar beraber sosyal etkinlikler tüm çocukları birbirine yakınlıktırır. Bu açıdan hem bizim çocuklarımıza hem de Suriye’den gelen bizim çocuklara ikili fayda sağladığını düşünüyorum.

Ö2: Şiire ve koroya katıldığında okul beni daha da tanıyor, daha da benim nasıl birisi olduğumu biliyorlar öğretmenlerin beni sevdiklerini çalışkan olduğumu biliyorlar. Daha iyi hissediyorum.

Ö3: Özgüvenimiz artar. Mesela ben Urfa’da atletizmde, uzun atlamada il birincisi olduğum için özgüvenim çok arttı.

Ö4: Türkiyeli arkadaşlarımızla iyi anlaşırız. Öğretmenlerimizle derste iyi, konuyu iyi anlarız.

Ö6: Spor yapmak fayda sağlar. Bir şeye takıldığında beden eğitiminde bir oyuna takıldığında kendimi heyecanlı hissediyorum öyle.

Ö8: Nasıl desem daha cesaretli oluyorum, özgüvenim daha da artıyor böyle.

Ö9: Mesela ben ilk buraya geldiğimde utangaçtım, konuşamıyordum ama koroya, oratoryoya girdiğimde kendimi daha iyi hissediyorum yani artık utangaç değilim artık konuşabiliyorum. Yani çok iyi katkıları var.

Ö10: Çok mutlu oluruz. Okula alışırız, çok mutlu oluruz.

Ö11: Daha başarılı olmamızı sağlar.

Ö12: Kurslara ve beden eğitimi bir de maçlara katılıyorum. Okulu daha çok seviyoruz. Okulu benimsiyoruz, hocalarımızı daha çok seviyoruz böylelikle.

Suriyeli Öğrencilerin Okulda Sosyalleşme ve Uyum Sorunlarının Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okulda sosyalleşme süreçlerine ve uyum sorunlarına ilişkin çözüm önerilerini ortaya koymaya yönelik çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmenlere yönelik görüşme formunda “Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçlerine ve uyum sorunlarına ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” temel sorusu sorulurken (a) Sosyal etkinlikler, (b) Kültürel etkinlikler, (c) İletişim, (d) Sportif faaliyetler ve (e) Rehberlik ve psikolojik danışmanlık sonda maddeleri ile sorular yöneltilmiştir. Öğrencilere yönelik görüşme formunda ise “Okulda ne tür faaliyetler yapılırsa kendinizi okulda daha iyi hissedersiniz?” temel sorusu sorulurken “İmkân verilirse bu okulda daha neler yapmak istersiniz?” alternatif sorusuna ek olarak (a) Sinema, tiyatro, törenlere katılmak, (b) Resim, müzik, şiir, diğer etkinlikler, (c) Türkçeyi daha etkili öğrenmek, (d) Spor yapmak, (e) Yarışmalara katılmak ve (f) Psikolojik destek almak sonda maddeleri ile sorular yöneltilerek katılımcıların verdiği cevaplardan önemli görülen kısımlar, katılımcıların kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin çoğunun görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme ve uyum sorunlarına yönelik; Türkiyeli ve Suriyeli öğrencilerin birbirlerini dışlamamaları için rehberlik faaliyeti yapılmasına, her öğrencinin ilgi ve isteğine göre sportif faaliyetlere yönlendirilmesine, okulda yapılan sosyal ve kültürel etkinliklere aktif olarak katılımlarının sağlanmasına, geziler düzenlenerek uyum sürecinin hızlandırılmasına, kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri için akranlarıyla iletişim kurmalarına yönelik grup çalışmalarının özellikle de kültürlerini yansıtan ve kaynaşmasını sağlayan faaliyetlerin yapılabilmesine ilişkin görüşler ifade edilmiştir. Öğrencilerin çoğu okulda daha fazla zaman geçirecek tiyatro, tören, resim, müzik ve spor alanında faaliyetler yapılmasını, Türkçe derslerinin artmasını, kursların çoğalmasını, okulda daha fazla yarışma yapılmasını ve Fen Bilimleri dersi için deney malzemelerinin ve sportif faaliyetler için sahaların yapılmasını istediklerine dair görüşlerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğunluğu rehberlik servisinde kendileri ile görüşülmesinin çok iyi geldiğini,

kendileri ile ilgilenilmesinin, kendilerine değer verilmesinin iyi hissettirdiğine dair görüşler belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Sosyal etkinlikler olarak çeşitli temel derslerimiz var. Bu temel derslerimiz içerisinde yapılan çeşitli etkinlikler var. Bu etkinliklerde mesela örneğin Türkçe dersi için ya da drama dersi için tiyatro etkinlikler yapılabilir. Müzik dersinde örneğin koro çalışmaları yapılabilir. Çocuk burada hem dil gelişimi açısından hem de arkadaşlık ilişkisi açısından olumlu bir katkı sağlanır... Yani okul gezileri yapılabilir kültürel anlamda... İletişim anlamında yani öğrencilerin uyum sorunları giderildikçe iletişim anlamında da kendilerini o kadar rahat hissedip o kadar rahat ifade edebiliyorlar. Tam tersten de düşünebiliriz. İletişim becerileri arttığı zamanda uyum sorunları o kadar da giderebiliyor... Yani Suriyeli öğrencilerin iletişim becerilerinin artması için kesinlikle öğretmenlerin onları birebir yönlendirmesi gerekiyor. Çeşitli etkinlikler yapılabilir. Onlara özellikle iletişim konusunda sıkıntı yaşayan öğrencileri etkinliğin en ön kısmına alıp bu becerilerin gelişmesi için yardımcı olunabilir. Etkinliklere dâhil edilmesi gerekiyor... Çeşitli sportif faaliyetlerimiz oluyor; basketbol, futbol, hentbol oluyor. Bu sene başarı elde ettiğimiz dereceler arasında. Örnek olarak da verebilirim bu sene bizim devamını sağlamakta güçlük çektiğimiz bir iki öğrencimiz vardı. Bunların ilk hafta okula gelmeleri için işte bunların nasıl okula devamını sağlayabiliriz diye sportif bir faaliyet olan hentbola yönlendirmiştik. Orada mesela çok başarılıydı mesela o etkinliğe yönlendirdiğimizde çocuk orada ilçede derece yapmıştı. İlçede birinci olmuştu ilde ikinci olmuştu o gün o yarışmaya katıldıktan sonra sürekli okula geliyordu kesinlikle devamsızlığını bu şekilde çözmüştük. Sportif faaliyetlerle devamsızlık problemlerinin önüne geçebiliriz. Çünkü öğrencinin okula aidiyet duygusu kazanıyor. Öğrenci ben de bu okulun bir parçasıyım diyebiliyor bir etkinliğe katıldığı zaman... Yani bunun için rehberlik ve psikolojik danışman öğretmenimiz var onunla görüştürebiliyoruz. Gerekirse onunla ilgili veli ziyaretleri yapabiliyoruz veliye okula davet edip öğrenci ile ilgili bilgiler verip sorunları bu şekilde çözmeye çalışıyoruz yani. Velileri ile iletişim halinde olması gerektiğini ve öğrencilerle görüşmeler yapılması gerektiğini düşünüyorum.

ÖG1: Mesela sosyal etkinlik olarak Türk öğrencilerle Suriyeli öğrencilerin beraber yapabileceği bir tiyatro metni ya da yapabileceğimiz bir programda mesela 23 Nisan, 19 Mayıs gibi programlarda alabilecekleri bir koro olur. Ya da ne bileyim herhangi bir hazırlayabileceğimiz hani kısa bir oyun metni bile çocuğun sosyal etkinliği için bence güzel bir faaliyet olabilir. Mesela Türk kültürünü tanıtmak amacıyla yerli malı haftalarında çocuklara Türk yemeklerini tanıtabiliriz. Ya da onların Suriye’de yaptıkları yemekler. Bunları hem kaynaşmak için hem de çocuğun kültürü tanınması için güzel bir etkinlik olarak yapabiliriz... İletişim aslında çocuğun tamamen akranlarıyla olmalı. O yüzden benim asıl önem verdiğim; Suriyeli çocuklarla Türk çocukların kaynaşıp arkadaş olmaları. En güzel iletişim bu şekilde oluşturulur diye düşünüyorum... Şu anda da sportif faaliyetlerde yani çok aktif olan öğrencilerimiz var. Ve bu çocukların sosyalleşme sürecinde ne kadar katkısı olduğunu görüyorum. Bu yüzden ne kadar çok faaliyetlere katılırlarsa o kadar da verimli olduklarını görüyorum... Dediğim gibi rehber hocamız ile ortak çalışmalar yapıyoruz. Çocuğun sosyolojik ya da psikolojik problemleri varsa bunun derinlemesine inceleyip ona nasıl yardımcı olabiliriz. Ailesi ile ve idare ile ortak bazı görüşmeler yapıp çözüm önerilerinde bulunabiliyoruz.

ÖG2: Bence en büyük çözüm bu olacaktır; Yani öğrencilerin derslerde telafi eğitimlerinde dil öğrenmelerin de değil. Öncelikle bireysel olarak insani olarak bir grup halinde yaşayabilmek, kendini ifade edebilmek etkileşimde bulunabilmek, sosyal etkinliklere katılmak, yarışmalara onları iç içe geçirebilecek birbirlerine karşı olumlu duygular besleyecek çalışmalar yapılması çok büyük bir etken onların uyum sorunlarının ortadan kalkmasında... Bence buradaki kültürel etkinliklerde sadece bizim kültürümüzü onlara aktarmak değil. Onların da kültürlerinden faydalanmak... Onların da bize katacağı bazı şeylerin olabileceğini düşünmek, bizim öğrencilerimizin onlar için çok iyi çok güzel özellikleri varsa bize öğretmek bize anlatarak bu süreci yaşamaları gerekiyor diye düşünüyorum. Daha iyi olacaklardır onları yaparsak... Bu öğrencilerin en büyük iletişim sorunu ailelerin ev içerisinde Arapça konuşması ve çocuğun da Arapça konuşmaya teşvik etmek. Eğer çocuklarının Türkiye’de yaşayacaklarını düşünüyorlarsa ileriki dönemlerde Türkçe konuşmasını öğrenmelerini istiyorlarsa ev içerisinde Türkçe konuşmaya, izledikleri televizyon ve yaptıkları çalışmaların Türkçe çalışmalar olarak düzenlenmesinin daha büyük katkılar sağlayacağını düşünüyorum. Okulda illa ki derse konuşuyorlar öğretmenleri anlatıyorlar veya ekstra derslere giriyorlar Türkçe derslerine. Ama bunun sadece okulda yapılmasının yeterli olacağını düşünmüyorum... Bu öğrencilerin aktif

olarak spor faaliyetlerinde yer alması taraftarıyım ben. Ama sadece Suriyeli öğrencilerden oluşan bir grup değil. Türk öğrencilerin de mutlaka bir arada bulunduğu. Hatta sayıların gerekirse eşit olduğu veya Türk öğrencilerin sayılarının biraz daha fazla olup aralarında kaynaştırma tarzında bir süreç gerçekleşmesini ben istiyorum. Ve bu öğrencilerin de uyum sorunlarının büyük problem büyük bir çoğunlukla ortadan kalkacağını düşünüyorum... Şimdi bu öğrencilere biz öncelikle şunu söylüyoruz; duygularını ortaya çıkarmalısın, duygularını açıkça ifade edebilmelisin. Yani bu tarz çalışmalar yapıyoruz yani duygularını öne çıkarmak, duygularını anlatmak, arkadaşlarına hissettiklerine paylaşmak yani seni üzen bir durumla karşılaştığında ben şu anda üzülüyorum diyebilmelerini sağlıyoruz. Kendilerini ifade edebilmelerini sağlıyoruz. Baskıya maruz kaldıklarında veya herhangi bir şiddetle maruz kaldıklarında asla geri durmayıp senin yaptığın doğru değil, bunu öğretmenimizle konuşup çözebiliriz deyip daha iyi, sağlıklı bir yöntemle başvurmaları için çalışmalar yapıyoruz.

ÖG3: Mesela hayvanat bahçesine, kültür merkezine gidilebilir, tiyatro yapmak, başka bir ile gidilip onu tanımak...1. sınıftan başlayan ya da eğitime burada başlayan öğrencilere bir şey yapılmasına gerek yok. Ama Geçici Eğitim Merkezi'nden buraya gelenlere özel bir kurs yapılması gerekiyor. Her öğrencinin ilgisine ve isteğine göre sporlara yönlendirilmesini tavsiye ediyorum... Mesela bir sınıfa girip öğrencilere Suriyeliler bizim arkadaşlarımız deyip Ne için kavgaya ediyorsunuz? Ne için Türkleri sevmiyorsunuz? Ya da Ne için Türkler Suriyelileri sevmiyor? Bu problemleri ele alıp cevaplarını bulmaya çalışmalıdır. Yani Suriyeli ve Türkiyeli öğrencilerin birbirlerini dışlamamaları için sınıfta bir rehberlik faaliyeti yapılmasını öneriyorum.

ÖG4: Sosyal etkinlikler bağlamında yani şöyle bir şey olabilir. Çocuklar kendi kültürlerini aslında çok da kaybetmek istemiyorlar, kendi kültürleri ve bizim kültürümüzün entegre edildiği sosyal etkinlikler üretilebilir yani ikisinin kaynaştığı etkinlikler çocuklara yapılabilir kendi etkinliklerini bize uyarlayabilirler... Bizim etkinliklerimizi kendi kültürlerini uyarlayabilirler hani bize de aslında görsel bir şölen olur. Mesela 23 Nisan töreninde kendi yörelerine ait bir dans figürü sergilemeler veya edebiyatlarından bir şey okusalar bize, yani memnun oluruz kültürel olarak... İletişim faktörü olarak çocukların bol egzersize ihtiyacı var aslında. Teneffüslerde filan çocukların aslında Türk arkadaş edinmeleri lazım... Dedğim gibi dil problemi bütün problemleri doğuran ana sebebi aslında. Bu yüzden ne yapılabilir çocuklara ekstra okuma yazma dersleri verilebilir. Okuma yazma etkinlikleri daha farklı şekilde olabilir. Nasıl yani gezi şeklinde gezide sadece Türkçe konuşma. Ne bileyim Türkçe dili ile alakalı bir etkinlik yapılabilir... Tüm sportif faaliyetleri yapabilirler bence. Sportif faaliyetler tabii grup çalışması ile mümkün oluyor bireyseller de var tabii. Grup çalışmasına daha çok dâhil edilmeliler, diğer arkadaşları ile beraber dâhil edildiklerinde hani siz biz cümlesi ortadan kalkacaktır. Çünkü çocuk artık grup takım arkadaşısıdır bir olmayı öğrenecekler. Bu yüzden grup çalışmasını çok daha öneriyorum... Çocuklara daha çok görüşmeler yapılmalı bireysel, dediğim gibi çocuklar aslında hayata 1-0 geriden başladılar. Akranlarına yetişebilmek için psikolojik açıdan çok sağlıklı olmaları gerekiyor. Sürekli onlarla iletişim, aslında tek ihtiyaçları olan şey anlaşılma. Çünkü çocukların en büyük yaşadıkları şey anlaşılmıyorlar bizim ülkemizde yaşayan çocuklar bile hocam bizim ülkemize gitsinler tarzı cümleler kuruyor. Hâlbuki çocuk zaten burada kalmak istemiyor benim anladığım kadarıyla. Aslında çocuklar zaten çok özleniyorlar evlerini, eski hayatlarını çok özleniyorlar, akrabalarını çok özleniyor onlar ama anlaşılmıyorlar. Mesela belki derslerini anlıyorlar çok iyi ama dediğim gibi ifade edemediği için bu sefer hırçınlık başlıyor bir yerden sonra yetersiz hissediyor, hem duyuşsal olarak hem de zihinsel olarak geride hissediyor bir süre sonra beraberinde getiriyor, gerileme başlıyor. Dolayısıyla psikolojik eğitimlerini diğerlerinden çok çok daha önemli olmalıdır, çocukların tamamen problemi psikolojik.

Ö1: Tiyatro... Ben şiir ile müziği severim... Zaten her şey yapılmaktadır... Aslında basketbolu severim bu yüzden basketbol takımları olsa kendimi iyi hissederim... Basketbol yarışmaları... Fen dersinde deney malzemeleri olmasını istiyorum.

Ö2: Resim çünkü resim çizmek çok zor ve müzikte sesin daha güzel olması lazım ve ben bu şeyleri çok seviyorum en zor iki şey bence yapınca daha iyi hissediyorum. Aslında ben yüzmeyi seçerim yüzmeyi daha çok seviyorum... Koşu yarışması... Aslında her şey yapıyor ben kendimi iyi hissediyorum. Görüşmeler yapmak iyi hissettiriyor, bu şekilde devam etmesini isterim... Bazı okullarda yarışmalar, okumalar ve heceler daha çok var. Bu okulda çok fazla olmadığı için bazen üzülüyorum daha çok olmasını isterim.

Ö3: Tiyatro demek istiyorum çünkü ben tiyatro seyretmeyi çok severim... Evet. Resim yarışmaları ve tiyatro yarışmaları... Türkçeyi daha iyi öğrenmek için mesela bizim Türkçe

dersleri altı ders. Daha çok olabilirse olabilir... Futbol turnuvaları ya da antrenmanları, basketbol voleybol... Futbol turnuvası ya da resim yarışması...

Ö4: Daha çok törenler yapılsın... Resim... Özel kurslar olsun öyle... Koşma yarışması bir de voleybol yarışması... Uyarıda bulunmak. Bize bilgi vermek... Sıkıntılarımızı paylaşmak. Destek olmak.

Ö5: Türkçe kursu olsun sadece Suriyeliler ve içinde mesela derste hangi konuyu anlamadılarsa onu anlatmak... Genellikle futbolu seviyoruz. O yüzden futbol... Şiir yarışması, resim yarışması böyle bir türlü yarışmalar Futbol da var... Evet, bizi uyarmak falan bulunmak... Sanki bize özen gösteriyorlar böyle ilgilendiklerinde değer verildiğinde kendimizi daha iyi hissediyoruz.

Ö6: Türkçe kursu. Yani bizde şimdi Türkçe kursu var genişletilmesi, daha çok artması... Bizimle görüşürse daha iyi kendimi hissederim.

Ö8: Sinema olabilir. Özellikle tiyatro olabilir... Mesela nasıl desem metin yazma yapılabilir okuma yapılabilir bu gibi faaliyetler Türkçeyi daha etkili öğrenmemizi sağlayabilir... Evet, katkı sağlar. Yarışmaya katıldığımda kazanmasam da kendimi iyi hissediyorum... Bizimle konuşulması ve grup etkinliği olabilir... Mesela bu okulda daha fazla etkinlik yapmak isterim, daha fazla vakit geçirmek isterdim. Sonra işte imkân olsaydı malzeme olsaydı deneyimler yapmayı isterdim. Daha fazla faaliyet yapmak isterdim yani.

Ö9: Evet olabilir. Sinema ve törenleri en çok tercih ediyorum... Bence kurslar, kursların devam etmesi... Mesela spor yarışmaları oluyor her zaman girmiyorum ama girdiğimde kendimi çok mutlu hissediyorum yani çok güzel olur. Badminton... Bence yapılması gereken bütün şeyler oluyor. Bu şekilde devam etsin... Mesela akıllı tahtayı daha da çok kullanmak... Z kütüphanede bilgi evi var orada bilgisayar var oraya daha da çok gitsek daha da test çözssek bence daha iyi olur yani.

Ö11: Bizle konuşulması, Türkçe konuşmak. Evet, çok daha iyi hissederim. Evet. Çok iyi geliyor. Türkçe konuşmak istiyorum.

Ö12: Daha çok kurs görmek. Hentbol maçları yaparsak daha iyi hissettiriyor... Rehberliğe geliyorum hoca bana çok yardımcı oluyor, daha iyi oluyor... İmkân verilirse futbol sahası yapılmasını isterim.

Suriyeli Öğrencilerin Okulda Sosyalleşme ve Uyum Sorunlarının Çözümüne Yönelik Ek Görüş ve Önerilere İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okulda sosyalleşme süreçlerine ve uyum sorunlarına ilişkin ek görüş ve çözüm önerilerini ortaya koymaya yönelik çalışma grubundaki katılımcılardan yönetici-öğretmen ve öğrencilere yönelik görüşme formunda *“Bu konu hakkındaki ek görüşleriniz ve çözüm önerileriniz nelerdir?”* temel sorusu sorulurken yönetici-öğretmen görüşme formunda (a) *Eğitim politikası*, (b) *Eğitim programı*, (c) *Yönetici*, (d) *Veli* ve (e) *Öğrenci* sonda maddeleri ile katılımcılara sorular yöneltilerek alınan cevaplardan önemli görülen kısımlar kişilerin kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir.

Katılımcı yönetici-öğretmenlerin görüşlerine göre Türk eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması için Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle beraber kaynaştırılmış bir şekilde okula devam etmeleri gerektiğine aksi takdirde Geçici Eğitim Merkezi’ndeki gibi homojen sınıflar oluşturulup sadece Suriyeli öğrenciler bir okulda olursa Suriye’deki bir okuldan farkı olmayacağına, okulun imkânlarını arttırarak çeşitli faaliyetler yapılarak öğrencilerin uyum sorunlarının giderilmesine yardımcı olunmasına, Türkçe öğrenmeleri için Suriyeli

ailelere yönlendirilme yapılmasına, uzun vadede hedefleri konularak öğrencilerin daha net planlara dâhil edilmesi gerektiğine, oryantasyon eğitimi yapılmasına, hatta bu öğrencilere belli başlı ayrı bir program yapılması gerektiğine, öğrencilerin daha çok çalışarak hayallerinin peşinden gitmesi gerektiğine, öğrencilerin okula gelmeden önce dil problemlerini halledip gelmeleri gerektiğine ve bunun için ön hazırlık okulları açılması gerektiğine ilişkin görüşler yer almaktadır. Bazı öğrenciler rehber öğretmenin kendilerine yönelik eğitim vermesine, okul kurallarını belirtmesine, öğretmenlerin görüşmeler yapmasına, derslerde daha fazla etkinlik yapılmasına, Türkçe konuşmaya yönelik çalışmaların yapılmasına ve arkadaşlarının dersleri dinleyerek derslerine daha çok çalışmasına ilişkin görüşlerini belirtmişlerdir. Bu konuda önemli görülen katılımcı görüşlerinin bazıları şöyledir:

Y1: Eğitim politikası olarak ben şuna inanıyorum; Suriyeli öğrencilerin eğer iyi Türkçe öğrenmelerini istiyorsak Türk eğitim sisteminin için entegrasyonunun sağlanması istiyorsak Türk öğrencilerle beraber kaynaştırılmış bir şekilde okula devam etmeleri gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde Geçici Eğitim Merkezi'ndeki gibi homojen sınıflar oluşturulup sadece Suriyeli öğrenciler bir okulda olursa Suriye'deki bir okuldan farkı olmaz. Çünkü bu şekilde olduğu zaman yarın bunlar toplumun içinde karıştığı zaman, farklı davranış biçimleri sergileyebilirler... Eğitim programlarına ilişkin şimdi şu şekilde olması lazım; Suriyeli öğrencilerin PIKTES programları var bir de Milli Eğitimin kendi programı var. Bu programların birbirleriyle uyumlu bir şekilde olması lazım. Milli Eğitim programı yapılırken Suriyeli öğrencilerin olduğu varsayılarak PIKTES'teki öğrencilerin de dâhil edilebilmesi gerekiyor. İkisinin birbiriyle uyumlu olması gerekiyor... Yani şöyle bir şey yapılabilir; yöneticiler bu programların yapılması için çeşitli etkinliklerin, sportif faaliyetlerin, Suriyeli öğrencilerin daha iyi olmaları için eğitim-öğretim ortamına uygun materyaller geliştirebilmeli. Okulun imkânlarını arttırarak çeşitli faaliyetler yapılarak öğrencilerin uyum sorunlarının giderilmesine yardımcı olmalıdır... Öğrenci Türkçe bildiği zaman iletişim problemlerinin ne kadar azaldığını ders başarılarını ne kadar yükseldiğini söylüyoruz. Aynı şekilde veliler de Türkçe bilirse eğer öğrencileri takip edebilme düzeyleri artar. Daha fazla takip edebilirler, öğrencilerini istediklerini, neler yaşadıklarını anlarlar bunun için çeşitli kurslar var. Türkçe öğrenmeleri için varsa kurslar bazı Suriyeli aileler de yönlendirilebilir... Öğrencilere verilen eğitim programlarına ve çeşitli etkinliklere en başta katılımlarının eksiksiz bir şekilde olması lazım. Yani öğrencinin okula devamı tam bir katılımı sağlanırsa aradaki kopukluk giderilmiş olup öğrenciler verilen programı net bir şekilde anlamış olurlar.

ÖG1: ...Çocuğun eğitimi, öğretimi hepsi bir bütün halinde olduğu için yani rehber öğretmen olsun, sınıf öğretmenleri olsun bizim hepimizin ortak bir paydada hareket etmemiz gerekiyor. Bu yüzden her okulun da uyduğu disiplin programına bizim aynı şekilde uyarak hani. Yöneticilerimiz çocukların üzerinde tabii disiplin olarak en önemli etkene sahip. Bu yüzden onlarla ortak çalışmalar yapmaya gayret gösteriyoruz. Verimli de oluyor. Çünkü çocukların üzerinde her zaman daha etkili oluyorlar... Velilerimiz tabii çok da istekli olmasalar da bizim çabamızla birazcık olsun onlar da katkı sağlıyorlar ama daha sık veli ziyaretleri ile ve geri dönüşlerle onları eğitim hayatına katmayı gayret gösteriyoruz... Öğrenciler sabır isteyen bir süreçler şu anda. Hani ilk yılı baza aldığımız zaman gerçekten çocuklar çok fazla şey öğrenip bir ağacın yeşermesi gibi örnek verebilirim. Bu yüzden çocuklarla ilgili ne kadar sabırlı ve istekli olursak aynı şekilde onlardan meyveleri de toplayabiliyoruz.

ÖG2: ...Kalıcı ya da geçici olduğuna dair net bir bilgi olmadığı için uzun vadede amaç düşünemiyorum...Oryantasyon eğitimi yapılması gerektiğini düşünüyorum. Hatta bu öğrencilere belli başlı ayrı bir program yapılması gerektiğini Türkiye'de görülen dersler ve genel olarak da uyumsal, davranışsa, kültürel dersler verilmesi taraftarıyım... Yöneticilerimiz bu öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri, kendilerini anlatabilecekleri, kendilerini daha iyi hissedebilecekleri bir ortam sağlamalarını istiyorum ben. Yani bu ortamı sağlasınlar onları eşit şartlarda eşit sınıflarda bulundursunlar. ...Bence velilere karşı da bir eğitim programı

uygulanması gerektiğini düşünüyorum bizim ülkemizde. Velilerimizin de bir eğitimden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü okulumuzda verilen eğitimin tamamlayıcısı devam ediyor. Veliler de kültürel olarak bizim ülkemizin belli başlı kuralları olarak bu eğitimden geçmeleri gerekiyor. Ve olabildiğince gayret gösterip çalışıp çabalayıp bu öğrencilerin diğerlerinden geri kalmamaları, daha ön plana çıkmalarını tavsiye ederim bu öğrencilere.

ÖG3: Suriyeli öğrencileri azaltıp diğer okullara eşit şekilde dağıtılması için çaba göstermesi gerekiyor... Velilerin eğitimi benimsemesi gerekiyor bu hayatta en çok işe yarayacak şey eğitimidir. O yüzden öğrencileri okula gönderip eğitim almaları için katkı sağlamaları, destek olmaları gerekiyor... Artık Suriye'ye geri dönmeyeceğiz bu ülkede yaşayacağız. Bunu bilerek daha çok çalışmaları gerektiğini öneriyorum. Bu vatani, Türkiye'yi sahiplenip benimseyip daha çok çalışarak daha başarılı olmak için hayallerinizin peşinden gitmesi gerekiyor.

ÖG4: ...Eğitim politikasına dair şöyle bir önerim var; çocuklar mesela direkt bu okullara gönderiliyor falan ama şöyle bir durum oluyor bazı okullar biz Suriyeli öğrenci istemiyoruz diyerekten diğer okullara öteliyorlar. Bazı okulların bu sefer Suriyeli öğrenci nüfusu artıyor şimdi her okullara bence eşit sayıda dağıtılması lazım. Çocuklar gerçekten birebir ilgilenilmesi gereken çocuklar, kurtarabildiğimizi kurtarıyoruz. Normalde 30 tane, 40 tane olsaydı her öğretmenimiz gerçekten gruplar kurar üç dört kişilik ilgilenirler de sebeplerini sorup her şeyi anlamaya çalışırlar, iletişimde çok zorlanıyoruz... Eğitim programı ile ilgili şöyle bir önerim olabilir; çocuklar mutlaka gelmeden önce dil problemlerini halledip gelmeleri lazım. Biz hala burada okuma yazma problemi yaşıyoruz. Çünkü temel iletişim yok yani çocukta bunun için de ön hazırlık okulları açılması gerektiğini düşünüyorum Suriyeliler için... Bu konu ile ilgili yöneticilerimiz yıllık aslında okulun yapması gereken sosyal etkinlikleri planlayabilir... Yöneticilerin bu anlamda biraz daha duyarlı olması lazım... Velilerimizin de ötekileştirmemesi lazım. Biz bunu velilerimize çok büyük bir problem olarak yaşıyoruz. Çocuklar çünkü anne babadan gördüğü şekilde arkadaşlarını davranıyorlar... Öğrencilerimizin de dediğim gibi bu noktada bilinçlendirilmesi lazım. Hadi aile de bu eğitimi almıyorsa okul olarak biz bu okul olarak bilinçlendirmesi lazım.

Ö2: Dersleri dinlemeleri, hatta çalışmaları, aslında çalışmıyor bazıları. Hatta dersleri de dinlemiyorlar girmiyorlar.

Ö3: Rehber onlarla daha çok ilgilenmeli ve onlara kuralları sıkıca anlatmalı.

Ö4: Okula daha alışmak için tören yapmak, sinemaya gitmek, öğretmenlerle görüşmek.

Ö5: Mesela Türkçe kursu konuşmak için, kendini tanıtmak için falan, mesela böyle bir kurs ya da hoca senle konuşuyor soru cevap, hoca sana alıştırması için konuşurken mesela sabah günaydın diyor öğretmesi gerekir. Konuşmaya yönelik kurslar yapılmalı.

Ö8: Daha fazla faaliyet yapabiliriz derslerde daha fazla etkinlik çezebiliriz.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Teneffüslerde Gözlemlerine İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde gözlemlendiklerinde nasıl davrandıklarını ortaya koymak amacıyla teneffüslerde sosyalleşme süreçleri, uyum sorunları, arkadaşlık ilişkileri, iletişim biçimleri, oynadıkları oyunlar, okul kurallarına uyum sağlayıp sağlamamalarına ilişkin okulun çeşitli yerlerinde; sınıf, koridor, kantin ve daha çok okul bahçesinde gözlemler yapılmıştır. Genel olarak büyük çoğunluğunun teneffüslerde kendi aralarında Arapça konuştuğu, Türkçe bilmeyenlerin çekingen olduğu, çekingen olanların akran zorbalığına maruz kaldıklarını, teneffüslerde kavgaya ve şiddet içeren oyunlar oynadıkları gözlenmiştir. Araştırmacı tarafından gözlem formu analiz edilerek ve gözlem sırasında tutulan notlar değerlendirilerek “bireysel davranışlar”, “grup

ya da arkadaşlık ilişkileri” ve “dil ve konuşma biçimleri” olmak üzere üç ana tema çerçevesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde sosyalleşme süreçleri incelendiğinde “bireysel davranışlar” teması çerçevesinde; büyük çoğunluğunun teneffüslerde Suriyeli arkadaşlarıyla oynadığı, bir kısmının ise Türkiyeli arkadaşları ile birlikte oynadığı gözlenmiştir. Bazılarının teneffüslerde dışarıya çıkmadığı, Ö10’nun sürekli sınıfta kalıp ön bilgilerinin eksik olduğu derslere çalışırken Ö5’in teneffüslerde daha çok bireysel davranarak oyunlara dâhil olmadığı, sosyal olmadığı fakat uyumlu davranışları olan bir öğrenci olduğu gözlenmiştir. Ayrıca çoğunun arkadaşı kendisi ile oynamaktan hoşlanırken özellikle kız öğrencilerde (Ö2, Ö8, Ö9) aşırı hırs ve kıskançlıktan dolayı; erkek öğrencilerde (Ö3, Ö6, Ö7) ise şiddet içeren davranışlardan dolayı kendisi ile oynamaktan hoşlanmayan öğrencilere rastlanmıştır. Bazı öğrencilerin teneffüslerde şiddet içerdikleri, birbirine zarar verebilecekleri oyunlar oynadıkları; özellikle yaş olarak büyük olan öğrencilerin küçük olan öğrencilere şiddet içeren ve akran zorbalığı bulunan davranışlar sergiledikleri araştırmacı tarafından gözlenmiştir.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde sosyalleşme süreçleri incelendiğinde “grup ya da arkadaşlık ilişkileri” teması çerçevesinde; Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde çoğunlukla kendi aralarında grup kurdukları, teneffüslerde kendi aralarında gezip oynadıkları, Türkiyeli arkadaşları ile çoğunlukla arkadaşlık kurmadıkları, birbirleri ile çoğunun şakalaştıkları, bazı arkadaşları şakaları kabul ederken bazılarının ise şakaları kabul etmeyerek şakaların sonunda kavga ederek anlaşamadıkları araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Öğrenciler arasındaki kültür farkından dolayı yapılan şakalar Türkçe ve Arapça dillerinde farklı anlamlara geldiği için sürekli bu konuda Türkiyeli arkadaşları ile çatışma halinde oldukları ve birbirlerine karşı şiddet içerdikleri araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Ö4’ün arkadaşları arasında yapılan şakaları kabul etmeyerek daha hassas ve alıngan davranışlar sergilediği gözlenmiştir. Özellikle erkek öğrencilerden Ö3’ün sosyal uyumu yüksek olmasına rağmen arkadaşları ile futbol oynarken şiddet içerdikleri gözlenmiştir. Kendi aralarında güçlü bağları olan Suriyeli öğrencilerin büyük çoğunluğunun birbirine yardım ettikleri, gerektiğinde başkalarından yardım almayı kabul ettikleri, kendinde olan eşyaları başkaları ile paylaştıkları ve kendinde olmayanları arkadaşlarının kendisine vermeye istekli davrandığı gözlenmiştir. Fakat Ö11’in çok çekingen olduğu için ihtiyacı olsa dahi arkadaşlarından yardım almaya istekli olmadığı, Ö4’ün ise eşyalarına çok değer verdiğinden dolayı arkadaşları ile paylaşmaya gönüllü

olmadığı görülmüştür. Grup ve arkadaşlık ilişkileri gözlemlendiğinde Ö2'nin grup lideri olarak ön planda olduğu ve bir sorun ile karşılaştığı zamanlarda kendini kaybederek bağırdığı, yaşanan haksızlık karşısında sonuna kadar kendini savunduğu gözlenmiştir.

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin teneffüslerde sosyalleşme süreçleri incelendiğinde “dil ve konuşma biçimleri” teması çerçevesinde daha çok kendi aralarında Arapça konuştukları, teneffüslerde Türkçe bilmeyen ve kendini iyi ifade edemeyen öğrencilerin daha çok bağırarak kendilerini ifade etmeye çalıştıkları, şiddet içeren davranışlar sergilediği gözlenirken dil ve konuşma becerisine sahip olan öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurma düzeylerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ayrıca teneffüslerde Suriyeli öğrencilerin bazılarının arkadaşlarına kötü sözler söylediği veya lakap taktığı (Ö4, Ö6, Ö7, Ö12), bazılarının ise arkadaşlarının hatalarını onların yüzüne vurduğu veya onlara karşı küçümseyen davranışlar sergilediği için arkadaşları ile uyum sorunları yaşadıkları (Ö2, Ö7, Ö8, Ö9) gözlenmiştir. Ayrıca konuşurken kendilerini ifade etmekte zorlanan öğrencilerin özellikle Ö1 ve Ö11'in sesini yükselterek bağırdıkları ve arkadaşları ile daha çok işaret dili ile anlaşmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Türkçe bilen öğrencilerin bazılarının Türkiyeli arkadaşları ile Türkçe iletişim kurabildikleri, Suriyeli arkadaşları ile teneffüslerde büyük ölçüde Arapça konuştukları görülmüştür (Ö8, Ö10 ve Ö12 hariç). Çoğunlukla geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrenciler, teneffüslerde grup halinde birbirleri ile gezerek Arapça iletişim kurarlarken yanlarına Türkiyeli öğrenciler geldiklerinde Türkçe konuşmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Okul kurallarına uyum sağlamalarına ilişkin kantin sırasına girerken bazı öğrencilerin sıra beklemedikleri (Ö6, Ö8, Ö12) teneffüs giriş çıkış saatlerine dikkat etmeden kafalarına göre sınıfa giderek disiplinsiz davranışlar sergiledikleri, okul kurallarını içselleştiremedikleri araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Genel olarak Suriyeli öğrencilerin teneffüslerdeki sosyalleşme süreçlerine ilişkin uyumları değerlendirildiğinde okulda bulunduğu süre diğerlerinden fazla olan öğrencilerin ve ilkokula Türkiye’de başlayan öğrencilerin okula ve arkadaşlarına uyum sağlamakta olduğu aynı zamanda Türkçeyi yeterli düzeyde konuşabilen öğrencilerin Türkiyeli arkadaşları ile arkadaşlık kurarak daha uyumlu davranışlar sergiledikleri görülürken ara sınıftan veya okula geç başlayan Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeyen öğrencilerin okula ve arkadaşlarına uyum sağlamakta yeterli olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Dokümanlarının Analizine İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları zorlukları, sosyalleşme süreçlerini, uyum sorunlarını resimlerine ve metinlerine yansıtmalarına ilişkin dokümanları incelendiğinde; materyallerine duygu, düşünce ve yaşantılarını rahatlıkla aktarabildikleri görülmüş ve doküman analiz formu çerçevesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Resimlerine İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrenciler resimlerinde; çoğunlukla yaşadıkları zorlukları, sosyo-ekonomik sıkıntıları, Türkiye'ye minnet, sevgi ve teşekkürlerini aktarmışlardır. Ayrıca kendilerini derinden etkileyen olayları, semboller kullanarak resimlerine çizmişlerdir. Resimlerin çoğunda öğrenciler gözyaşı, kan, bomba, uçak, tel örgü, sınır, Türk bayrağı ve üzülen yüz ifadeleri sembollerini kullanarak savaşın etkisi ile yaşadıkları travmayı ortaya koymuşlardır. Türkiye'ye olan duygu ve düşüncelerini, resimlerine açıkça yansıtmışlardır. Bu konuda önemli görülen katılımcıların resimlerine ilişkin bulgular şöyledir:

Ö1, Türkiye'yi anne gibi düşünerek kendilerinin ellerinden tutup sahip çıktığı için minnet duygularını ve teşekkürlerini ifade eden mesajlar verirken Ö4 te benzer şekilde Türk bayrağı çizip Türkiye'yi bahçıvan ve kendilerini çiçekler olarak çizmiş ve Türkiye'nin kendilerine verdiği destek için teşekkür ettiğine dair mesajlar veren bulgulara ulaşılmıştır.

Ö2, sınırdan Türkiye'ye geçiş anını çizerek ağlayan bir yüz ifadesi ile üzüldüğünü yansıtmıştır. Benzer şekilde Ö3, iç savaş nedeni ile okulları kapandığı ve okula devam edemediği için çok üzüldüğünü ifade eden gözyaşları çizmiştir. Ö8 ise kan gölü, tel örgü, sınır, kesilen ağaçlar, ölen insanlar çizerek savaşı betimlediğine dair bulgulara ulaşılmıştır.

Ö5 ve Ö6'nın Suriye'de iç savaş sürecinde çok etkilendiği ve unutamadığı anları çizerek yaşadıkları travmayı gözler önüne serdiği görülürken Ö5'in Türkiye'ye geldiklerinde kendini mutlu ama tek başına çizdiği için araştırmacı tarafından sosyalleşme süreçlerinde sıkıntılar yaşadığı düşünülmüştür. Ö7 de benzer şekilde yaşadıkları süreçten dolayı sokakta herkes nereye gideceğini düşünürken kendisini tek başına top oynayarak çocukluğunu yaşayamadığına ilişkin üzgün bir yüz ifadesi ile ve savaşı betimleyen sınır, askerler, zarar gören yapılar çizdiğine dair bulgular yer almaktadır.

Ö9 ve Ö12 yaşadıkları zorlu süreçlerden sonra Türkiye’de uyum sağlayıp sosyalleşmelerine dair semboller yer almaktadır. Ö9, Suriye’de kan, gözyaşı, bomba çizip Türkiye’de arkadaşları ile el ele tutuşup mutlu, gülen yüzler daha renkli semboller; çiçekler, kuşlar, güneş çizerek Türkiye’ye olan sevgisini kalp sembolü kullanarak ifade ettiği görülmektedir. Ö12 de benzer şekilde Suriye’de silah, kan, gözyaşı, ağlayan insanlar çizerken Türkiye’de kendilerine destek olan kendileriyle paylaşımda bulunan insanlar çizerek maddi zorluk yaşadıklarını fakat sosyalleşme süreçlerinin iyi yönde olduğuna dair semboller yer almaktadır. Ö10 ve Ö11 de maddi anlamda yaşadıkları zorlukları, semboller ve karikatür kullanarak ifade etmiş ve maddi anlamda yetersizlik yaşadıkları için çok üzüldüklerini materyallerine aktarmışlardır.

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Metinlerine İlişkin Bulgular

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin metnlerinin çoğunda; okula başladıkları ilk zamanlarda okula uyum sağlamakta ve sosyalleşme süreçlerinde yaşadıkları zorlukları, dil problemlerini, ön bilgilerinin eksikliğinden dolayı yaşadıkları sıkıntıları, arkadaş ilişkileri ve dışlanmaları, sosyo-ekonomik sıkıntıları, okula, öğretmenlerine ve arkadaşlarına ilişkin duygu ve düşüncelerini yansıtmışlardır. Bu konuda önemli görülen katılımcıların metnlerine ilişkin bulgular şöyledir:

Katılımcı öğrencilerin tamamına yakını metnlerinde; okula ilk başladıklarında Türkçeyi yeterli düzeyde bilmedikleri için arkadaşlarına ve okula uyum sağlamakta zorlandıklarını (özellikle Ö2, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11), Türkçeyi bilmedikleri için arkadaşlarının kendileriyle arkadaşlık kurmak istemeyip dışladıklarını (Ö2, Ö9) ve Türkçeyi öğrendikçe arkadaşlık ilişkilerinin geliştiğini, arkadaşlarının arttığını ifade etmişlerdir. Ö7, Geçici Eğitim Merkezi’nden geldiği için önce hiç arkadaşının olmadığını, sosyalleşemeyip uyum sağlamakta zorlandığını fakat zamanla arkadaşlarının olduğunu sosyalleştiğini, uyum sağladığını ve arkadaşları çoğaldığı için çok mutlu olduğunu belirtmiştir.

Bazı katılımcılar; önceleri dersleri anlamakta güçlük çektiklerini, kelimelerin ne anlama geldiğini bilmediklerini, ön bilgilerin eksikliğinden dolayı dersleri anlayamadıklarını (Ö7, Ö12), okuma-yazmada sıkıntı yaşadıklarını, arkadaşlarının bazılarının yazı yazarken harfleri karıştırdıklarını, okurken zorlandıklarını ifade etmişler ve zamanla dersleri anlamaya başladıklarını, akademik olarak daha iyi olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan Ö2, başarılı oldukça daha da mutlu olduğunu ve okulda daha çok tanındığını ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ö6, Suriyeli arkadaşlarının okul kurallarına uyum sağlamakta zorlandıklarını, teneffüste şiddet içeren oyunlar oynayıp kavga ettiklerini, disiplin sorunun yaşadıklarını, maddi olarak yaşadıkları zorlukları ifade etmiştir. Benzer şekilde katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu da maddi olarak zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu okulda yapılan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katıldıkça ilk zamanlardaki çekingenliklerinin zamanla ortadan kalktığına ve kendilerine öz güvenlerinin geldiğine ilişkin ifadelerde bulunmuşlardır. Genellikle erkek öğrenciler sportif faaliyetlerden; futbol, hentbol, koşu, uzun atlama kız öğrenciler ise basketbol, voleybol dallarında kendilerini iyi hissettiklerini ifade ederlerken okulda yapılan resim, koro, oratoryo, belirli gün ve haftalar, törenler, kutlamalar ve diğer etkinliklere katıldıkça okulu, öğretmenlerini ve arkadaşlarını daha çok sevdiklerini, okula aidiyet duygusunun arttığına ilişkin görüşme ile elde edilen bulguları destekleyici nitelikte benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Katılımcılardan Ö9, ilk zamanlarda çok utangaç olup kendini ifade edemezken okulda yapılan etkinliklere katıldıkça, sosyalleştikçe kendini daha iyi ifade ettiğini, diğer arkadaşlarından bir farkının olmadığını, bu aşamaya gelmesinde öğretmenlerin büyük katkısı olduğu için teşekkürlerini ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ö1 ve Ö5 yaşadıkları zorluklar karşısında kendilerinin yerinde dağ olsa dayanamayacağını, yaşadıkları süreçten dolayı çocukluklarını yaşayamadıklarına ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan Ö4, yıllarca hapisteymiş gibi yaşadıklarını, Türkiye'ye geldiklerinde hapisten çıkmış gibi hissettiklerine dair görüşlerini belirtmişlerdir. Türkiye'ye kendilerine sahip çıktıkları için minnet duyarak teşekkürlerini ifade etmişler, öğretmenlerinin kendileri için her şeyi yaptıklarını düşünmektedirler. Ayrıca çok çalışarak Türkiye için çok faydalı olacaklarına dair düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan Ö3, ileride iyi bir meslek sahibi olmak için çok çalışması gerektiğini belirtmiş ve katılımcıların çoğu gibi arkadaşlarını, öğretmenlerini, okulunu çok sevdiğini ifade etmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik olarak elde edilen bulgular doğrultusunda daha önce yapılan araştırmalara yönelik görüşler, araştırmada ulaşılan sonuçlar ve araştırmanın sonuçlarına yönelik olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Tartışma

Araştırmacı tarafından; geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin ilk zamanlarda okula uyum sağlamakta, Türkçe öğrenmekte ve kendilerini ifade etmekte zorluk çektikleri, dersleri anlamakta ve arkadaşlık kurmada sıkıntılar yaşadıkları ve diğer arkadaşları tarafından dışlandıklarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Bozan ve Kaştan (2018) yaptıkları araştırma sonuçlarında öğrencilerin daha önceki arkadaşlarını ve öğretmenlerini özlediklerini, okulda yapılan sosyal etkinliklere katılamadıklarını, diğer arkadaşları tarafından alaya alındıklarını ve bundan dolayı çekingen olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okula uyum sağlamalarının ne derece zor olduğu ve bu süreçte yaşanan sıkıntılar araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Fakat araştırmacı tarafından zamanla Türkçeyi öğrenerek okulda yapılan sosyal etkinliklere ve sportif faaliyetlere katılarak okula ve arkadaşlarına uyum sağlamaya başladıklarına dair bulgulara da ulaşılmıştır. Karasu'nun (2016) çalışmasında ise Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların misafirliğinin uzamasıyla birlikte sıkıntıların arttığı sonucuna ulaşmış ve artan sıkıntıları çözmenin yolunun “sağlıklı bir uyum” süreci olduğunu belirtmesi yapılan araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Benzer olarak Aslan'ın (2019) yapmış olduğu çalışmada göçmen öğrencilerin iletişim problemlerinin eğitimi engellediği ve kişinin kendisini ifade etmesine engel olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda temel olarak iletişim sorunlarının çözülmesinin gerekliliği yapılan araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çocukların düzenli olarak eğitim almalarında ve sağlıklı bireyler olarak yetişmelerinde ekonomik unsurların etkili olduğu düşünülmektedir. Fakat yapılan araştırmada Suriyeli ailelerin ekonomik sıkıntılar yaşaması üzerine bazı öğrencilerin aile bütçesine katkı sağlamak için çocuk işçi olarak çalıştıkları bulgularına ulaşılmıştır. Çocuk işçiliğinin okul terki ve okulda devam sorunlarına neden olduğu görülmektedir. Karaman ve Özçalık'ın (2007) yapmış oldukları çalışmada; ailelerin gelirlerinin düşük olması, çocuklarının eğitim giderlerini karşılayamaması üzerine çalışmak zorunda kalan çocukların okula devamı engellenerek gelecekte donanımsız, düşük gelirli işgücü olmasına neden olduğu yapılan araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Benzer şekilde Harunoğulları (2016), Suriyeli sığınmacı çocuk işçilerin sosyo-mekânsal ve sosyo-ekonomik durumlarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada; Suriyeli çocukların yoksulluk, ebeveynlerinin çalışmaması, ailede kişi sayısının fazla olması ve maddi destek olma isteği, çocuk işçiliği üzerinde etkili olduğu sonucu yapılan araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmada; geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin ve Türk öğrencilerin kullandıkları ortak kelimelerin Arapça ve Türkçe dillerinde farklı anlamlara gelmesinden ve kültürel farklılıklardan dolayı anlaşmazlıklara neden olduğu, kavgaya sebebiyet verdiği bulgularına ulaşılmıştır. Bu bağlamda, dil eğitimi konusunda kültürel farklılıkları dikkate almanın önemi ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde Gün (2015) çalışmada, Türk kültürünün aktarımına ve öğretilmesine ilişkin Türkçe öğreten öğretmenlerin görüşlerini ele alarak değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda, Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretilmesinde kültür aktarımının önemli bir yeri olduğu, kullanılan kelimelerin kültür aktarımında kısmen yeterli olduğu ve sınıfta kültürel öğelerin kullanılmasının motivasyonu arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda ulaşılan sonuçlar, araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Yapılan araştırmanın sonucunda, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okulda yaşadıkları uyum ve sosyalleşme sorunlarının temelinde dil problemi olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer olarak Akalın (2016) yaptığı çalışmada, mülteci çocukların üzerindeki en büyük baskının dil sorunu olduğunu belirtmiştir. Söz konusu çalışmada, çocukların sosyalleşmesinde okulun önemi ifade edilerek eğitim hakkından yoksun kalan çocukların sosyal olarak sorunlar yaşadığı ve yabancılaşma hissiyle ortaya çıkan kimlik bunalımının suça eğilimli olmaya neden olduğu ifade edilmiştir. Aslan (2019) tarafından yapılan çalışmada dil problemlerinden dolayı göçmen öğrencilerin sosyalleşme ve uyum problemleri yaşamasının kaçınılmaz olduğu belirtilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan çalışmada ise

okulda yapılan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılan öğrencilerin okula aidiyet duygusunun oluştuğu; okulu, arkadaşlarını ve öğretmenlerini severek sosyal açıdan olumlu yönde okula dâhil oldukları sonucunda ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmen görüşlerine göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin geçici eğitim merkezlerinin kapatılması ve devlet okullarına yerleştirilmesi üzerine bazı okullarda yoğunluk olduğu, dengeli bir dağılım olmadığı, bazı okullarda kayıt sorunlarının yaşandığı ve özellikle ara sınıftan başlayan öğrencilerde dışlanma, akran zorbalığı gibi uyum sürecinde sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Coşkun ve Emin'in (2016), eğitim sorunlarını ele aldıkları çalışmalarında ulaştıkları sonuçlar; Suriyeli çocukların yöneticiler tarafından kayıt yapılmasında isteksizlik, kabullenilmeme, dışlanma, akran zorbalığı ve uyum sürecinde yaşanan zorluklar, yapılan araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Yapılan araştırmada; Türk ve Arap alfabelerinin farklılığından, Türkçe öğreticilere sağlanan materyaller eksikliğinden, öğrencilerin dersleri anlamakta zorlanmalarından ve eğitim sisteminin farklılığından dolayı geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmekte güçlük çektikleri ve uyum sağlamakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Çelik (2018), çalışmasında Türkiye ve Suriye eğitim sistemlerinde öğretim ve ana dil farklılıkları bulunduğunu tespit etmiştir. Suriyeli çocukların yaşadıkları dil problemi sebebiyle okullarda yönetici, öğretmen ve diğer öğrenciler ile iletişim kurmakta zorlandıkları ve dersleri takip etmekte sorunlar yaşadıkları araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmada Suriyeli velilerin Türkçe bilmedikleri için eğitim sistemine dâhil olamadıkları ve öğrencilere gerekli desteği veremedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Tunç'un (2015) çalışmasında çocuk ve gençlerin eğitimlerinin yanı sıra Suriyelilerin geneline Türkçe dil eğitimi verilmesinin toplumsal uyumu kolaylaştıracağına ve sosyal uyumlarına katkı sağlayacağına dair öneriler yer almaktadır. Benzer şekilde Barın'ın (2015) çalışmasında Suriyeli kadınların Türkiye'de daha rahat yaşayıp kendilerini ifade edebilmeleri için dil kurslarına teşvik edilmesine ve dil eğitimi ile ilgili dersler veren kursların arttırılmasına yönelik öneriler sunulurken eğitimin gerekliliği ortaya koyulmakta ve yapılan araştırmanın sonuçlarını desteklediği görülmektedir.

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okulda yaşadıkları başlıca sorunlardan olan dil sorunundan sonra iletişim problemi gelmektedir. İletişim kurmak; topluma dâhil olabilmek, sosyalleşebilmek ve uyum sağlamak için önemli bir ihtiyaç

olarak görülmektedir. Karataş'a (2015) göre topluma dâhil olmak; kişisel olarak, sosyal bağlantılar kurmak ve arkadaş edinmek gibi kültürel oluşumlarla sağlanmaktadır. Yapılan araştırmada, geçici koruma kapsamında bulunan öğrencilerin topluma dâhil olabilmeleri için olabildiğince sosyal, kültürel, sportif faaliyetlere dâhil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçları destekleyen, Uzun ve Bütün (2016) tarafından yapılan çalışmada; Suriyeli öğrencisi olan okul öncesi öğretmenleri ile görüşülerek en önemli problemin dil problemi olduğu, öğrencilerin bu nedenlerden dolayı sosyalleşmekte sorun yaşadıkları ve grubun dışında kaldıkları ifade edilmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Suriyeli öğrencilerin okula uyum sağlamak ve sosyalleşmekte sorunlar yaşadığına değinilmekte ve araştırmacı tarafından tespit edilen sonuçlar ile örtüştüğü görülmektedir.

Katılımcıların görüşlerine göre geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamasında ve akademik başarının artırılmasında okulda yapılan; sosyal ve kültürel etkinlikler, sportif faaliyetler, yarışmalar, resim, müzik ve koro gibi faaliyetlere katılmalarının sosyal içerilmelerinde önemli birer unsur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin kendi kültürlerini yansıtacak etkinliklere de yer verilmesinin önemli olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Özer, Ateşok ve Komşuoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmada; yalnız sığınmacı çocukların refahları için değil, katıldıkları toplumun huzurlu ve güvenli bir geleceğe sahip olabilmesi için eğitimin önemine değinilmektedir. Çalışmada eğitim imkânından Türkiye sınırları içerisinde yaşayan her sığınmacı çocuğun yararlanabilmesi fikri araştırmada ulaşılan bulguları destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmada öğrencilerin dokümanları incelendiğinde yaşamış oldukları zorluklar karşısında kendilerinin yerinde dağ olsaydı dayanamayacağına, yaşadıkları süreçten dolayı çocukluklarını yaşayamadıklarına ve okulda kendilerine rehberlik yapılmasının kendilerini iyi hissettirdiklerine ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Çelik (2018) tarafından yapılan çalışmada; savaştan olumsuz yönde etkilenen çocukların kendi geleceklerini kurmalarında en etkili aracın eğitim olduğu düşüncesi, yapılan araştırmada ulaşılan bulguları desteklemektedir.

Sonuç

Suriye'de yaşanan kriz ve iç savaşın ardından Türkiye'de yaşamaya başlayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme süreçlerinde yaşadıkları uyum problemlerini ortaya koyarak çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlayan bu araştırmada; Şanlıurfa ili Viranşehir ilçesinde yer alan bir okulda yönetici, öğretmenler ve

Suriyeli öğrencilerin katılımı ile elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Katılımcıların görüşlerine göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçlerini; temelde dil problemi olmak üzere maddi sıkıntılar, kültürel farklılıklar, çocuk işçiliği, ara sınıftan okula kayıt olmak, okul terki, yaş farkı, şiddet içeren davranışlar, akran zorbalığı, iletişim sorunları, okul ve sınıf kurallarına uyum sağlamakta güçlük çekilmesi gibi sorunların olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
2. Araştırmada katılımcı görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin öncelikle farklı eğitim sisteminden kaynaklı olarak uyum problemi yaşamakla birlikte çoğunluğunun okul ve sınıf kurallarına uyum sağlayamadıkları, derste işlenen konuları anlamakta güçlük çektikleri, ön bilgilerinin ve hazırbulunuşluk düzeylerinin eksik olduğu, derslerde disiplinsiz davranış sergiledikleri, sınıf içinde dersin düzenini bozacak hareketlerde bulunduklarına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okulun ilk zamanlarında Türkçe bilmedikleri için arkadaşlık kurmakta zorluk çektikleri, çekingen oldukları ve öz güvenlerinin eksik olduğu, akademik başarılarının düşük olduğu fakat zamanla Türkçe öğrendikçe ve okulda yapılan sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katıldıkça uyum sağlamaya başladıkları sonucuna ulaşılmıştır.
3. Katılımcı görüşlerine göre geçici koruma kapsamında Suriyeli öğrenci bulunan sınıflarda öğretmenlerin ders işlerken iletişim kurmakta sorun yaşadıkları, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yetersiz ve ön bilgilerinde eksiklikler olduğu, Türkçe öğretmeye yönelik materyal eksiklikleri bulunduğu, PIKTES kapsamında materyaller verildiği halde defter, kitap, kalem gibi araç gereçleri derslere getirmekte öğrencilerin sorumsuz oldukları, öğrencilerin derslere zamanında gelmeyerek geç kaldıkları, istedikleri zaman bahane üretmek dersten çıkmak isteme eğilimleri gösterdikleri bunda sınıf içinde disiplin sorunlarına neden oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Geçici Eğitim Merkezi'nden ara sınıfa başlayan öğrencilerde bu tür sorunlara daha çok rastlandığı fakat ilkokuldan itibaren devlet okulunda eğitim gören öğrencilerin daha uyumlu olduğu ve Türkiye'de yaşama süresi arttıkça uyum sorunlarının daha da azaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
4. Katılımcılar tarafından geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerin büyük çoğunluğunun teneffüslerde Suriyeli arkadaşları ile birlikte gezdikleri, teneffüslerde büyük oranda Arapça konuştukları, yanlarına Türk arkadaşları geldiklerinde Türkçe

konusmaya çalıştıkları fakat iletişim kurmakta güçlük çektikleri için bağıarak veya jest ve mimik kullanarak kendilerini ifade etmeye çalıştıkları ve kelimeler farklı anlamlara geldiği için Türkiyeli ve Suriyeli öğrenciler arasında dil probleminden kaynaklı sorunlar yaşanmakta olduğu bunun da kavgaya sebebiyet verdiği bulgularına ulaşılmış ve ulaşılan bulgular araştırmacı tarafından yapılan gözlem sonuçları ile desteklenmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerde; Suriyeli öğrencilerin teneffüste daha çok şiddet içeren oyunlar oynadıkları ve yaş olarak kendinden küçüklere akran zorbalığı yapıp güç kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

5. Katılımcı görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin duygu, düşünce ve yaşantılarını materyallerine rahatlıkla aktarabildiklerinin ifade edilmesi üzerine öğrencilerin çizmiş oldukları resimler incelendiğinde; resimlerde çoğunlukla yaşadıkları zorlukları, sosyo-ekonomik sıkıntıları, Türkiye'ye minnet, sevgi ve teşekkürlerini aktarıp daha çok kendilerini derinden etkileyen olayları semboller kullanarak yansıttıkları tespit edilmiştir. Suriyeli öğrenciler tarafından yazılan yazı ve şiirler incelendiğinde ise çoğunlukla okula başladıkları ilk zamanlarda okula uyum sağlamakta ve sosyalleşme süreçlerinde yaşadıkları zorlukları, dil problemlerini, ön bilgilerinin eksikliğinden dolayı yaşadıkları sıkıntıları, arkadaş ilişkileri ve dışlanmaları, sosyo-ekonomik sıkıntıları, okula, öğretmenlerine ve arkadaşlarına ilişkin duygu ve düşüncelerini yansıttıkları sonucuna ulaşılmıştır.
6. Geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerin okul kültürüne uyum sağlamaları ve akademik başarının arttırılmasında okulda yapılan sosyal ve kültürel etkinliklere, sportif faaliyetlere ve yarışmalara, resim, müzik ve koro gibi faaliyetlere katılmanın okula sosyal içerilmelerinde önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğu okulda yapılan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katıldıkça ilk zamanlardaki çekingenliklerin zamanla ortadan kalktığına ve kendilerine öz güvenlerinin oluşmaya başladığı ve okulda yapılan sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere öğrenciler ne kadar dâhil olursa okula o kadar olumlu bağlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
7. Geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerin velileri, Türkçe bilmedikleri için iletişim kuramadıkları ve eğitim sistemine dâhil olamayarak öğrencilere gerekli desteği veremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
8. Ailelerinin maddi yetersizlik yaşaması üzerine Suriyeli öğrencilerin aile ekonomisine destek olmak amacıyla çocuk işçi olarak çeşitli yerlerde çalıştıkları görülmüştür. Bu

durumun okul terkine neden olduğu ve okula devam edemeyen öğrencilerin yaşadıkları topluma uyum sağlamakta ve sosyalleşmekte güçlük yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

9. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrenciler, geçici eğitim merkezlerinin kapatılması ve devlet okullarına dağıtılması üzerine bazı okullarda yoğunluk olduğu, çok fazla başvuru olduğu için okulun imkânlarının kısıtlı olmasından kaynaklı sorunlar yaşandığı, dengeli olarak okullara dağılım olmadığı, kayıt ve denklik sorunlarının yaşandığı, yabancı uyruklu öğrenci kayıt sisteminin kayıt ve diğer işlemleri yaparken hata verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Türkiye’de yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme süreçlerinde yaşadıkları uyum problemlerini ortaya koyarak çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlayan bu araştırmada tespit edilen sorunlar karşısında geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır:

1. Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme süreçlerindeki uyum sorunlarının temelinde yer alan dil problemini çözebilmek için okul öncesinden itibaren Türkçe öğretimine yönelik Türkçe kursları açılabilir. Geçici Eğitim Merkezi’nden gelerek ara sınıfta okula başlayan öğrencilerin uyum sorunlarını en aza indirmek için Türkçe hazırlık sınıfları açılabilir.
2. Suriyeli öğrencilerin farklı eğitim sisteminden kaynaklı olarak yaşadıkları uyum problemlerinin çözümüne yönelik ve okul kurallarına uyum sağlamalarına ilişkin okula kayıt olduktan sonra öğrencilere oryantasyon eğitimi ve rehberlik yapılabilir. Bu şekilde öğrencilerin okul ve sınıf kurallarına uyum sağlamaları ve davranışlarından sorumluluk almalarına yardımcı olunarak okulda ve sınıfta olası istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına engel olunabilir. Böylece daha olumlu ve düzenli bir öğrenme ortamı ve okul ikliminin oluşturulması sağlanarak bu öğrencilerin okula, öğretmenlerine ve arkadaşlarına uyum süreci hızlandırılabilir.
3. Suriyeli öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri yetersiz ve ön bilgilerinde eksiklikler olduğu için bu öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri tespit edilerek öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda ön bilgi eksikliklerinin giderilmesine yönelik telafi eğitimleri ve kurslar açılabilir.

4. Bazı katılımcıların Türkçe öğretimine yönelik materyal eksikliği bulunduğu, PIKTES kapsamında materyallerin bir kısmının verildiği halde bunların Türkçe öğretmeye çok da yeterli olmadığı ve Türkçe öğreticilerin genellikle öğretim materyali konusunda kendi imkânları çerçevesinde öğretim yapmak zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Bu bağlamda geçici koruma kapsamında bulunan öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine göre ve özellikle konuşmaya yönelik çalışma ve etkinlik içeren Türkçe öğretimine yönelik eğitim materyalleri geliştirilebilir.
5. Araştırmada geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin büyük çoğunluğunun teneffüslerde Suriyeli arkadaşları ile birlikte gezdikleri, teneffüslerde büyük oranda Arapça konuştukları, yanlarına Türk arkadaşları geldiklerinde Türkçe konuşmaya çalıştıkları fakat iletişim kurmakta güçlük çektikleri için bağırarak veya jest ve mimik kullanarak kendilerini ifade etmeye çalıştıkları ve kelimeler farklı anlamlara geldiği için Türk ve Suriyeli öğrenciler arasında dil probleminden kaynaklı sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Yaşanan sorunların çözümüne yönelik geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin Türkçe konuşmasını teşvik edecek çalışmaların yapılması özendirilebilir. Bu bağlamda öğrencilerin Türkçe öğrenmelerine yönelik akran dayanışması ve desteği sağlanması olumlu iletişim ortamlarının oluşmasına destek olabilir.
6. Araştırmacı tarafından Suriyeli öğrencilerin duygu, düşünce ve yaşantılarını materyallerine rahatlıkla aktarabildikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin materyallerine aktarmış oldukları duygu ve düşünceleri dikkate alınarak yaşamış oldukları travmaların etkisini en aza indirebilmek için okullarda psikolojik danışma ve rehberlik servislerince ihtiyaç duyulan öğrencilere yönelik psikolojik destek hizmetleri çeşitlendirilebilir. Ayrıca öğrencilerin yaşadıkları travmatik durumların etkisinin azaltılarak topluma kazandırılabilmesi ve eğitim hayatına sağlıklı olarak devam edebilmeleri için yönetici ve öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler verilebilir.
7. Araştırmaya göre okulda yapılan sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlere öğrenciler ne kadar dâhil olursa okula o kadar olumlu bağlandıkları sonucuna ulaşıldığı için Suriyeli öğrencileri mümkün oldukça etkinliklere dâhil ederek bu öğrencilerin okula olumlu bağlanmaları sağlanabilir.
8. Araştırmaya göre geçici koruma kapsamında olan Suriyeli öğrencilerin velilerinin Türkçe bilmedikleri için öğrencilerin derslerine destek olamadıkları ve iletişim kuramadıkları için okul sistemine dâhil olamadıkları tespit edilmiştir. Okul aile iş birliğini sağlamak ve Suriyeli velilerin öğrencilere destek olabilmeleri için Türkçe

öğrenmeleri önemlidir. Bunun için veliler, halk eğitim merkezlerinde açılan Türkçe okuma yazma kurslarına yönlendirilebilir. Ayrıca Türkçe öğretimi ile ilgili evde ailecek izleyebilecekleri ve Türkçe öğrenebilecekleri televizyon yayınları yapılabilir.

9. Araştırmaya göre Suriyeli ailelerin maddi yetersizlik yaşaması üzerine öğrencilerin aile ekonomisine destek olmak amacıyla çocuk işçi olarak çeşitli yerlerde çalıştıkları, bu durumun okul terkine neden olduğu, okula devam edemeyen öğrencilerin ise sosyalleşme ve uyum sorunlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Maddi yetersizlikten dolayı çocuk işçiliği ve okul terkinin önüne geçebilmek adına başarılı öğrencilere şartlı burslar verilerek geçici koruma kapsamındaki öğrencilerin eğitim haklarından yoksun kalmadan okula devamları sağlanabilir.
10. Araştırmaya göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrenciler geçici eğitim merkezlerinin kapatılması ve devlet okullarına dağılması üzerine bazı okullarda yoğunluk olduğu ve okullara dengeli olarak dağılım olmadığı tespit edilmiştir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullara dengeli olarak dağılımlarını sağlamak için ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından okulların mevcutlarına göre öğrencilerin çeşitli okullara kayıtlarının yapılması sağlanabilir.
11. Geçici koruma kapsamında bulunan öğrencilere yönelik politikalar belirlenirken bu öğrencilerin kendi kültürlerini yansıtabilecekleri etkinliklere daha fazla fırsat verilerek çok kültürlü eğitim uygulamalarına yer verilebilir. Bu şekilde bu bireylerin sosyal ve kültürel gelişimlerine destek olunarak ortak amaçlar etrafında biçimlenen öğrenme ortamları düzenlenebilir.
12. Araştırma sonuçlarına göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli öğrencilerin okullara kayıt ve denklik sorunları yaşadığı görüldüğünden ve yabancı uyruklu öğrenci kayıt sisteminin kayıt ve diğer işlemleri yaparken hata vermesinden dolayı YÖBİS modülünün yazılım ve içerik bağlamında geliştirilmesi düşünülebilir. Denklik sorunu yaşanan öğrencilerin ise yaşları ve hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınarak denklikleri sağlanabilir.
13. Araştırmaya göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli çocukların hazırbulunuşluk düzeylerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda “Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi” yani PIKTES kapsamında öğrencilerin aldıkları eğitimlerden sonra Türkçe hazırbulunuşluk düzeylerinin tespit edilebilmesi için ölçme ve değerlendirme sınavları yapılabilir.

14. Araştırma, geçici koruma kapsamında Suriyeli ğrencilerin yoğun olduğu şanlıurfa ili Viranşehir ilçesinde yapılmıştır. Benzer şekilde Suriyeli ğrencilerin yoğun olduğu diğer il, ile ve farklı eğitim kademelerinde araştırmalar yapılarak eğitim kademelerine ve bölgelere göre farklılıkların olup olmadığı araştırılabilir.
15. Araştırmada Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli ğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemleri, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ile derinlemesine araştırma yapılarak tespit edilmiş ve problemlerin çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir. Suriyeli ğrencilerin uyum ve sosyalleşme düzeylerini geliştirecek daha farklı araştırma tasarımları ve özellikle de eylem araştırmaları özendirilebilir ve öncelikli olarak desteklenebilir.
16. Araştırmada yönetici, ğretmen ve öğrencilerden elde edilen veriler doğrultusunda bulgulara ulaşılmıştır. Eğitim sisteminin paydaşlarından biri olan velilerin de dâhil olduğu benzer araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acer, Y., Kaya, İ., & Gümüş, M. (2010). *Küresel ve bölgesel perspektiften Türkiye'nin iltica stratejisi*. Ankara: USAK.
- Açıkalın, A., Şişman, M., & Turan, S. (2015). *Bir insan olarak okul müdürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akalın, A. T. (2016). *Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmen çocukların eğitim sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkaya, A. (2013). Suriyeli mültecilerin Türkçe algıları. *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56), 179-190.
- Aktekin, S. (Ed.). (2017). *Sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı*. Ankara: MEB.
- Aras, B., & Yasun, S. (2016). The educational opportunities and challenges of Syrian refugee students in Turkey: Temporary education centers and beyond. *Sabancı University Istanbul Policy Center*, 1-15.
- Aslan, F. (2019). *İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aygül, H. H., & Eke, E. (Ed.). (2018). *21. yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler: Bir Türkiye perspektifi*. Ankara: Nobel.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Balcı, A. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.

- Balkar, B., Şahin, S., & Babahan, N. I. (2016). Geçici eğitim merkezlerinde görev yapan Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 12(6), 1290-1310.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı. (2008). *The impact of global migration on the education of young children* (Research Report No. 43). <http://unesdoc.unesco.org/images/0016/001629/162977e.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme. (1966). *T.C. Resmî Gazete*, 25196, 11 Ağustos 2003.
- Bozan, İ., & Kaştan, Y. (2018). Göç yaşamış öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri: Bir durum çalışması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 225-248.
- Bülbül, S., & Köse, A. (2010). Türkiye’de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükkız, K. K., & Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414-1430.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008) *Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (B.U. Bal ve İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Coşkun, İ., & Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyelilerin eğitiminde yol haritası: Fırsatlar ve zorluklar*. Ankara: SETA.
- Çelik, V. (2015). *Eğitimsel liderlik*. Ankara: Pegem.
- Çelik, Y. (2018). *Türkiye’de Suriyeli çocuklara yönelik uygulanan eğitim politikalarının incelenmesi: Tespitler, sorunlar ve öneriler*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelikel, A., & Öztek-Gelgel, G. (2014). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: Beta.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1995). *T.C. Resmî Gazete*, 22184, 27 Ocak 1995.

- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). *T.C. Resmî Gazete*, 25876, 15 Temmuz 2005.
- Çiftçi, Y. A., & Aydın, H. (2014). Türkiye’de çok kültürlü eğitimin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(1), 197-218.
- Demirci, M. (2015). B1 seviyesinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin sesli okuma becerisiyle ilgili tespitler. *Turkish Studies*, 10(7), 333-358. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8149>
- Doğutaş, A. (2016). Tackling with refugee children’s problems in Turkish schools. *Journal of Education and Training Studies*, 4(8), 1-8.
- Dönmez, M. İ., & Paksoy, S. (2015). Türkiye’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmede karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 1907-1919.
- Durgel, E., & Yağmurlu, B. (2014). Türk göçmen ailelerde sosyalleştirme hedefleri ve ana babalık: Okul öncesi döneme detaylı bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 3-12.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları* (Yayın No.153). İstanbul: SETA.
- Emiroğlu, K., & Aydın, S. (2003). *Antropoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Erder, S. (2015). *İstanbul bir kervansaray mı?: Göç yazıları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hugo.
- Erdoğan, M., & Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri* (Yayın No. 353). Ankara: Matsa.
- Fielden, A. (2008). Local integration: An under-reported solution to protracted refugee situation. (Yayın No. 158). Switzerland: UNHCR.
- Haddad, E. (2008). *The refugee in international society, between sovereigns*. New York: Cambridge University.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik. (2016). *T.C. Resmî Gazete*, 29594, 15 Ocak 2016.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). *T.C. Resmî Gazete*, 29153, 22 Ekim 2014.

- Göçmen İşçi Çocuklarının Eğitimine İlişkin Yönetmelik. (2002). *T.C. Resmî Gazete*, 24936, 14 Kasım 2002.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017). *2016 Türkiye göç raporu*. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *Geçici koruma*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik sayfasından erişilmiştir.
- Güçlü, N. (Ed.). (2014). *Okul kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gün, M. (2015). Yabancılar Türkçe öğretimi veren öğretim elemanlarının Adıyaman ili çadır kent bölgesinde Türkçe öğrenen Suriyeli mültecilere Türk kültürü aktarımına ilişkin görüşleri. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 5, 119-138. <http://dx.doi.org/10.18299/cahij.61>.
- Gündoğdu, R. (2013). Sosyalleşme ve sosyalleşme süreci. H. Coşkun (Ed.), *Sosyal psikoloji içinde* (s. 215-238). İstanbul: Lisans.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu. (1961). *T.C. Resmî Gazete*, 10705, 12 Ocak 1961.
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (1948). *T.C. Resmî Gazete*, 7217, 27 Mayıs 1949.
- İnsan Hakları İzleme Örgütü. (2015). Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum-Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller-kayıp nesil olmalarını önlemek. https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf sayfasından erişilmiştir.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA). (2015). *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu-politika ve uygulama önerileri*. <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wpcontent/uploads/2015/09/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4), 1768-1776. <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/2607/2132> sayfasından erişilmiştir.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif Dergisi*, 30-35. [https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35(1).pdf) sayfasından erişilmiştir.
- Karaman, B., & Özçalık, M. (2007). Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğinin bir sonucu: Çocuk işgücü. *Yönetim ve Ekonomi*, 1(14), 25-41.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Karasu, N., Göv, E., & Bağrıaçık, T. (Ed.). (2017). *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik özel eğitim hizmetleri kılavuz kitabı*. Ankara: UNICEF.
- Karataş, M. (2015). Türk yazılı basınında Suriyeli sığınmacılar ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.
- Kartarı, A. (2014). *Kültür, farklılık ve iletişim: Kültürler arası iletişimin kavramsal dayanakları*. İstanbul: İletişim.
- Katzenmeyer, M., & Moller, G. (2013). Öğretmen liderlerin yetiştirilmesi. S. Özdemir (Ed.), *Uyuyan devi uyandırmak: Öğretmen liderler yetiştirmek* (F. Sezgin, Çev.) içinde (s. 43-63). Ankara: Nobel.
- Katzenmeyer, M., & Moller, G. (2013). Öğretmen ve lider olarak kendini ve diğerlerini anlamak. S. Özdemir (Ed.), *Uyuyan devi uyandırmak: Öğretmen liderler yetiştirmek* (S. Koşar, Çev.) içinde (s. 65-82). Ankara: Nobel.
- Kavcar, C. (1998). *Türkçe eğitimi ve sorunlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de iç göçler bütünleşme mi geri dönüş mü*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Kaypak, Ş. (2014). *Kent sosyolojisi*. Antakya: MKÜ.

- Kaypak, Ş., & Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Keser, İ. (2011). *Göç ve zor: Diyarbakır örneğinde göç ve zorunlu göç*. Ankara: Ütopya.
- Kızıl, Ö., & Dönmez, C. (2017). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara sağlanan eğitim hizmetleri ve Sosyal Bilgiler eğitimi bağlamında bazı sorunların değerlendirilmesi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4, 207-239.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin ötesine geçerken: Türkiye'nin, Suriyeli mülteciler sınavı* (S. Karaca, Çev.). Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü.
- Korkmaz, A. (2016). Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 3(6), 83-116.
- Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi. (1999). *T.C. Resmî Gazete*, 24445, 27 Haziran 2001.
- Köknel, Ö. (1989). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 21-46.
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme. (1976). *T.C. Resmî Gazete*, 25175, 21 Temmuz 2003.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap* (Çev. Ed. S. Akbaba-Altun & A. Ersoy). Ankara: Pegem.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). *Ülkemizde kamp dışında misafir edilen Suriye vatandaşlarına yönelik tedbirler konulu genelge*. http://melikgazi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_05/03024558_suriye.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2014). *Yabancılarla yönelik eğitim-öğretim hizmetleri genelgesi*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 stratejik planı*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). *Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu projesi kapsamında Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretecek geçici süreli öğretmen alımına ilişkin duyuru*. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/04053531_geciciogretmenalimduyurusu.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *2018 yılı bütçe sunuşu*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/27095218_2018_MEB_BYTYE_SUNUYU_GENEL_KURUL_18.12.2017.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Geçici koruma altındaki öğrencilerin eğitim hizmetleri*. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/17164013_17-12-2018_Yinternet_BYlteni.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. (1951). *T.C. Resmî Gazete*, 10898, 5 Eylül 1961.
- Orhan, O., & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri* (Rapor No. 195): https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler: Uzun vadeli entegrasyon için fırsatlar ve zorluklar*. Ankara: ORSAM.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye'de içgöç olgusu, nedenleri ve Çorlu örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özdemir, S., Yalın, H. İ., & Sezgin, F. (2012). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel.
- Özer, Y. Y, Komşuoğlu, A., & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 37(4), 76-110.

- Özer, Y. Y, Ateşok, Z. Ö., & Komşuoğlu, A. (2016). Türkiye'nin göçmen ve mültecilere yönelik eğitim politikalarının dönüşümü. A. Esen ve M. Duman (Ed.), *Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeliler: Tespitler ve öneriler* içinde (s. 145-169). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).
- Özkarlı, F. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Özkalp, E. (2007). *Sosyolojiye Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Öztürk, T. (2015). Mülteciler. A. Öcal (Ed.), *Dezavantajlı gruplar ve Sosyal Bilgiler* içinde (s. 71). Ankara: Pegem Akademi.
- Pala, A. (2013). *Zorunlu göç ve kadın deneyimi: Diyarbakır örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleşme önerisi. *Göç Dergisi*, 3(1), 65-81.
- Saraçlı, M. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Schlechty, P. C. (2011). *Okulu yeniden kurmak* (Y. Özden, Çev.). Ankara: Nobel.
- Seydi, A. R. (2013). Türkiye'deki Suriyeli akademisyen ve eğitimcilerin görüşlerine göre Suriye'deki çatışmaların Suriyelilerin eğitim sürecine yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(30), 217-241.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014(31), 267-305.
- Sezgin, A. A., & Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci. *Humanitas*, 4(7), 417-436.
- Şeker, B. D., & Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144.

- Taştan, C., İrdem, İ., & Özkaya, Ö. (2018). *Politika ve uygulama boyutlarıyla: Göç ve uyum* (Rapor No. 18). Ankara: Polis Akademisi.
- T.C. Anayasa. (2012). Ankara: Seçkin.
- Tolan, B. (1996). *Toplum bilimlerine giriş*. Ankara: Murat & Adım Yayıncılık.
- Tor, H. (2010). Türkiye’de çocuk işçiliğinin boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). Göç terimleri sözlüğü. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Uzun, E. M., & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Ünal, A. Z. (2013). Yerinden olmuşların yoksulluğunu yeniden üreten habitus. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(25), 105-112.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). *T.C. Resmî Gazete*, 28615, 11 Nisan 2013.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.
- Yiğit, T. (2015). *Uygulamalar ve sorunlar bağlamında Türkiye’de sığınmacı çocukların eğitimi: Kırşehir ve Nevşehir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

EKLER

EK 1. Yönetici-Öğretmen Görüşme Formu

Merhaba,

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. “Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemleri ve çözüm önerileri” konusunda bir araştırma yapmaktayım.

Bu araştırma kapsamında sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Gönüllü olarak katıldığınız bu görüşmede söyleyeceklerinizin araştırmama ışık tutacağını düşünüyorum. Bu araştırma sonucunda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemlerini ortaya çıkararak bu konuda öneriler sunabileceğine ümit ediyorum.

Araştırmada verilerin geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek amacıyla görüşmemizin ses kaydını almayı düşünüyorum. Bu araştırmada yapılan görüşmelerimizin kimseyle paylaşılmayacağını, tamamen gizli tutulacağını belirtmek isterim. Kayda alınacak bu görüşme, yalnızca bilimsel bir veri olarak kullanılacaktır. Hiçbir şekilde isim verilmeyecektir. İsteğiniz doğrultusunda ses kayıtları, veriler yazıya döküldükten sonra imha edilecektir.

Bana ayırmış olduğunuz zaman ve araştırmama gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Merve Uyduran

Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

E-mail: muyduran813@gmail.com

EK 1. (devam) Yönetici-Öğretmen Görüşme Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

Eğitim düzeyiniz: ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Kurumdaki göreviniz:.....

Kıdeminiz:.....

Okuldaki hizmet süreniz:.....

Yaşınız:.....

Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek

OKULUN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

a. Okulunuzda kaç Suriyeli öğrenci vardır?

b. Bu öğrencilerin yaş ve cinsiyet olarak sınıflardaki dağılımları nasıldır?

SORULAR

1. Sizce Suriyeli öğrenciler, okulunuza kayıt yaptırırken neleri göz önünde bulundurmuş olabilir?

- a. Okulun konumu
- b. Velinin isteği
- c. Arkadaşlarının bulunması
- d. Türkçe öğrenmek
- e. Arapça derslerinin olması

2. Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin genel özelliklerini nasıl ifade edersiniz?

- a. Suriyeli öğrencilerin profili
- b. Maddi durumları
- c. Okula uyumu
- d. Sosyalleşme süreçleri

EK 1. (devam) Yönetici-Öğretmen Görüşme Formu

3. Bu öğrencilerin genel olarak değerlendirdiğinizde okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine bakış açılarını nasıl görüyorsunuz?
4. Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilere ilişkin ne tür sorunlarla karşılaşmaktasınız?
 - a. Dil problemi
 - b. Okuma-yazma sorunu
 - c. Okul ve sınıfta kurallarına uyulmaması
 - d. Ders içindeki sorunlar
 - e. Akademik başarı
 - f. Kayıt ve denklik sorunu(Yöneticiye sorulacaktır)
 - g. Yabancı Uyruklu Öğrenci Bilgi Sistemi(Yöneticiye sorulacak)
 - h. Ara sınıflar
 - i. Yaş
 - j. Uyum sorunları
 - k. Teneffüslerde karşılaşılan sorunlar
5. Suriyeli öğrencilerin okuldaki sosyalleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar hakkında neler düşünüyorsunuz?
 - a. Kültürel farklılıklar
 - b. Arkadaşlık kurmak
 - c. Kendini ifade etmek
 - d. Akran zorbalığı
 - e. Şiddet
 - f. Maddi yetersizlikler
 - g. Çocuk işçiliği
 - h. Okul terki

EK 1. (devam) Yönetici-Öğretmen Görüşme Formu

6. Suriyeli öğrencilerin duygu, düşünce ve yaşantılarını materyallerine (resim, yazı, şiir, vb.) aktarmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
7. Bu okuldaki Suriyeli öğrencilerin okula uyumu ve sosyalleşmelerine ilişkin ne tür faaliyetler yapılmaktadır?
 - a. Okuma yazma kursu
 - b. Sosyal ve kültürel etkinlikler
 - c. Program ve törenlerde görev
 - d. Telif eğitimi
 - e. PIKTES projesi
 - f. Psikolojik danışma ve rehberlik
8. Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda ders işlerken hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?
 - a. İletişim sorunu
 - b. Hazırbulunuşluk düzeyi
 - c. Materyal eksikliği
 - d. Derslere geç gelme
 - e. Disiplin sorunları
9. Suriyeli öğrencilerin teneffüslerdeki davranışlarına ilişkin neler gözlemliyorsunuz?
 - a. Bireysel davranışlar
 - b. Grup ya da arkadaş ilişkileri
 - c. Dil ve konuşma biçimleri
10. Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasında sosyal içerilmeleri hangi katkıları sağlar?
11. Suriyeli öğrencilerin okulunuzun kültürüne uyum sağlamasında sizce sosyal içerilmeleri ne tür katkılar sağlar?

EK 1. (devam) Yönetici-Öğretmen Görüşme Formu

12. Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin sosyalleşme süreçlerine ve uyum sorunlarına ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

- a. Sosyal etkinlikler
- b. Kültürel etkinlikler
- c. İletişim
- d. Sportif faaliyetler
- e. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık

13. Bu konu hakkındaki ek görüşleriniz ve çözüm önerileriniz nelerdir?

- a. Eğitim politikası
 - b. Eğitim programı
 - c. Yönetici
 - d. Veli
 - e. Öğrenci
-

Görüşme;

Tarih:../../2019

Saati:.....

Yeri:.....

EK 2. Öğrenci Görüşme Formu

Merhabalar,

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. “Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemleri ve çözüm önerileri” konusunda bir araştırma yapmaktayım.

Bu araştırma kapsamında sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Gönüllü olarak katıldığınız bu görüşmede söyleyeceklerinizin araştırmama ışık tutacağını düşünüyorum. Bu araştırma sonucunda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin okullarda sosyalleşme sürecindeki uyum problemlerini ortaya çıkararak bu konuda öneriler sunabileceğine ümit ediyorum.

Araştırmada verilerin geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek amacıyla görüşmemizin ses kaydını almayı düşünüyorum. Bu araştırmada yapılan görüşmelerimizin kimseyle paylaşılmayacağını, tamamen gizli tutulacağını belirtmek isterim. Kayda alınacak bu görüşme, yalnızca bilimsel bir veri olarak kullanılacaktır. Hiçbir şekilde isim verilmeyecektir. İsteğiniz doğrultusunda ses kayıtları, veriler yazıya döküldükten sonra imha edilecektir.

Bana ayırmış olduğunuz zaman ve araştırmama gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

Merve Uyduran

Gazi Üniversitesi, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

E-mail: muyduran813@gmail.com

EK 2. (devam) Öğrenci Görüşme Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

Sınıfınız: ()5. Sınıf ()6. Sınıf ()7. Sınıf ()8.sınıf

Yaşınız:.....

Cinsiyet: ()Kız ()Erkek

SORULAR

1. Bu okula kayıt olurken neleri göz önünde bulundurdunuz?

- a. Okulun eve yakın olması
- b. Velinin isteği
- c. Arkadaşlarının çoğunlukta olduğu okul
- d. Türkçe öğrenmek
- e. Arapça derslerinin olması

2. Okulunuzdaki Suriyeli öğrencilerin genel özellikleri nelerdir?

- a. Suriyeli öğrencilerin profili
- b. Maddi durumları
- c. Okula uyumu
- d. Sosyalleşme süreçleri

3. Bu öğrencilerin genel olarak değerlendirdiğinizde okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine bakış açılarını nasıl görüyorsunuz?

4. Okulunuzda ne tür sorunlarla karşılaşmaktasınız?

- a. Okula kayıt olurken
- b. Türkçe öğrenirken
- c. Okuma-yazma
- d. Dersleri anlamakta
- e. Başarısızlık
- f. Yabancı uyruklu kimlik kartı alırken

EK 2. (devam) Öğrenci Görüşme Formu

- g. Ara sınıftan okula başlamak*
- h. Arkadaşlarıyla yaş farkı*
- i. Uyum sağlamada zorluk*
- j. Teneffüste yaşanan sorunlar*

5. Okulunuza devam ederken ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

- a. Kültürel farklılıklar*
- b. Arkadaşlık kurarken*
- c. Kendini ifade ederken*
- d. Akran zorbalığı*
- e. Şiddet*
- f. Maddi yetersizlikler*
- g. Çocuk işçiliği*
- h. Okul terki*

6. Karşılaştığınız bu zorlukları, duygu, düşünce ve yaşantılarınızı materyallerinize (resim, yazı, şiir, vb.) aktarma konusunda neler söyleyebilirsiniz?

7. Bu okulda Suriyeli öğrenciler için ne tür faaliyetler yapılmaktadır?

- a. Okuma yazma kursu*
- b. Sosyal ve kültürel etkinlikler*
- c. Program ve törenlerde görev*
- d. Telaflı eğitimi*
- e. PIKTES projesi*
- f. Rehberlik*

EK 2. (devam) Öğrenci Görüşme Formu

8. Sınıfta dersleri işlerken Suriyeli öğrenciler ne tür sorunlarla karşılaşmaktadır?
- a. *Türkçeyi yeterli düzeyde anlayamamak*
 - b. *Derste işlenen konu hakkında ön bilgiye sahip olmamak*
 - c. *Defter, kitap ve diğer materyallerin eksikliği*
 - d. *Okul kurallarını bilmemek*
 - e. *Sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olamamak*
9. Suriyeli öğrencilerin teneffüslerdeki davranışlarına ilişkin neler gözlemliyorsunuz?
- a. *Bireysel olarak*
 - b. *Grup ya da arkadaş ilişkileri*
 - c. *Konuşma ve iletişim*
10. Okulda daha başarılı olmanız için sizce neler yapılabilir? Bu konuda beklentileriniz nelerdir?
- a. *Okuldan*
 - b. *Okul yöneticilerinden*
 - c. *Öğretmenlerden*
 - d. *Ailenizden*
11. Sizce okulda yapılan sosyal faaliyetlere aktif olarak katılmanız okula uyum sağlamanız açısından ne tür katkılar sağlar?
12. Okulda ne tür faaliyetler yapılırsa kendinizi okulda daha iyi hissedersiniz?
- Alternatif soru: İmkân verilirse okulda daha neler yapmak istersiniz?*
- a. *Sinema, tiyatro, törenlere katılmak*
 - b. *Resim, müzik, şiir, diğer etkinlikler*
 - c. *Türkçeyi daha etkili öğrenmek*
 - d. *Spor yapmak*
 - e. *Yarışmalara katılmak*

EK 2. (devam) Öğrenci Görüşme Formu

f. Psikolojik destek almak

13. Bu konu hakkında ek görüşleriniz ve çözüm önerileriniz nelerdir?

Görüşme;

Tarih:../../2019

Saati:.....

Yeri:.....

EK 3. Öğrenci Gözlem Formu

Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Teneffüslerde Sosyalleşme Süreçlerine İlişkin Uyumunu Tespit Etmeye Yönelik Gözlem Formu

Öğrencinin;

Sınıfı: Yaşı: Cinsiyeti: Ne kadar süredir okulda bulunduğu:

Gözlem;

Tarih:../../2019 Saati:..... Yeri:.....

- 1- Teneffüslerde arkadaşları ile oynadığı görülüyor mu? () Evet () Hayır
- 2- Arkadaşları onunla oynamaktan hoşlanır mı? () Evet () Hayır
- 3- Arkadaşları ile şiddet içermeyen oyunlar mı oynamaktadır? () Evet () Hayır
- 4- Teneffüslerde sınıfta bir köşeye kapanmadan dışarıya teneffüse çıkar mı?
() Evet () Hayır
- 5- Arkadaşları ile konuşurken bağırmadan kendini rahatlıkla ifade edebilir mi?
() Evet () Hayır
- 6- Arkadaşları ile şakalaşır mı? () Evet () Hayır
- 7- Arkadaşları şakalarına cevap verirler ve şakalarını kabul ederler mi?
() Evet () Hayır
- 8- Şakaların sonunda kavga etmeden anlaşabilir mi?() Evet () Hayır
- 9- Teneffüste hem Suriyeli hem de Türkiyeli arkadaşları ile oynar mı?
() Evet () Hayır
- 10- Teneffüslerde Türkiyeli arkadaşları ile rahatlıkla iletişim kurar mı?
() Evet () Hayır
- 11- Teneffüslerde Suriyeli arkadaşları ile Türkçe konuşur mu? () Evet () Hayır

EK 3. (devam) Öğrenci Gözlem Formu

12- Başkalarına yardım etmeyi sever mi? () Evet () Hayır

13- Gerektiğinde başkalarından yardım almayı kabul eder mi? () Evet () Hayır

14- Kendinin olan bir araç veya gereci başkalarıyla paylaşmayı sever mi?

() Evet () Hayır

15- Kendinde olmayan bir şeyi arkadaşları kendine vermeye gönüllü davranırlar mı?

() Evet () Hayır

16- Arkadaşlarına kötü söz söylemeden lakap takmadan konuşur mu?

() Evet () Hayır

17- Arkadaşlarının hatalarını onların hemen yüzüne vurmaktan olağan karşılar mı?

() Evet () Hayır

18- Kantin sırasında beklerken sıraya girer mi?() Evet () Hayır

19- Başkalarının yaptıklarını küçük görmeden normal karşılar mı? () Evet () Hayır

20- Teneffüslerde genelde arkadaşları ile Türkçe konuşmakta mıdır?

() Evet () Hayır

Sonuç:

.....

.....

.....

.....

EK 3. (devam) Öğrenci Gözlem Formu

Değerlendirme:

Gözlemci tarafından gözlem formunda yer alan 20 soru dikkate alınıp öğrencilerin teneffüslerde sosyal uyumları gözlenerek soruların karşısındaki kutucukların içi işaretlenmektedir. Bu bağlamda öğrencinin okula sosyal uyum gerçekleştirip gerçekleştiremediği anlaşılmaktadır. Yukarıdaki sorulardan birinci sütundaki ()Evet işaretleri çok ise çocuğun sosyal uyumunun iyi olduğunu ikinci sütundaki ()Hayır işaretleri çok ise sosyal uyumunun iyi olmadığı kanısına varılabilir. Sosyal uyuma yönelik öğrencilere puan vermek mümkündür. Birinci sütundaki uyumlu bireye ve uyumlu davranışa işaret edenlerde “Evet” seçeneğine 1 puan verilerek ikinci sütundaki uyumsuz ve olumsuz davranışa işaret edenlerde “Hayır” seçeneğine ise 0 puan verilerek öğrencinin gözlem sonucunda saptanan puanla sosyal uyumu ölçülmektedir. Böylece 15 puan ve üzeri alan öğrencilerin sosyal uyumlarının iyi olduğu, 15 puanın altında olan öğrencilerin ise sosyal uyumlarının düşük olduğu ifade edilmektedir.

EK 4. Doküman Analizi Formu

Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrencilerin göç sürecinde yaşadıkları sıkıntılar ile Türkiye’deki okullarda yaşadıkları sosyalleşme süreçleri ve uyum sorunlarını resimlerine ve metinlerine yansıtmalarına ilişkin doküman analizi formudur.

Öğrencinin;

Sınıfı: Yaşı: Cinsiyeti: Ne kadar süredir okulda bulunduğu:

Doküman Analizi;

Tarih:../../2019

Saati:.....

Yeri:.....

A- Resim

- 1-Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli öğrenciler ne tür resimler çizmektedir?
- 2-Çizdiği resimlere duygu ve düşüncelerini nasıl aktarmaktadır?
- 3-Göç sürecinin ardından yaşanan sıkıntılar ile okulda yaşadığı sosyalleşme süreci ve uyum sorunu resimlerine nasıl yansımaktadır?
- 4-Resimde savaşı, göç sürecini, yaşanan zorlukları, sosyalleşmeyi ve uyumu betimleyen/hatırlatan sembol, işaret veya benzerleri kullanılmış mıdır? Evet ise neler kullanılmıştır?
- 5- Kullanılan bu resim/figürlerin Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları göç, okulda sosyalleşme ve uyum süreçlerine ilişkin genel olarak ne tür çıkarımda bulunulabilir?

B- Metin

- 1-Yazılan metinlerde ne tür konulardan bahsedilmektedir?
- 2- Metinlerde duygu, düşünce ve yaşantılar nasıl ifade edilmektedir?
- 3- Türkiye’de öğrenim görmekte olduğu okulla ilgili düşüncelerini metinlerine nasıl yansıtmaktadır?
- 4- Okuldaki öğretmen ve arkadaşlarına ilişkin metinlerinde neler ifade etmektedir?

EK 4. (devam) Doküman Analizi Formu

5-Metinlerde öğrencinin yaşadığı göç süreci, yaşanan zorluklar, okulda yaşanan sosyalleşme süreçleri ve uyum sorunlarına ilişkin ne tür çıkarımlarda bulunulabilir?

EK 5. Tez Çalışması İzin Belgesi

T.C.
VİRANŞEHİR KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 30413711-799-E.8892348
Konu : Tez Çalışması

06/05/2019

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

Müdürlüğümüze bağlı okullarımızdan [REDACTED] Ortaokulu Müdürlüğünün öğretmeni Merve UYDURAN' ın ekte sunulan dilekçesinde yer alan tez konusu ile ilgili okulda çalışmaları yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olur'larınıza arz ederim.

Mehdi TURĞUT
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
06/05/2019

Ömer DEREÇİ
Kaymakam

Ek ;
1-Yazı (1 Ad.)
2-Dilekçe (1 Ad)

EK 6. Dokümanlardan Seçkiler

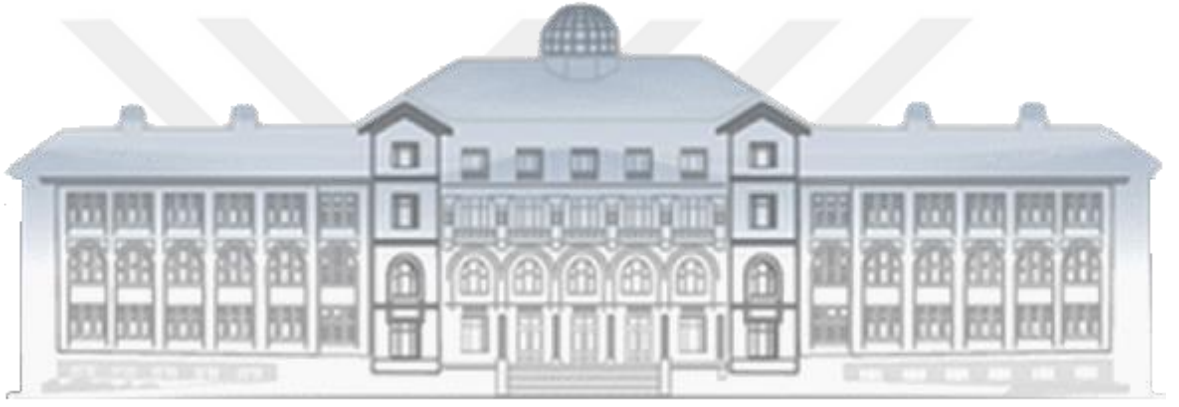

EK 6. (devam) Dokümanlardan Seçkiler

EK 7. Gözlemden Seçkiler

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...